

Az 1977. évi romániai népszámlálásról az újabb adatközlések tükrében

A Budapesten 1996-ban a Teleki László Alapítvány Könyvtára által kiadott „Erdély etnikai arculatának változása” című kötetben megjelent tanulmány, kisebb módosításokkal. Módosított változata a szerző „Fejezetek a jelenkori Erdély népesedéstörténetéből” című tanulmánykötetében. Budapest, 1998, Püski. 72–117. p.

Az 1977. évi romániai népszámlálás szűkös – etnikai vonatkozásaiban pedig különösen fogyatékos – adatsorait Nyárády R. Károly közvetlenül megjelenésük után kielemezte, és a rendelkezésére álló információk hézagosságára ellenére az 1977. évi census korabeli publikációjáról lényegében máig érvényes értékelést alkotott. Sőt ennél is tovább ment: a számsorok között olvasván nem csupán a meglévő adatokat, de hiányukat is értelmezni tudta. Ennek során nagyszabású előtanulmányokon alapuló páratlan intuícióval, a népesség „nemzetiség és anyanyelv” szerinti statisztikájának meggyőző bírálata kapcsán rámutatott arra, hogy az akkori bukaresti statisztikai szolgálat nem csupán a tények elhallgatásában, az etnodemográfiai állapotok beható tanulmányozásához elengedhetetlenül szükséges adatok visszatartásában marasztalható el, hanem abban is, hogy amit a zárt adatokból végül is közzétett, azt *meghamisítva, a hamisításokat pedig hivatalos közlés rangjára emelve* bocsátotta a nyilvánosság elé.

Nincs ebben semmi meglepő, ha arra a köztudomású tényre gondolunk, hogy a politikai hatalom számára zavaró tények eltitkolása az elmúlt rendszerben általános gyakorlat volt. Azt is tudjuk, hogy a hatalom nem egyszer a tények meghamisításával, az adatok manipulálásával is megpróbálkozott. A bukaresti statisztikai hivatal egyik vezető munkatársa szerint ugyan közvetlen manipuláció csak a gazdasági statisztika területén volt lehetséges, ahol a rendszer érdekelve volt. „A népesség esetében – állítja –, e területnek a társadalmi jelenségek összességében elfoglalt sajátos jellegéből adódóan az adatok meghamisítása gyakorlatilag lehetetlen. Amit a múltban megpróbáltak, az nem hamisítás volt, hanem a nemtetsző népesedési adatok elhallgatása, mert ezek felfedték a régi rendszer kellemetlen valóságait.”¹ Megállapítása azonban véleményünk szerint pontosításra szorul: az elmúlt politikai rendszer legalább egy vonatkozásban – a nemzetiségi viszonyokat illetően – a népességi jelenségek területén is érdekelve volt. A nemzeti kisebbségek léte – a „mind hangsúlyozottabb társadalmi és nemzeti jellegű homogenizálódás”² perspektívájában szemlélve – rendszeridegen, „kellemetlen valóságnak” mutatkozott. Nem véletlen tehát, hogy az 1977. évi népszámlálás kiértékelői – nem tudni, hogy pontosan kik és milyen iniciatívák alapján – a „gyakorlatilag lehetetlennel” is megpróbálkoztak. E próbálkozás tárgyi bizonyítéka az, a román statisztikai szolgálatot az 1977. évi népesség-számbavételt illetően mindmáig szinte kizárólagosan reprezentáló népszámlálási kötet, amelynek etnikai adatsorai³ a hivatal vezető munkatársának előbb idézett állítása alól kivételt képeznek. Ezt nem hallgathatjuk el még akkor sem, ha tudjuk, hogy a bukaresti statisztikai szolgálat később elhatárolódott a kiadvány merőben politikai jellegű, tudománytalan akciójától. Az intézmény utólagos jóhiszeműségét jelzi, hogy a nemzetközileg is elfogadott kritériumoknak megfelelően – a véglegesített anyanyelvi adatokat legalább országos összesítésben, a nemzetiségi adatsorokat pedig megyénkénti, sőt (az 1992. évi közigazgatási beosztásnak megfelelően) települési típusonkénti részletezésben is publikálva – megkezdte a „nemzetiség és anyanyelv”-i ismérven alapuló botrányos etnikai adatközlés kiigazítását.⁴

A frissebb ismeretek birtokában lehetővé, sőt szükségessé válik az 1977. évi népszámlálás etnikai vonatkozásainak legalább részbeni újraértékelése. A következőkben erre teszünk kísérletet. Először, Nyárády R. Károly elemzésének ellenpróbájaként, egybevetjük a népszámlálási kötet etnikai adatsorait az immár véglegesített közléssel. A népszámlálási kötetben alkalmazott eljárás politikai-ideológiai összefüggéseinek felvázolása után tisztázzuk álláspontunkat a revideált adatok érvényességét illetően. Majd számba vesszük a népszámlálási kötet – politikai jelentéstartalmuktól elvonatkoztatva vizsgált – adatai és a végleges közlés együttes elemzésével nyerhető másodlagos információkat. Végezetül mindezek alapján megpróbáljuk kijelölni az 1977. évi népesség-számbavétel helyét a román nemzeti-szágstatisztikai közlések sorában.

Az 1977. évi népszámlálási kötet adatai a véglegesített közléssel egybevetve

Mindenekelőtt összegezzük mindazt, amit az 1977. évi népszámlálási kötet kulcsfogalmáról, a „nemzetiség és anyanyelv” szerinti ismérvről tudni lehet. E vegyes fogalomkör megnevezése látszólag önmagában hordozza értelmezését. Eszerint az 1977. évi népszámlálás az anyanyelvi és nemzetiségi bevallás kombinációját használta, így a népszámlálási kiadvány „nemzetiség és anyanyelv”-i táblái csak a két szempont szerint egyező népességet részletezték, míg az „eltérő nemzetiségű és anyanyelvű” népesség további részletezés nélkül, egy tételben szerepelt.⁵ Ez az eshetőség a nemzetiségstatisztika évszázados alapelveit és nemzetközi gyakorlatát érintő kérdések sorozatát veti fel. Ám nem érdemes taglalásukba belebocsátkozni, mivel, mint az az előzetes adatközlés és a népszámlálási kötet összevetése során kiderült, az előbbi értelmezés csak részben állja meg a helyét. (A két közlés összehasonlító elemzését lásd Nyárády R. Károly tanulmányának II.3. fejezetében.) A kötet adatai ugyanis az egyes etnikumok esetében eltérő módon viszonyulnak az előzetes népszámlálási adatokhoz: a románság száma nőtt, a többi etnikumé viszont csökkent. Mégpedig azért, mert a központi kiértékelők nem egyforma mércével mértek. Azaz – mint Nyárády R. Károly helyesen következtette – a nemzeti kisebbségek tagjai közül ugyan valóban csak azokat sorolták az illető etnikumhoz, akik mind nemzetiségűek, mind pedig anyanyelvük szerint ugyanahhoz a néphez tartoznak, ezzel szemben románként számítottak mindenkit, aki akár a nemzetiségi, akár az anyanyelvi rovatban románként szerepelt. (Ilyenformán „eltérő nemzetiségű és anyanyelvű” is csak nem román lehetett.) A népszámlálási kötet szerkesztői tehát, miközben adataikat az anyanyelvi és nemzetiségi bevallást kombinálva állították elő, ezt oly módon tették, hogy ugyanazon eljárás keretében két logikailag ellentétes – a kisebbségek esetében leszűkítő, a románság esetében kiterjesztő – műveletet végeztek el, az így származtatott különmű értékeket pedig a nemzetiségre vagy az anyanyelvre vonatkozó alapadatok helyett egy homogénnek feltüntetett közös táblázatban adták közre.

E feltételezést a későbbiekben publikussá vált anyanyelvi adatok is megerősítették. Ez utóbbiakat és a népszámlálási kötet adatait egybevetve ugyanis bebizonyosodott, hogy a „nemzetiség és anyanyelv” szerinti közlés a románok számát nem csupán a nemzetiségi kimutatásnál, de az anyanyelvi értéknél is magasabbnak tüntette fel. A többi etnikum esetében pedig – a jiddis anyanyelvűeket kivéve – ennek éppen a fordítottja történt, azaz a népszámlálási kötetben szereplő érték a véglegesített közlésnél – mind a nemzetiség, mind pedig az anyanyelv vonatkozásában – alacsonyabbnak bizonyult. (Lásd az 1/A. táblamelléklet 10–11. rovatait.) Egyedül a zsidóság esetében nem érvényesült ez a logika: a „zsidó nemzetiségűek és anyanyelvűek rovatában” ugyanis a nemzetiségi kérdőpont végleges kiértékelése során nyert szám szerepel. (Ide tehát *kivételesen* olyanokat is besoroltak, akiknek egyébként a román „nemzetiségűek és anyanyelvűek” között lett volna a helyük, lévén, hogy a romániai zsidók többsége, a nem jiddis anyanyelvűek több mint kétharmada románul beszél.) Ez valószínűleg gyakorlati megfontolásokból történt, hiszen, ha a többi nemzeti kisebbséghez hasonlóan itt is a nemzetiségükkel azonos anyanyelvűek kaptak volna helyet, akkor számuk, a jiddis nyelvet beszélők elenyészően kis hányada miatt, megmagyarázhatatlan ellentmondásba került volna a nem hivatalos kimutatásokkal.⁶

Az 1992. évi népszámlálás I. kötetében közreadott táblázattal, mely az egyes nemzetiségek anyanyelvi hovatartozását ismerteti 1977-ből százalékos szerinti megoszlásban,⁷ Nyárády R. Károly kiinduló hipotézise lényegében véve bizonyítást nyert. E táblázat „azonos nemzetiségű és anyanyelvű” rovatát és az 1/A. táblamelléklet 8. és 2. rovata alapján számított százalékos értékeket (melyek azt mutatják, miképp aránylik a „nemzetiség és anyanyelv” szerinti közlés a véglegesített nemzetiségi adatokhoz) egymás mellé állítva a 7. táblamellékletben részletezett adatsorokat kapjuk.

A 7. táblamelléklet 1. és 2. oszlopának viszonysszámai a magyar, cigány, szerb-horvát, török, tatár, szlovák, bolgár, cseh, görög, lengyel és örmény népesség esetében *hajszálpontosan megegyeznek*. Ez azért lehetséges, mert ezen etnikumok esetében mind a népszámlálási kötetben, mind pedig az utólag nyilvánosságra került véglegesített közlésben a kiértékelés egyaránt az adatfelvétel során alkalmazott nemzetiségi kategorizálás alapján történt. (Kivéve a magyarságot, ahol azonban a magyar nemzetiségűek, illetőleg magyar anyanyelvűek számához képest a székely nemzetiségűek és anyanyelvűek száma elenyésző, tehát a népszámlálási kötetben történt különválasztásuk nem befolyásolta a táblázatban jelzett eredményeket.) De látható, hogy lényegében a német, ukrán, orosz-lipován etnikumok viszonysszámai is *egybeesnek egymással*. A kisebb-nagyobb eltérések oka, hogy ezen etnikumok

adatait az 1977. évi népszámlálási kötet még a szász-sváb, rutén, illetőleg lipován népesség nélkül kombinálta, míg az alapfelvételt követő véglegesített közlés 1992-ben már értelemszerűen összevonta azokat. Egyértelmű tehát, hogy az 1977-es népszámlálási kötet – a felsorolt népességek esetében – valóban az alapadatok kiértékelésével nyert nemzetiségi-anyanyelvi keresztábrázatot tette közzé a népesség etnikai megoszlását kimutató fejezetében. A fenti oszlopok adatait összehasonlítva pedig azt sem kell különösebben bizonygatni, hogy románság és a zsidóság esetében éppen ellenkező előjelű manipuláció történt.

A román nemzetiségstatisztika „harci” ágának művelői már korábban is tettek néhány érdekes kísérletet arra, hogy megtalálják a népi hovatartozás kimutatásának tökéletes román módszerét. Az 1977. évi népszámlálási kötet azonban minden eddigi fegyvertényen túltett. Legalább eszméletörténeti szempontból tanulságos lenne megtudni, hogy végül is milyen tudományos megfontolások alapján jutottak a bemutatott módszer alkalmazásának gondolatára a kötet összeállítói. Eljárásuk elvi megalapozásának ismertetésével azonban mindmáig adósunk a román statisztikatudománnyal.

Az 1977. évi népszámlálási kötet a nemzeti homogenizáció szolgálatában

A gyakorlati (politikai) motivációkról már lehetnek sejtéseink. Nyilván nem véletlen, hogy a módszertani szempontból még korrektnek tekinthető előzetes adatközlés időpontja éppen 1977. június 14-ére, tehát Kádár János és Nicolae Ceaușescu csúcsalálkozójának előestéjére esett. A jelentősebb nemzeti kisebbségek szempontjából viszonylag kedvező számadatok nyilvánosságra hozatala ilyenformán egy államközi politikai alku megkötését előkészítő taktikai, egyúttal pedig gesztusértékű lépésként is felfogható. De „üzenet”-értéket, sőt szimbolikus jelentőséget tulajdonítottak az előzetes népszámlálási adatoknak belföldön is, mivel azok megfelelő hivatkozási alapot jelenthettek az 1971 nyarán lezárult rövid életű ceaușescui „nyitás” maradék vívmányait védő kisebbségi utóvéd számára, olykor képes beszéddel álcázott ideológiai megnyilatkozásaikban. Annak idején, az 1977. évi népszámlálás adatait értékelve már Semlyén István is fontosnak tartotta kihangsúlyozni, hogy az előzetes közlemény a korábbi népszámlálásnál sokkal kedvezőbb képet fest a magyarság számának alakulásáról, mivel a növekedés az 1966. évi, ugyancsak előzetes adatokkal összevetve 104 ezer lélek, 6,5 százalék, az előbbi évtized gyarapodásának többszöröse.⁸ E kerekén 100 ezer fős gyarapodást idézte Fazekas János is, az RKP KB végrehajtó bizottsági tagja egy 1978 júniusában Székelyudvarhelyen, a párt főtitkárának munkalátogatása alkalmából tartott népgyűlésen. Beszédében a romániai magyarság lélekszámára vonatkozóan még az előzetes nemzetiségi közlésnél is magasabb számot dobott be a köztudatba: „A népszámlálás demokratikus szellemben zajlott le, minden állampolgárnak joga volt zavartalanul bevallani nemzeti hovatartozását, amit bizonyít az a tény is, hogy a magyar nemzetiség nem hogy nem csökkent számbelileg, miként azt egyesek megjósolták, hanem ellenkezőleg, mintegy százezerrel nőtt, s létszáma ma 1 millió 750 ezer.”⁹ A romániai magyarság reprezentatív társadalomtudományi folyóirata, a *Korunk*, a népgyűlést követően megjelent számának vezércikkében ugyancsak szükségesnek tartotta idézni az előbbi passzusokat. Hozzáteve, hogy „önismeretünk eme demográfiai vonatkozásait illik hangsúlyoznunk, számon tartanunk, s rámutatnunk arra, hogy a nemzetiségi kérdésben követett pártpolitika egyik fokmérője éppen a nemzetiségek lélekszámának alakulása.”¹⁰

A párt vezető tisztségviselője, aki a nemzeti szabadságjogok ékesszóló bizonyítékaként hivatkozott az 1977. évi népszámlálásra, idézett beszédében egyúttal az *asszimilációs ideológia* újbóli jelentkezésének a veszélyére is felhívta a figyelmet: „Némelyek – nyilvánvaló rosszindulatból – nem hajlandók tudomásul venni a tényeket; sem a népszámlálás demokratikus lebonyolításának a tényét, sem pedig az ország magyar lakossága növekedésének a számokban kifejezésre jutó tényét. A tényekkel szembeszegülve, némelyek éppen ellenkezőleg, az ország lakosságának állítólagos homogenizálásáról, a nemzetiségeknek a román nemzetbe való állítólagos integrálásáról beszélnek. [...] A dolgozó nép életébe és munkájába való tudatos és teljes beilleszkedés távolról sem jelenti a magyar nemzetiség etnikai azonosságának elvesztését. Ez egyike azoknak a nyilvánvaló következtetéseknek, amelyek a most lezajlott népszámlálásból levonhatók.”

A pártpolitika kulisszái mögötti tényleges helyzettel beosztásánál fogva tökéletesen tisztában lévő nemzetiségi politikus aggodalma nem volt alaptalan. A hetvenes évek közepétől a nemzetiségeknek tett látszatengedmények átmeneti párttaktikáját nyíltan a *nemzeti homogenizáció* stratégiája váltotta fel.¹¹ Nem járunk messze az igazságtól, ha feltételezzük, hogy ennek a stratégiának a jegyében von-

ták le az illetékesek a népszámlálás eredményeiből számukra nyilvánvalóan adódó következtetést, és döntöttek a közzététel során – a fokozatos nemzeti homogenizálódás tényét bizonyítandó – a „nemzetiség és anyanyelv” szerinti ismerv alkalmazásáról.

Minderre talán nem került volna sor, ha a népszámlálás első kiértékelésekor kapott értékek az 1966-ban rögzített – különösen a magyarság és a cigányság szempontjából hátrányos – összkép kiteljesedését hozták volna. Ennek azonban helyenként éppen az ellenkezője történt. Amennyiben elfogadjuk, hogy a kisebbségi közérzet kedvezőbbre fordulása a népszámlálási bevalláson alapuló nemzetiségi lélekszám alakulására is kedvezően hat, e népesség-számbavétel a tizenegy évvel korábbi állapotokhoz képest a meghatározó nemzeti kisebbségek öntudatosodásának dokumentumaként is felfogható. Ez pedig riasztó jelzés lehetett a nemzeti homogenizáció stratégiai számára.

A népszámlálási kötet „nemzetiség és anyanyelv”-i adatközlésének ténye kézzelfogható bizonyítékát szolgáltatja annak, hogy a diktatúra, lényegéből adódó érintettsége folytán, szükség esetén a közvetlen beavatkozástól sem riadt vissza a nemzetiségi statisztika területén. Ennek kapcsán idézzünk hosszabban egy tanulmányból, amely ennek az intervenciónak a politikai-ideológiai háttérét taglalja. Szerzője abból a vitathatatlan alapelvből indul ki, hogy a különböző jogok – köztük a nemzeti kisebbségek teljes jogegyenlőségének – biztosítása nem lehet csupán, s még kevésbé elsősorban számbeli arányok, százalékok vagy küszöbök függvénye. „A korszerű demokráciák fejlettségének, politikai érettségének egyik lényeges mutatója az, hogy a társadalom, a politikai rendszer milyen mértékben képes meghaladni a kvantitatista szemléletet és az erre alapozott politikát a nemzeti kisebbségek és általában mindennemű kisebbség kérdéseinek megközelítésében és kezelésében. [...] Épp a demokrácia és a vele kapcsolatos mechanizmusok hiánya alkotja azt a társadalmi-politikai környezetet, ahol *a (nemzeti) kisebbségekre vonatkozó politikának egyik fontos eszköze a mennyiségi szemlélet.* [Kiemelések itt és a továbbiakban tőlem. V.E.Á.] A felhasznált módszerek: önkéntes és tudatosan szorgalmazott kivándorlás („kivándoroltatás”); lakosságcserek, áttelepítések az ország területén többen élő nemzetiségek szétszórására, diaszporizálására; a többségi lakosság betelepítése a főleg nemzetiségek lakta területekre, az asszimilációs folyamatok rendszeres, irányított felgyorsítása stb. Mindezen módok közös célja a nemzeti kisebbségek létszámának és az összlakosságon belüli – általános és helyenkénti, helységenkénti – részarányának csökkentése, kisebbségi helyzetük hangsúlyozása. Ezen a ponton lép színre a statisztika, amely kettős feladatot vállal. Egyrészt, retrospektív szemszögből a végbement folyamatok, változások megfelelő bemutatását, a hivatalos politika által megkívánt összkép kialakítását a statisztika sajátos eszközeinek a felhasználásával. Másrészt azonban előre is dolgozik: a hatalom ilyen természetű célkitűzéseinek szolgálatában és azok szellemében *mintegy előre vetíti az óhajtott trendvonalakat.*” A szerző rámutat arra, hogy az évtizedek során át hangoztatott és a politikai-társadalmi gyakorlatban alkalmazott mennyiségi szemléletnek sikerült befészkelődni a nemzeti kisebbségek, azok egyes rétegeinek tudatába is. Így a statisztikai közlésekben megjelenített nemzetiségi „irányszámok” széles körű forgalmazásával a politikai hatalom fokozza a nemzetiségek kisebbségtudatát, igyekszik felerősíteni a soraikban megnyilvánuló involutív magatartásformákat, perspektíváik „elkerülhetetlen”, „objektív” beszűkülésének érzetét. A tanulmány írója a romániai népszámlálásokat főbb vonalaikban értékelve megalapozottnak tartja a bizalmatlanságot az elmúlt évtizedek nemzetiségi statisztikájával szemben. Ez az állítás az erősen korlátozott ellenőrzési lehetőségek miatt (nem rendelkezünk átfogó adatokkal az egyes etnikumok népmozgalmára és egyéb demográfiai jellemzőire vonatkozóan, a nemzetiségi megoszlás helységenkénti számai hozzáférhetetlenek stb.) tárgyyszerűen nehezen alátámasztható. Az 1977. évi népszámlálási kötet szerkesztői azonban az alapfelvétel során nyert adatok szándékos eltorzításával a román nemzetiségstatisztikai közlések konzisztenciáját nyilvánvaló módon megsértették. Ily módon beigazolódott, ami addig csak gyanítható volt: „*a kommunista diktatúra a homogén, egységes nemzetállam célkitűzésének elérésére stratégiai eszközként alkalmazta a statisztikai manipulációt és félretájékoztatást.* A kvantitatista felfogásnak megfelelően ezáltal igyekezett kimutatni, hogy a nemzeti kisebbségek természetes szaporulata jóval elmarad az országos átlag mögött, az összlakosságon belüli részaránya pedig folyamatosan és gyorsan csökken, miáltal hangsúlyozódik az uralkodó nemzet többségi helyzete, fokozódhat a nemzetiségek kisebbségtudata, ami a hatalmi pozíciók erősödésének kedvez egy totalitárius rendszerben, s ahol a diktatúrát leplező áldemokrácia keretében a jogok „adagolásában” a hivatalos alapismérvek közé tartozik a mennyiség.”¹²

A véglegesített adatok hitelességéről

Az 1977. évi népszámlálási kötet, beigazolvva az etnikai adatközlések megbízhatóságával kapcsolatban már korábban is felmerült kételyeket, mérhetetlen erkölcsi károkat okozott a román statisztikai szolgálatnak. Az elvesztegetett bizalom visszaszerzésének útján a revideált, véglegesített adatok összesített formában történt közzététele volt az első lépés.

Mielőtt közelebről megvizsgálunk az etnikai viszonyok alakulását Erdélyben az 1977. évi népszámlálás véglegesített adatainak tükrében, tisztáznunk kell álláspontunkat e számok érvényességét illetően. A népszámlálás lefolytatásáról, az összeírás körülményeiről keveset tudunk. Némi fogalmat alkothatunk azonban erről az 1992. évi népszámlálás ismeretében, amelynek sajtóvisszhangja – olykor vádaskodásig menő kölcsönös szemrehányások kíséretében – bőséges példatárát nyújtja az ilyen alkalommal lehetséges adatfelvételi anomáliáknak. Lényegében hasonló esetekről ad hírt az a néhány visszaemlékezés is, mely az 1989. december utáni romániai magyar sajtóban látott napvilágot az 1977. évi népszámlálásról. Egy Arad megyei község egykori iskolaigazgatója – hivatalból a helység számlálófőnöke – például arról ír, hogy a számlálólapon a nemzetiségi kódszámot nem jegyezheték be a számlálóbiztosok, sőt neki sem volt szabad rávezetnie azt. Beszámol körzetéből olyan esetről is, amikor a helyi néptanács elnökének utasítására a faluban minden vegyes házasságból származó gyermeket, a szülők megkérdezése nélkül eleve román nemzetiségűnek kellett beírni. A fentiek ismeretében – teszi fel a kérdést az egykori recenzor – miként fogadhatnánk el valósnak a magyar nemzetiség 1 millió 702 ezres lélekszámát?¹³ Ugyanezeket rója fel Király Károly 1981-es keltezésű, a külföld tájékoztatására szánt röpiratában. A kérdőívek mindegyik rovata el volt látva kódszámmal, kivéve a nemzetiségi hovatartozás rubrikáját. Szól arról is, hogy felsőbb utasításra Moldvában nem lehet magyarnak beírni senkit, és hogy vegyes házasságok esetében hivatalból minden családtagot románnak nyilvánítottak, ellenkezésük dacára.¹⁴ Van, aki úgy emlékezik, hogy 1977-ben a számlálóbiztos ceruzával írta be a kérdőívre a szolgáltatott adatokat, így lehetővé vált a „kitűzött célnak” nem megfelelő adatok „helyesbítése”, mások pedig arról írnak, hogy a nemzetiségi rovatot kifejezetten csak ceruzával tölthették ki.¹⁵ Egy kolozsvári újságíró személyes élményét hozza fel annak bizonyítására, hogy a Ceausescu közvetlen irányításával és „igen értékes” útmutatásai alapján lebonyolított népszámlálás során következtek el „huncutságokat”.¹⁶ Az 1977. évi népszámlálásra történt utalásokban vissza-visszatérnek az olyan fordulatok, mint: „törvényesen felkarolt hamisítások”, „pártállami praktikák”, „manipulációk sorozata”. De még az elhatárolódás legenyhébb megfogalmazódása szerint is „olyan tapasztalataink, amelyek alapján statisztikai adatokat teljesen megbízhatónak, hitelesnek tarthatnánk, sajnos nincsenek”.¹⁷

Tünetértékű ugyanakkor, hogy román oldalról is akadnak, akik – ellenkező előjellel – kifogásolni valót találtak az 1977. évi népszámlálásban. Constantin Cimbru, a Bihar megyei Népszámlálási Bizottság alelnöke a múltbéli tapasztalatok alapján ugyan megértéssel fogadja a kisebbségi szervezeteknek az 1992. évi számbavétellel kapcsolatos előzetes aggályait, de tud olyan ellenpéldákról is 1977-ből, amikor a megkérdezetteket a magyarság előnyére igyekeztek befolyásolni.¹⁸ Ion Coja, a székelység önálló nemzeti identitásának egyik „apostola” pedig arra emlékeztetett, hogy az 1977. évi népszámlálás eredményeinek közzétételét követően sokan fellebbeztek, hangoztatván, hogy a romániai székelyek száma nem annyi, mint ami az előzetes adatokban szerepel, hanem sokkal több, százazres nagyságrendű. E kifogások a hatóságokat egy vizsgálat lefolytatására készítették – állítja –, dr. Petru Râmneanțu antropológus vezetésével. Ennek során arra a megállapításra jutottak, hogy a székely vidékek népszámlálói számtalan hamisítást követtek el, a székelyeket magyarokként írták be akaratuk ellenére, vagy anélkül, hogy megkérdezték volna őket, minek vallják magukat.¹⁹ Ha eltekintünk azoktól a politikai indítékoktól, melyek az 1992. évi népszámlálási kampány félidejében megszólalásra készítettek Coját, az általa felelevenített történet számunkra is tanulságokkal szolgál. Egyrészt arról ad hírt, hogy a hivatalos szerveket meglepte és az adatok kiértékelése után is komolyan foglalkoztatta a székelységnek a magyar nemzetiségről történő leválasztására tett kísérletük kudarcra. E kísérlet kudarcba fulladása ugyanakkor azt is jelzi, hogy az összeírás – legalábbis e homogén nemzetiségű terepen – viszonylag normális mederben zajlott le, anélkül, hogy a hatóságok extrém elvárásait érvényesíteni tudták volna.

Az 1977-ből rendelkezésünkre álló információk túl töredékesek ahhoz, hogy azok alapján egyértelmű véleményt alkothassunk a szóban forgó népszámlálás tárgyilagosságáról. Mindenesetre – a tizenhét évvel későbbi népesség-számbavételhez hasonlóan – e jelzések is megerősítik azt az általános tapasztalatot, hogy nemzetiségileg megosztott vidékeken sem a kisebbség, sem a többség nem bízik

igazán a népszámlálási eredményekben. Mivel az eredmények hol erre, hol arra váltakoznak, mind-egyik fél hamisításra gyanakszik.²⁰ Egyvalami azonban vitathatatlan: a többségi nemzetnek pozíciójából adódóan mindig több lehetősége van a népszámlálási eredmények befolyásolására, mint a kisebbségekhez tartozóknak. Abban is biztosak lehetünk, hogy egy többnemzetiségű, ám önmagát nemzetállamnak tételező országban – ahol a szerepzevarral küszködő államhatalom konfliktusos, vagy annak minősített helyzetekben saját polgárai egy részének ellenében rendszerint a többségi nemzet képviselőjében lép fel – a hatalom különböző szintű birtokosai meg is ragadják az alkalmat, hogy éljenek e lehetőségekkel.

A jelenkori Erdély hetvenöt éve azt tanúsítja, hogy a román állam mindig kisebbre becsülte a területén élő magyarság létszámát, mint maguk a magyarok. De az érdekeltektől független mértékadó külföldi források is arra a következtetésre jutnak, hogy a román népszámlálások adatai a nemzeti kisebbségek számát valószínűleg alábecsülik. Mindezen körülmények ellenére mégis el kell fogadnunk azt a szaktudományos álláspontot, hogy az etnikai viszonyok vizsgálatának legfontosabb forrását a népszámlálások erre vonatkozó adatai képezik. Ám elemzésük során nem hagyhatók figyelmen kívül az adott népszámlálási információk pontossági problémái sem.²¹ A népszámlálások tudományos jelentőségéről, hasznosságukról a társadalomkutatók számára, a velük szembeni követelményekről és végrehajtásuk buktatóiról a romániai viszonyok között Dumitru Sandu szociológustól kapunk átfogó tájékoztatást. Az 1992. évi népszámlálás előestéjén adott interjújában többek között hangsúlyozta, hogy az ország etnikai szerkezetének vizsgálata olyan fontos kérdés, amely közérdekű ugyan, de megválaszolására nem a politikusok, hanem a szakemberek illetékesek. Rámutatott arra is, hogy a népszámlálásnak minden más vizsgálódással szembeni nagy előnye, hogy az egyetlen olyan minta, amely a kismélt népesség száz százalékát méri fel.²² Még a manipuláció, a titkolózás, a torzítás jegyeit hangsúlyozó értékelés szerzője is arra a következtetésre jut, hogy, bár szükségszerűen felülértékelődnek a különböző más források, résztanulmányok és felmérések, egyházi nyilvántartások, számításokon alapuló becslések, mindezek azonban nem helyettesíthetik a megfelelő, átfogó jellegű adatokat. Azért is célszerűbb a hivatalos statisztikára támaszkodni, mivel: 1) ezáltal megelőzhető az az esetleges ellenvetés, hogy a hivatalostól eltérő forrásokhoz folyamodunk; 2) a csökkent megbízhatóság ellenére egyes struktúrák, arányok, fejlődésvonalak stb. így is felvázolhatók; 3) egyúttal alkalom nyílik a forrásanyag, tehát a hivatalos statisztika kritikai elemzésére.²³

A nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek számai az erdélyi megyékben 1977-ben

Az 1977. évi népszámlálás véglegesített nemzetiségi közlése – az előbbieket fenntartásával – az erdélyi megyékben is alkalmas az érdemi elemzésre. Az adatsorok vizsgálata során Nyárády R. Károly tanulmányának III.3–4. fejezeteihez kapcsolódunk, ahol a szerző a népszámlálási kötet „nemzetiség és anyanyelv”-i adatai alapján írja le Erdély népességének 1977. évi etnikai viszonyait. Leírása utólagos ismereteink tükrében is helytálló, és csupán néhány konkrét adatában szorul helyesbítésre. Az abban foglaltakat felelevenítve, az 5–6/A. táblamelléletek segítségével a figyelmes olvasó ellenőrizheti és kiigazíthatja a népszámlálási kötet idejétmúlt számait. Így a korábbiaknál realisabb képet alkothat az egyes etnikumok hivatalosan megállapított számára, területi elhelyezkedésére, gyarapodására és az adott régió népességén belüli számarányára vonatkozóan. Részletezésükre tehát nem kívánunk újólag kitérni.

A „nemzetiség és anyanyelv” szerinti publikáció ma már csupán egy, az autentikus közlést kiegészítő adatforrás e tárgyban. Mivel megszűnt az egyetlen, kizárólagosan rendelkezésünkre álló hivatalos statisztikai tényközlés lenni, hiányosságai – megfelelő értelmezésben – hasznosítható információkká válnak. A következőkben ezért ezeknek, a népszámlálási közlés újraértelmezése révén nyerhető információknak a számbavételére vállalkozunk.

Mindenekelőtt meg kívánjuk jegyezni, hogy az 1/A. táblamelléklet 8. rovatának, illetőleg az 5., és 5/B,D. táblamellékleteknek a számsorait indíttatásukat tekintve változatlanul az 1977-es népszámlálási manipuláció dokumentumainak tartjuk. De megbizonyosodván arról, hogy a népszámlálási kötet és a véglegesített eredmények nemzetiségi adatainak különbözete az esetek többségében az illető nemzetiséghez tartozó más anyanyelvűek számát adja, a továbbiakban nem előbb jelzett minőségükben forgatjuk azokat, hanem olyan kimutatásokként, amelyek – a románok és a zsidók kivételével – az *azonos nemzetiségűek és anyanyelvűek* számáról tájékoztatnak bennünket. Ennek megfelelően az 1/A.

táblamelléklet 10. rovata, valamint az 5/F–H. táblamelléletek – ugyancsak e két etnikumot leszámítva – értelmezésünkben a *nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek* számaikat részletezik. A felsorolt táblamelléletek és rovatok románokra vonatkozó adatsorai pedig mindazok számát összegzik – a zsidó nemzetiségűek nélkül –, akik a népszámlálás időpontjában más nemzetiségűekként a román anyanyelvűek sorát gyarapították. Az így feltérképezhető etnikumközi átfedések értékei a cigány, szerb-horvát, török, tatár, szlovák, bolgár, cseh, görög, lengyel és örmény népesség esetében pontosan, a magyarság esetében lényegileg, az ukránokat, oroszokat és románokat illetően pedig nagyjában-egészében azonosak a véglegesített nemzetiségi adatok alapján számíthatóval. Jelentősebb torzulás csupán a németekre vonatkozóan mutatható ki.²⁴ Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy számításaink nem pótolják a nemzetiség és anyanyelv közötti összefüggéseket 1977-ben etnikumonként kimutató részletes és pontos hivatalos kereszt táblázatokat, melyek utólagos közreadásával remélhetőleg már nem sokáig késlekedik a bukaresti statisztikai szolgálat.

A véglegesített adatközlésben a „nemzetiség és anyanyelv”-i adatokhoz képest többé-kevésbé valamennyi kisebbségi etnikum pozíciói javultak, ám esetükben – a cigányságot nem számítva – a Nyárády R. Károly tanulmányának III.3. fejezetében hivatkozott (az 5. táblamellékletben található) és az 5/A. táblamelléklet által tartalmazott értékek és arányszámok között lényegi eltérés nem mutatkozik. Számottevőbb módosulást helyenként csak a települési típusok szerinti csoportosításban, továbbá a németeknél tapasztalni – náluk is inkább a fentebb jelzett (a 24. sz. jegyzetben részletezett) okok miatt, elsősorban Temes, Szeben és Szatmár megyékben.

Mivel a kisebbségek pozícióinak etnikumonként eltérő, viszonylagos erősödése a véglegesített nemzetiségi adatokban túlnyomórészt a románság rovására történt, külön-külön kimutatható nyereségeik a román „nemzetiségűek és anyanyelvűek” számának csökkenésében összegeződnek. Ebből következően tehát a leglátványosabb változásokat a románok esetében regisztrálhatjuk. Számarányuk a véglegesített közlésben országos átlagban 1, Erdélyben 1,5 százalékponttal esett vissza a népszámlálási kötet értékeihez képest. Az erdélyi átlagot is meghaladja arányvesztésük Szeben (2,6%), Brassó (2,4%), Fehér (2,3%), Maros (2,1%), Temes (1,9%), Krassó-Szörény és Arad (1,7–1,7%), valamint Hunyad (1,6%) megyékben. E megyék közül a bánságiak Erdély tipikusan soknemzetiségű térségét alkotják, melyet hagyományosan a jelenlévő etnikumok sokfélesége, a kisebbségben lévők szétszórta, mozaikszerű elhelyezkedése jellemez. A felsorolt megyékben található az Erdélyben élő németek 95 százaléka, illetőleg a cigány népesség 2/3-a, akiknek településmódja – a többi itt élő kisebbségi etnikumhoz hasonlóan – ugyancsak szigetszerű, vagy erőteljesen szórványosodó. De meg kell említeni azt is, hogy ebbe a csoportba tartoznak a dél-erdélyi „ipari tengelyt” alkotó megyék (Arad, Temes, Krassó-Szörény, Hunyad, Szeben és Brassó), melyek az országrészek közötti vándoráramlások keresztútját, Erdély migrációs ütközőzónáját képezik. E megyékben a térbeli mobilitás és az urbanizáció kiemelkedően magas mutatószámai a különböző vidékekről érkezettek nagyfokú területi koncentrációját és keveredését jelzik. Városaik, ahol az odaözlönők legnagyobb százaléka a többségi nemzetből kerül ki, a románosodás jellegzetes kohói. A „nemzetiség és anyanyelv” szerinti, illetőleg nemzetiségi értékek között Erdélyben mért eltérések 73,6 százaléka a felsorolt nyolc megyében, 65,5 százaléka pedig kifejezetten az ipari tengely mentén összegeződik.

A románság arányvesztése többnyire a városokban nagyobb, azonban összességében itt némileg elmarad az erdélyi átlagtól: 1,4 százalékpont. Ez az átlagszám néhány kivételesen magas megyei értéknek köszönhetően a községekben magasabb: 1,7 százalékpont. A városi térségekben a csökkenés Fehér megyében a legnagyobb mértékű (2,8%). Sorrendben ezután Temes (2,0%), Hunyad (1,9%), Krassó-Szörény (1,8%), Arad (1,7%) és Szilágy (1,6%) következnek. Feltűnően alacsony viszont a számarány-módosulás Maros (1,4%), Brassó (1,0%), valamint Szeben megye városaiban (1,2%). E három megyében az eltérések értelemszerűen a – vegyes (román, szász, cigány) lakosságú – falvakban jelentkeznek: Szeben megyében 4,4 százalékpont, Brassó megyében 5,2 százalékpont, Maros megyében 2,7 százalékponttal. E mikrorégióhoz kapcsolódik Fehér megye, ahol a vidéki aránymódosulás közel 2 százalékpont. De a román nemzetiségűek számarányának csökkenése a népszámlálási kötethez képest a Bánság községterületein is eléri az erdélyi átlagot: Temes megyében 1,8 százalékpont, Krassó-Szörény és Arad megyékben pedig 1,7–1,7 százalékponttal.

Az előbbi arányszámok lényegében a statisztikailag még mérhető nyelvi beolvadás intenzitását szemléltetik a többségi nemzet oldaláról nézve. Az államnyelv felé irányuló asszimiláció végső stádiumáig eljutottak számáról a román nemzetiségűek és a népszámlálási kötetben román „nemzetiségű és anyanyelvű”-ként feltüntetettek (valójában román nemzetiségűek vagy anyanyelvűek) számának különbözősége tájékoztató.

A kisebbségek oldaláról közelítve ugyanezt a jelenséget az előbbtől eltérő módon kell szemügyre vennünk. Innen nézve úgy ragadható meg a legszemléletesebben az „asszimilációs hajlandóság”, ha – az 5/A,C,E. és az 5/F–H. táblamelléletek megfelelő adatait egybevetve – nem az össznépességen belül képviselt számarányuk módosulásán mérjük le pozíciójuk változásait aszerint, hogy mely közlési kritériumot vesszük figyelembe, hanem arra összpontosítunk, hogy e módosulások milyen mértékben járulnak hozzá a pozíció-változáshoz. Rájuk vonatkozóan tehát a jelzett táblamelléletek alapján nem az illető etnikum számerejének változását, hanem a nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek etnikumon belüli számerejét mutatjuk ki. Két megszorítással. 1) Ez a viszonyszám az illető nemzetiséget kinyilvánító, attól eltérő, de nem csupán a román, hanem az összes többi anyanyelvűre is vonatkozik. (Általános a román nyelv dominanciája, az ettől való eltérés pedig egyedi mérlegelés alapján – a 7. táblamelléklet 3. rovatának segítségével – megbecsülhető.) 2) A németek esetében az 5. és 5/B,D. valamint az 5/A. és 5/C,E. táblamelléletek etnikai kategorizálásának összeférhetetlensége miatt nem kapunk értékelhető eredményt, ezért rájuk vonatkozóan nem végeztünk megyénkénti számításokat.

A magyarság körében a nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek aránya országosan 2,5 százalék. Ez az érték a Regátban 15,8 százalékra rúg, Erdélyben átlagosan 2,3 százalék. A magukat magyar nemzetiségűnek vallók számából a más nyelven beszélők részesedése Erdélyben Krassó-Szörény (13,1%), Hunyad (11,8%), Beszterce-Naszód (7,1%), Fehér (6,3%), Temes (6,2%), Szeben (5,5%), Brassó és Máramaros (3,8–3,8%), valamint Arad (2,9%) megyékben a legmagasabb. Az erdélyi átlaggal egyező Kolozs és Szilágy megyékben, alatta van Bihar (1,7%), Szatmár (1,5%) és Maros (1,4%), és messze elmarad attól Hargita (0,7%), valamint Kovászna (0,6%) megyékben. Az egyes megyék esetében nem nehéz összefüggést találni az össznépességhez viszonyított nemzetiségi homogenitás csökkenése, illetőleg a nemzetiségen belüli heterogenitás növekedése között. (Vö. itt és a későbbiekben az 5/A,C,E. táblamelléletekkel.)

A magyar nemzetiségűek között a más nyelvet beszélők részesedése a városokban nagyobb, mint a községekben; az előbbi településcsoportban Erdélyben átlagosan 3,2 százalék, az utóbbiban 1,5 százalék. A városok esetében a következő megyék bírnak az erdélyi átlag fölötti értékekkel: Krassó-Szörény (12,8%), Hunyad (11,4%), Beszterce-Naszód (7,9%), Fehér (7,7%), Temes (7,1%), Szeben (5,2%), Brassó (4,3%), Arad (3,6%) és Máramaros (3,8%). A másnyelvűek községi számaránya ugyancsak a szórvány(osodó) megyékben haladja meg az erdélyi középértéket: Arad (1,8%), Brassó (2,5%), Temes (4,6%), Fehér (4,9%) és Szeben (6,6%). Ez az arányszám ott a legmagasabb, ahol falun magyar szinte már csak mutatóban található: Krassó-Szörény (15,2%) és Hunyad megyében (16,4%).

Hasonló – ám sokkal szélsőségesebb értékekkel jellemezhető – tendencia mutatkozik a kisebb lélekszámú etnikai csoportoknál. Az erdélyi átlagot tekintve a más nyelvűek aránya legmagasabb a csehek között (29,2%). Sorrendben követik őket a szlovákok (8,0%), a szerb-horvátok (7,9%), a bolgárok (6,7%) és az ukránok (6,0%). Esetükben ott kiugróan magas ez az érték, ahol hagyományos települési helyeiktől távolra sodródva élnek, vagy elenyésző számban találhatók. E törvényszerűség Hunyad megyében például valamennyiükre vonatkozik (csehek 70%, ukránok 64,3%, szlovákok 50%, szerb-horvátok és bolgárok 41–41%). Itt a töredék etnikumok az iparban elhelyezkedő vándornépességként vannak jelen. Erős a szlovák homogenitás Bihar (2,9%), Szilágy (3,4%) és Arad (5,8%) megyében, Temesben viszont csökken (13,3%), Krassó-Szörény megyében már a tört részére olvad (41,6%), Szatmárban pedig a szlovák nemzetiségűek szinte teljesen eltűntek a más nyelvűek között (83,6%). A ruténok töretlen nemzetiségi identitása a nyelvi önazonosságban is kifejeződik szülőföldjükön, Máramarosban, ahol a más nyelvűek aránya körükben mindössze 2,3 százalék. Ez az arány Krassó-Szörény megyében 9,0 százalékra, Temes megyében 10,4 százalékra növekszik. Arad megyében eléri a 36,0, Szatmárban pedig a 43,5 százalékot. A csehek viszonylagos homogenitása szintén ott a legerősebb, ahol annak idején megtelepültek és ma is a legszámosabban élnek. Szigeteik Krassó-Szörény megyében találhatók, itt a más nyelvűek aránya esetükben csupán 22,4 százalék. Érdekes módon ez az arány Arad megyében sem magasabb (22,2%), Temes megyében viszont már 45,0 százalékra nő. Nyelvilag zártabb közösség a bolgároké, akiknek zöme Temes megyében él, és ott mindössze 4,9 százalék a közülük más nyelvet használók aránya. Ez Arad megyében is csak 7,4 százalékra növekszik. A nem anyanyelvűket beszélő szerb-horvátok számaránya viszonylag alacsony Krassó-Szörény (5,8%), illetve Temes megyében (7,1%), de Arad megyében már 20,5 százalék.

A nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek arányának városi átlaga a fentebb említett etnikumok esetében a következőképp alakul. Csehek: 56,3 százalék (Hunyad 70,2%, Krassó-Szörény 59,9%, Temes 47,5%). Szlovákok: 11,7 százalék (Hunyad 48,6%, Krassó-Szörény 48,4%, Temes 27,3%, Bihar 12,0%, Arad 4,7%). Ukránok: 27,7 százalék (Hunyad 76,5%, Szatmár 37,2%, Krassó-Szörény

23,5%, Temes 24,0%, Máramaros 22,0%, Arad 22,0%). Szerb-horvátok: 12,3 százalék (Arad 21,3%, Temes 10,7%, Krassó-Szörény 10,2%). Bolgárok: 18,7 százalék (Temes 15,3%, Arad 14,2%). A községekben élők sorában a nyelvi asszimiláció az előbbinél már jóval szűkebb körre terjed ki: bolgárok 3,4 százalék (Temes 2,7%), ukránok 3,5 százalék (Temes 7,3%, Krassó-Szörény 5,9%, Máramaros 1%), szerb-horvátok 5,6 százalék (Arad 19,8%, Temes 4,9%, Krassó-Szörény 4,2%), szlovákok 5,8 százalék (Arad 9,3%, Temes 8,1%, Szilágy 3,2%, Bihar 2,1%), csehek 6,2 százalék (Krassó-Szörény 3,0%). Mindent egybevetve az adott nemzetiségen belül a másnyelvűek aránya legalacsonyabb Krassó megye cseh, Temes megye bolgár, Bihar és Szilágyság szlovák községeiben, valamint az Arad megyei (javarészt Nagylak zártabb közösségét alkotó) városi szlovákság körében – a máramarosi rutén falvak nyelvi homogenitása pedig csak a székelyföldi tömbmagyarsághoz hasonlítható.

A németekre és a zsidókra vonatkozóan egyelőre csupán országos viszonyszámokkal rendelkezünk, de vélhetően az erdélyi átlag sem sokban tér el azoktól. Eszerint 1977-ben a románok (0,2%) és a magyarok (2,5%) után a német nemzetiségűek nyelvi homogenitása a legerősebb az országban: a más anyanyelvűek aránya a német etnikumon belül mindössze 4,8 százalék volt. A zsidóság az utolsó ebben a sorban: 87,0 százalékuk a jiddistól eltérő anyanyelvű.

A zsidóság nyelvi heterogenitásához 1977-ben csupán a cigány népesség másnyelvűsége volt fogható. Országosan ugyanis 66,7 százalékuk, de Erdélyben is közel kétharmaduk, azaz 64,7 százalékuk nem cigányul beszélt. Ez a kiemelkedően magas átlag szinte mindenütt meghaladja a körülöttük élő más nemzetiségűekét, bár vidékenként meglehetősen nagy szóródást mutat. Legmagasabb Kovászna (97,4%), Brassó (89,8%), Hunyad (86,1%) és Fehér megyében (85,2%), de az átlagosnál nagyobb Szeben (78,4%), Szatmár (77,7%) és Hargita megyében is (74,2%). Az átlaghoz közelít Maros (60,7%), Arad (60,6%), Szilágy (58,9%) és Beszterce-Naszód (55,0%) megyékben, míg fokozatosan elmarad az átlagtól Máramaros (51,5%), Bihar (49,5%), Krassó-Szörény (47,3%), Temes (38,5%) és Kolozs megyék (38,3%) esetében.

Megjegyzendő, hogy – mint azt Nyárády R. Károly is többször hangsúlyozta tanulmányában – a nemzetiségi számbavétel ugyan realisabb képet ad a cigányság számáról és térbeli elhelyezkedéséről, mint az anyanyelvi statisztika, de korántsem tükrözi hűen a valóságot. (A népszámlálási adatok ingadozását, valamint a cigányság népszámlálási önbesorolása, illetőleg környezete általi minősítése közti számbeli különbségeket lásd a 8. táblamellékletben.)²⁵ E tekintetben kétségkívül pozitív fejlemény, s a megelőző népesség-számbavételhez viszonyítva kedvező fényt vet az 1977. évi népszámlálásra, hogy ez alkalommal országosan csaknem négyszer, de Erdélyben is két és félszer annyian vallották magukat cigánynak, mint tizenegy évvel korábban. Ennek ellenére – s erre tizenhét évvel később, az 1992. évi census tapasztalatainak birtokában maguk a román szakemberek hívják fel a figyelmet – a cigányok népszámlálási száma, töretlen gyarapodásuk ellenére messze van a valóságostól, és a tényleges számuk népszámlálások útján valószínűleg sohasem lesz megismerhető.²⁶

Nemzetiség és anyanyelv összefüggését települési típusonként vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy Fehér, Brassó, Hargita és Szatmár megyék kivételével 1977-ben a nem cigányul beszélők aránya a cigány nemzetiségűek közt a városokban kisebb (61,5%), mint a falusi térségekben (65,8%). Ez az érték ugyan mindkét csoportban igen magas, a két érték közti különbség pedig viszonylag szerény, ám mégiscsak kimutatható eltérésük – legalábbis az 1977. évi népszámlálás időpontjában – éppen ellenkező irányú, mint a többi etnikum esetében. Paradox módon ez is – a különválási tendenciákkal egyidejűleg létező – „asszimilációs hajlandóságukat” jelzi, hiszen a cigányságnak, különösen cigányul nem tudó rétegeinek a többségi társadalomba való integrálódási készsége, azonosulási szándéka a nemzetiségi hovatartozás népszámlálási megvallásával fejezhető ki a legegyszerűbben – e szándék fogadtatásától, tényleges beilleszkedésüktől függetlenül. Az előző bekezdésben elmondottakhoz hozzátéhetjük, hogy a cigányságnak a városokban több esélye van a hivatalos kimutatások számoszlopai közti „elrejtőzésre”, mint a kisebb lélekszámú településeken. Ez népszámlálási önmeghatározásuk és a környezetük általi minősítésük közti eltérésben is kifejeződik. Látható, hogy az 5. táblamellékletben idézett szociológiai felmérés közel háromszor annyira becsüli a számukat, mint amennyit az 1992. évi népszámlálás megállapított. Egy másik becslés pedig, amely ugyancsak 1 millió fölöttire teszi a cigányság tényleges lélekszámát, abból a hipotézisből indul ki, hogy *a népszámlálási eredmény és a mások általi minősítés eredményezte szám közötti eltérés a városokban nagyobb mint a falvakban*: ez utóbbi településeken országos átlagban mintegy 200 százalék, míg a városi településcsoportban a 300 százalékot is elérheti.²⁷

Nyárády R. Károly tanulmányának II.4. fejezetében más összefüggésben rámutatott arra is, hogy a cigány népesség – mely anyanyelvét illetően többnyire azon néphez tartozónak vallja magát, amely-

lyel elvegyülve él – a „nemzetiség és anyanyelv” szerinti kimutatásban javarészt a románság számsorai közt tűnik el. Az 5. táblamelléklet-sorozat egyértelműen igazolja állítását. E táblák egyúttal azt is részletezik, hogy a nemzetiségi statisztikában a „nemzetiség és anyanyelv”-i kimutatáshoz képest mely megyékben mutatkozik jellegzetes korreláció a cigányság számának nagymértvű növekedése és a románság számának szembetűnő csökkenése között. Ezek a megyék a következők: Brassó, Szeben, Maros, Fehér, Arad és Bihar. A cigány növekmény 66,1 százaléka, a román csökkenés 54,9 százaléka az említett hat megyéből kerül ki. Bár ezt a markáns összefüggést a magyar anyanyelvű cigányság jelenléte – főként Maros és Bihar megyében – némileg árnyalja, kétségtávolú döntően a román anyanyelvű cigányság nemzetiségéhez való visszatérése az oka annak, hogy e megyékben a román nemzetiségűek aránya lényegesen alacsonyabb, mint a román „nemzetiségű és anyanyelvű”-eké. Ez különösen Maros megyében szembetűnő, ahol így nem csupán a románság össznépességen belüli számaránya süllyed ismét 50 százalék alá, de 1966–1977 közötti gyarapodásának mutatói is visszaesnek, olyannyira, hogy e megyében – Erdélyben egyedülálló módon – a magyarság növekedési üteme meghaladja a román nemzetiségűekét. (Lásd a 6/A. táblamellékletet.)

Ennek kapcsán érdemes kitérni arra is, hogy Szeben, valamint Maros, Brassó és Fehér megye egyes részei – a valamikori Nagy- és Kis-Küküllő megyék – cigány népessége régtől fogva szinte külön szigeteket képez. Környezetük megfogalmazása szerint az itt élő cigányok valóságos negyedik nemzetet alkotnak.²⁸ E megyékben már az 1930. évi népszámlálás is 38 241 cigányt írt össze. Számuk 1966-ban 20 655-re esett vissza, tizenegy évvel később azonban 53 834-re ugrott. E mikrorégió cigányságának 1977. évi újbóli térfoglalása nem csupán a korábbinál nyíltabb népszámlálási bevallást, hanem tényleges demográfiai folyamatokat is jelez. Számbeli gyarapodásuk az eltérő adatfelvételen túl egyrészt a környezetükben élő más nemzetiségűekét messze meghaladó szaporodásuknak köszönhető, másfelől pedig annak következménye – s ennek jelei már 1977-ben is láthatók –, hogy a korábban főleg szászok által lakott falvakban egyre több cigány telepszik le, felhagyva vándor életmódjával. A viszonylag összefüggő dél-erdélyi német településterületen, de hozzátehetjük, hogy Székelyföldnek a szász vidékekkel érintkező peremén is a nagyarányú el- és kivándorlás következtében az elmúlt másfél évtizedben valóságos demográfiai úr keletkezett, melyet az országosan legmozgékonyabb, ugyanakkor a legnagyobb felesleggel rendelkező népelem, a cigányság tölt be. E tendenciát vázolván nem túloz az a szakíró, akinek megállapítása szerint ez az első alkalom a cigányság több évszázados európai történelmében, hogy viszonylag kompakt nemzetiségi területet hozzon létre, s ha ez a folyamat tovább tart, akkor a népességváltás eredményeként egy újabb, keleti eredetű kultúrterület kialakulásának lehetünk tanúi Erdély szívében.²⁹

Ismételten hangsúlyozzuk, hogy a nemzetiségi és anyanyelvi adatok kölcsönhatását rögzítő táblázat mindössze azt mutatja, hogy az adott időpontban az illető nemzeti kisebbségből hányan és milyen arányban vallották magukat más (leginkább román) anyanyelvűnek, azaz a *népszámlálási pillanatfelvétel csupán az asszimilációs hajlandóság mértékéről árulkodik*. Az etnikumközi átfedések eltérései révén a két adatfelvétel időpontja közti beolvadás tényleges nagysága nem, legfeljebb a dinamikája állapítható meg. (E vonatkozásban rendhagyó és külön vizsgálendő a cigányság esete, mivel e közösség másnyelvű rétegeinek számbeli növekedése – a többi nemzeti kisebbségtől eltérően – nem beolvadásukat, hanem épp ellenkezőleg, kiszakadásukat jelzi az illető nyelvvel azonos nemzetiségűek köréből, vagyis disszimilációjuk erősödésére utal.)

Az adatok korlátozott használhatósága részben abból adódik, hogy a nemzetiségi és anyanyelvi bevallás népszámlálásról népszámlálásra történő eltolódásában különböző irányú, típusú és mértékű elmozdulások öszegeződnek, olyan háttérjelenségek, folyamatok eredményeként, melyek egy része a statisztika számára közvetlenül hozzáférhetetlen.³⁰ Szélsőséges esetekben nem zárható ki az adatfelvételi anomáliák, manipulációk lehetősége sem, ezek torzító hatása azonban szinte számba vehetetlen. A szakirodalom továbbá alapvető különbséget tesz az egy nemzedéken belül zajló (intragenerációs) és az előző nemzedékhez képest bekövetkező (intergenerációs) asszimiláció között, azzal a megjegyzéssel, hogy egy generáción belüli *teljes* beolvadás, kivált felnőtt ember esetében nem lehetséges.³¹ A nemzetiségi és nyelvi hovatartozás népszámlálási interferenciájában, a két felvételi kritérium eredményezte számok eltéréseinek ingadozásában jobbra a nemzedéken belüli asszimiláció ellentmondásossága tükröződik. A többségi csoport vonzáskörébe került egyén életpályája során leggyakoribb a mindennapi nyelvhasználat – népszámlálási nyilatkozattal is szentesített – változása az eredettudat állandósága, a nemzetiségi kötődésnek az előző népszámlálás során tett deklarációval egyező kinyilvánítása mellett. Nem kizárt, hogy valaki egyik népszámlálásról a másikra nemzetiségi önbesorolását is megváltozott nyelvi gyakorlatához igazítja. Ugyanakkor ellenkező irányú elmozdulásnak, az esetleg már

generációkkal korábban lezajlott nyelvcserehez igazított korábbi nemzetiségi deklaráció „visszavonásának” is tanúi lehetünk.³²

A természetes asszimiláció rendszerint családi kötelékben zajlik le – sokszor láthatatlanul –, ahol a saját csoportjának elhagyására több-kevesebb eredménnyel törekvő egyén már sikeresen örökítheti tovább a kiválás szándékát és tényét. A nemzetváltás – mutat rá Gyurgyík László is a szlovákiai magyarság demográfiai viszonyait elemezve – sokkal gyakoribb az egymást követő nemzedékek között, mint egy generáció, vagy korcsoport életútja során, sőt elmondható, hogy *az asszimiláció folyamatában meghatározó szerepe a generációváltásnak van*. A nemzedékváltást kísérő etnikumváltás azonban a népszámlálásokban többnyire megfoghatatlan, ezért nyomon követésére nagyobb esély kínálkozik például a vegyes házasságok feltérképezése révén, az e házasságokból született gyermekek nemzetiségének kimutatásával egyidejűleg, vagy az egyes korcsoportok lélekszám-változásának nemzetiség szerinti összehasonlító vizsgálata során.³³ A vegyes házasságokból született első gyermek megszületésénél a korábban vegyes házasságként megkötött házasságok egy része már homogén házasságként szerepel a statisztikai nyilvántartásokban. A vegyes – pontosabban szólva: az eredetileg vegyes – családban felnövő gyermek pedig általában a többségi nemzet sorait gyarapítja. Ha a kisebbségi gyermeket szülei – akár gyakorlati megfontolásból, akár a körülmények kényszere folytán – nem anyanyelvi iskolába járatják, az nem ritkán a nemzetváltás formális aktusában, az érintett nemzetiségi korcsoport lemorzsolódásában is megnyilvánul.³⁴ E problémakör feldolgozása azonban már teljes körű statisztikai adatközlésen alapuló szociológiai terepmunkát kíván.

A nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek, illetőleg az anyanyelvüktől eltérő nemzetiségűek országos számadatai 1956–1992 között

Ha elfogadjuk, hogy az anyanyelv és a nemzetiség hányadosa a nemzeti identitás erősségét, szilárdságát mérő koefficiens,³⁵ azt is hozzátehetjük, hogy ez az együttható más és más értéket eredményez attól függően, hogy a nemzetiségükkel azonos (illetőleg az attól különböző) anyanyelvűek számát az illető etnikumnak a nemzetiségi vagy pedig az anyanyelvi kritérium szerint megállapított lélekszámához viszonyítjuk. E számokat országosan a 9. és 10., egyes időszakokban kimutatott szaporodásukat vagy fogyásukat pedig a 11. táblamelléklet részletezi.³⁶

E számok szerint 1966-ban országosan 168 857 fővel kevesebb eltérő nemzetiségű és anyanyelvűt regisztráltak, mint 1956-ban. Ezen belül a nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek száma a kisebbségek esetében 131 817-tel, a románok esetében 37 040-nel lett kevesebb. (Lásd a 12. táblamelléklet 1. rovatát.) Ugyanez idő alatt a nem román nemzetiségű román anyanyelvűek számának csökkenése 97 494 fő, míg a más nemzetiséget valló kisebbségi anyanyelvűek száma 71 363-mal fogyott. (12. táblamelléklet 7. rovat.) Az etnikumközi átfedések összezsugorodása első pillantásra az asszimilációs folyamatok igen nagymérvű előrehaladottságáról tanúskodik. Megjegyzendő azonban, hogy ez idő során az eltérő nemzetiségűek és anyanyelvűek számának csökkenése jelentős részben tényleges – az ország összlélekszámának alakulására is kiható – népességi veszteséget takar, összefüggésben a 11. táblázat 1. és 7. rovatának a zsidóságra illetve németekre vonatkozó adatsoraival. Ezek ugyanis e két etnikum (kiváltképp a zsidóság) komoly számbeli fogyását rögzítik 1956–1966 közötti kivándorlásuk következtében.³⁷ E fogyatkozásból 1675 főnyi a jiddis anyanyelvű más nemzetiségűek, illetőleg 75 857 fő a nem jiddis nyelvű zsidó nemzetiségűek száma. Utóbbiak többsége, kereken 56 ezer lélek 1956-ban még a román anyanyelvűek csoportját gyarapította (lásd a 13. táblamelléklet 9. rovatát), de nem kevés azok száma sem – 15 120 fő –, akik a romániai magyarság nyelvi közösségéből szakadtak ki és távoztak az ország határain túlra. A kivándorlók nélkül, ideszámítva a németek akkor még viszonylag szerény emigrációs veszteségét, már csupán 80–90 ezerre tehető az eltérő nemzetiségűek és anyanyelvűek számának az interetnikus kapcsolatháló tényleges módosulására utaló csökkenése. (E szám tehát azok bevallásain alapul, akik mindkét népszámlálás időpontjában az országban éltek.) E csökkenésnek a nemzeti kisebbségekre eső része azonban – az érintett etnikumok lélekszámgyarapodásának szerény mértéke, vagy éppen lélekszámuk fogyása által is megerősítve – valóban az uralkodó nemzetbe, illetőleg az államnyelvbe történt beolvadásukat jelzi. (Kivételt képeznek a tatárok és a törökök, az ő tényleges szaporodásuk üteme azonban a románokéhoz közeli, illetve jelentősen meghaladja azt.)

1966–1977 között – 127 000 fős értékkel – az eltérő nemzetiségűek és anyanyelvűek száma ismét megnövekedett. Ezen belül a nemzetiségüktől eltérő anyanyelvű kisebbségek száma 145 100 fős növekményük eredményeként az 1956. évi érték fölé emelkedett, párhuzamosan a román nyelvet valló más nemzetiségűek 140 250 fős – az 1956. évi számuknál ugyancsak magasabb értéket eredményező – gyarapodásával. A román nemzetiségű, de attól eltérő nyelvet beszélők száma 20 600 fővel tovább fogyott, nagyjából egyezően az anyanyelvüktől eltérő nemzetiséget valló kisebbségek számának 17 060 fős csökkenésével. (Vö. a 12. táblamelléklet 3. és 9. rovataival.) Ezeket a változásokat is átszínezi a kivándorlás. Ám az előző időszaknál szerényebb mértékben, mivel az anyanyelvi-nemzetiségi eltérések módosulásait számottevően befolyásoló zsidó exodus népességi tartaléka ekkor már kimerülőfélben van, az erősödő német emigráció pedig inkább a nemzetiségükkel azonos anyanyelvűek csoportját érintette. (Ez utóbbiak létszáma 1966–1977 között mintegy 31 ezerrel csökkent; a német anyanyelvűek tényleges fogyása ugyanez idő alatt 34 520, a német nemzetiségűeké pedig 23 486 fő volt.)³⁸ Mindenesetre az országot elhagyók nélkül számítva az eltérő nemzetiségűek és anyanyelvűek körének tényleges bővülése a fentebb jelzettnél némileg jelentékenyebb, legalább 140–150 ezer főre tehető. Ez szinte teljes egészében a román anyanyelvűtől eltérő nemzetiségűek számát növelte, és értelemszerűen a román nemzetiségűeket apasztotta, ami magyarázattal szolgál a román anyanyelvűek, illetőleg a román nemzetiségűek gyarapodási üteme közti 1 százalékpontos eltérésre. (Lásd a 11. táblamelléklet 4. és 10. rovatait.) A jelenség egyértelmű összefüggésben van a nemzetiségüktől eltérő anyanyelvű cigányok számának 125 259 fős, több mint négy és félszeres gyarapodásával, amiből a cigány mivoltjukat román anyanyelvűként vállalók nyeresége, a megelőző évtized veszteséges szaldóját messzemenően kiegyenlítve, 115 405 fő. (Lásd a 9., 10. és 13. táblamellékleteket.)

Ugyancsak ugrásszerű – arányát tekintve csak a tatár és török népességen belüli gyarapodásukhoz fogható – a román anyanyelvűek számának 23 880 fős növekedése a magyar nemzetiségűek soraiban, aminek döntő része van a magyar nemzetiség szaporodási ütemének kedvezőbb alakulásában a magyar anyanyelvűek gyarapodási mutatójához képest. A magyar nemzetiségűként más anyanyelvet beszélők csoportján belül a román anyanyelvűek aránya 1956-ban 83,4 százalék, az 1966. évi csökkenés után 84,6 százalék volt, az 1977. évi gyarapodással egyidejűleg pedig 91,1 százalékra nőtt. E nyereség azonban alighanem látszólagos; s a számok növekedését látva szívesebben hinnénk, hogy az nem a nyelvi asszimilálódás útjára lépők körének rohamos bővülését, hanem csupán a kettős kötődésűek szabadabb nemzetiségi identitásvállalását tükrözi. Fordítva egyértelműbb a helyzet: a magyar nyelven beszélők, de magukat más nemzetiségűnek nyilvánítók csökkenő számán belül a román nemzetiségűek részesedése 1956-ban 51,8 százalék (45 966 fő), még 1966-ban is 56,7 százalék (28 152 fő), tizenegy évvel később azonban e csoport belső aránymódosulásai következtében 40 százalék (20 ezer fő) körüli értékre esett vissza. (A magyarul beszélő más nemzetiségűek száma csak azért maradhatott változatlan, mert e tizenegy év során viszont növekedett a magyar anyanyelvű cigányok és németek létszáma.) Magyar–román viszonylatban tehát az interetnikus kapcsolódások visszajukra fordulásának lehetünk tanúi. Ez nyugtalanító jelenség, mivel véleményünk szerint a magyar anyanyelvű román nemzetiségűek számának fogyatkozása – mintegy *utólag* – az államnyelvbe olvadás tényét rögzíti, a magukat (egyelőre még) magyar nemzetiségűnek valló román anyanyelvűek számának növekedése pedig a magyarság újabb veszteségeit *vetíti előre*. Ez nem csak a magyarok vonatkozásában érvényes, hiszen szemmel látható, hogy az eltérő nemzetiségűek és anyanyelvűek számának népszámlálásról népszámlálásra mutató ingadozása közepette a román nemzetiségűként más anyanyelvet vallók száma folyamatosan és egyenletesen csökken, összefüggésben a kisebbségi etnikumok anyanyelvtől eltérő nemzetiségű csoportjának számbeli fogyatkozásával. Az ettől való különbözés vagy elhanyagolható (szlovákok, bolgárok, csehek), vagy pedig olyan kivétel, amely az átlagosnál magasabb természetes szaporulattal (ukránok, törökök), illetőleg a nemzetiségi lélekszámnak a természetes szaporulatot is meghaladó szembetűnő gyarapodásával (cigányok, tatárok), vagy éppen ellenkezőleg, szembetűnő fogyásával áll összefüggésben (görögök). (Vö. a 11. táblamelléklet 3. és 9., valamint a 12. táblamelléklet 9. rovataival.) A szerb-horvátok esete nehezen értelmezhető, mivel e kategória különböző jellemtörzseket von össze, eltérő interetnikus viselkedéssel (szerbek, horvátok, szlovének, krassovánok; utóbbiakat 1992-ben az egyéb nemzetiségű, ám szerb-horvát anyanyelvű rovatba sorolva).

Végezetül, a meghatározó etnikumokra szorítkozva – románok, magyarok, cigányok, németek, zsidók – röviden kitérünk az 1977–1992 közötti periódus főbb etnodemográfiai fejleményeire. (Lásd a 9–13. táblamellékleteket.) Az eltérő nemzetiségűek és anyanyelvűek száma a korábbinál ugyan visszafogottabb ütemben, de – 62 200 fővel – ez időszak alatt is tovább nőtt. A más nyelveket legnagyobb

arányban magában foglaló népesség, a zsidóság exodusa gyakorlatilag lezajlott. Hivatalos kimutatás szerint 16 831 zsidó nemzetiségű távozott az országból (a nem jiddis anyanyelvűek 13 350-nel lettek kevesebben, közülük mintegy 9200-an románul beszéltek). Kivándorolt 228 252 német és 63 427 magyar is.³⁹ A német anyanyelvűek tényleges fogyása 254 497 lélek, a német nemzetiségűeké 239 647. Közülük az anyanyelvüktől eltérő nemzetiségűek 6940-nel fogytak, míg a nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek száma 7300-zal nőtt. Előbbi veszteség főként a német anyanyelvű román, magyar, zsidó, cseh nemzetiségűek számát apasztotta, vélhetően emigrációjuk révén. A német kivándorlásról közzétett hivatalos adatok és a németek tényleges népességsökkenése közötti eltérés már csak ezért is szembetűnő, hiszen sokan a kivándorlási statisztikában németként távoztak ugyan az országból, de a népszámlálási kimutatásokban a más nemzetiségűek vagy anyanyelvűek rovataiból szivárogtak el. A német népességnek a hivatalosan számon tartott emigrációs veszteségnél tetemesebb fogyása részben valószínűleg az itthon maradtak felgyorsult asszimilációjának a következménye, részben pedig abból adódik, hogy immár csupán a gyökereiktől elszakadni nem tudó idősebb generációk tartanak ki szülőföldjükön. Így e korosztály túlsúlya folytán csökkent a születések, ugyanakkor megnövekedett a halálozások aránya, aminek következtében a német etnikum idejekorán a természetes fogyás útjára lépett. A német nemzetiségűek más anyanyelvűektől származó nyeresége ugyanakkor bizonyos mértékű – szerényebb méretekben már az 1977-es népszámlálás során is jelentkező – reasszimilációs fordulatot jelez. Ez javarészt a hatóságilag is szított szatmárvidéki „újsváb” öntudat fellobbanásának köszönhető. Szatmár megyében 1966-hoz képest 9924-gyel, de 1977-hez képest is 7956-tal nőtt a németek száma (közülük 5672 főt sváb nemzetiségűként írtak össze), a megyében német nemzetiségűnek bejegyzett magyar anyanyelvűek száma pedig 8512 lélek. (Ugyanez a szám 1966-ban a mai Szatmár megyének megfelelő Avás, Szatmár és Nagykároly rajonokban, valamint Szatmárnémeti városban még mindössze 606 volt.)⁴⁰ Talán nem járunk messze az igazságtól, ha a magyar nemzetiségűek és anyanyelvűek létszámcsökkenése közt ugyancsak kimutatható eltérés okait keresve végső summázatban ebben találjuk a 7424 fős különbséget magyarázatát.

A magyar nemzetiségűek népmozgalmáról nyert hivatalos információ alapján – mely szerint természetes szaporodásuk és vándorlási veszteségük számai lényegében megegyeznek egymással⁴¹ – 1977. évi népességszámuknak 1992-ben változatlanul kellett volna maradnia. Ezzel szemben nemzetiség szerint 88 969, anyanyelv szerint pedig 81 545 főnyi a romániai magyarság számának tényleges fogyása. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy a népszámlálási felvételekhez hasonlóan a nemzetiségi népmozgalom hivatalos nyilvántartásában is feltételeznünk kell bizonyos torzításokat, akkor 1977-hez képest közel 100 ezer magyar hiányzik az 1992. évi népszámlálás adataiból. Igaz, országosan is elveszett vagy 250–350 ezer lélek, akik között nyilván lehetnek szép számban magyarok is, tehát elképzelhető, hogy a hivatalosan megállapítottnál több magyar hagyta el az országot. (Ezt az eshetőséget maguk a román statisztikusok sem tartják kizárhatónak.)⁴² De a hiány jelentős részét mindenképpen a „bevallási eltérésekben” kell keresnünk. A nemzetiségi és anyanyelvi kereszttáblázatokból azonban csupán annyi derül ki, hogy tovább csökkent a román nemzetiségűek száma a magyar anyanyelvűek között (most már csak 15 378 fő, a magyar anyanyelvű más nemzetiségűeknek mindössze 31,5 százaléka), sőt a román nyelvű magyar nemzetiségűek száma is kevesebb lett. Tovább nőtt viszont a magukat magyar anyanyelvűnek valló cigány nemzetiségűek száma (az 1977. évinek közel a kétszerese, 18 880 fő), és – mint említettük – a németeké (számuk most 11 642).

A cigányság öntudatosodásának legékezebb bizonyítéka, hogy nem csupán nemzetiségi lélekszámának gyarapodása töretlen (1977 és 1992 között 173 689-nel lettek többen), de időközben a cigány nyelvet anyanyelvként vállalók száma is több mint a duplájára nőtt. Ezzel magyarázható, hogy a nemzetiségüktől eltérő anyanyelvű cigányok száma emelkedett ugyan, de arányuk az 1977. évi 66,7 százalékról 59,1 százalékra esett vissza. Ez a (nyilván más etnikumoknál is föllelhető, de talán a cigányság körében legelterjedtebb) két-, vagy többnyelvűségre, és a két-, vagy többnyelvűek nyelvhasználatának képlékeny gyakorlatára hívja fel a figyelmet. Tényleges nyelvhasználatuk változékonyságának nyomon követésére csak az egyéb beszélt nyelvek népszámlálási tudakolása révén nyílhat lehetőség, erre azonban a román statisztikai szolgálat nem vállalkozik. Így csak annyi tudunk meg, hogy a most cigány nemzetiségűként jelentkezettek közül 82 640-en az államnemzethez tartozók sorait apasztották. A cigány nyelvre váltók többsége pedig vélhetően ugyancsak az államnyelvet cserélte fel immár hivatalosan is vállalt anyanyelvére. (A cigány nemzetiségűk közül az anyanyelvüket beszélők száma 1966-ban még mindössze 37 754, 1977-ben is csak 75 696, míg 1992-ben már 163 897 volt. Ugyanez a szám a Kárpátontúl szintiszta román nyelvű vidékein a következőképp alakult: 1966-ban 10 012, 1977-ben 32 232, 1992-ben pedig 80 674.) A cigányság identitástudatának erősödése Erdély-

ben is az anyanyelv korábbinál nyíltabb vállalásával jár együtt. Itt a cigány nemzetiségűek száma ugyan az országos 76,4 százalékkal szemben csak 64,7 százalékkal lett több, a cigány anyanyelvűeké azonban a 14. táblamelléklet tanúsága szerint a városokban megkétszereződött, de a falvakban is csaknem a kétszeresére nőtt, s összességében fele részét tette ki a cigány nemzetiségűek tényleges gyarapodásának. E két szempontot együttesen figyelembe véve átlagon felüli vagy azt megközelítő mértékű a cigány anyanyelvűek növekménye Fehér, Arad, Bihar, Máramaros, Maros, valamint Szilágy megyében. Bihar és Maros megyében, ahol a román szociológusok becslése szerint korábban a cigányság több mint kétharmada magyarul beszélt és magyarnak tartotta magát⁴³, nyelvváltásuk nemcsak a románság, de a magyarság népszámlálási lélekszámának alakulását is érzékenyen érintette.

Bihar, Maros és Brassó megye néhány településéről rendelkezésünkre állnak az 1977-es adatok, így ezekben a helységekben közelebbről is nyomon követhető a román–magyar–cigány viszonylatok elmúlt évtizedekbeli metamorfózisa. (Részletezésüket lásd a 15–17. táblamelléletekben.) Bihar megyében a cigány nemzetiségű lakosság mintegy fele a 15. táblamellékletben felsorolt, jelentős számban magyarok lakta községekben él (községen ez esetben több falut magában foglaló közigazgatási egység értendő). E helységek területén 1966–1992 között a román és magyar népesség egyaránt 24,1–24,1 százalékkal fogyott, nagyjából az elvándorlás és a csökkenő természetes szaporulat, kisebb részben pedig a körülöttük élő cigányság disszimilációja következtében. A településenkénti idősorokból következtetve a cigány nemzetiségűek felbukkanása, illetőleg térhódítása Érabrány, Kiskereki, Bihardiószeg, Szalárd, Mezőtelegd és Tóti községek területén elsősorban a magyarság, Cséffa, Köröskisjenő és Érsemlyén községekben pedig inkább a románság számát apasztotta. A többségtől való különválásuk Bályok, Érkörtvélyes, Vámosláz, Várasfenes, Fugyivásárhely, Berettyószéplak, Rév falvaiban (és valószínűleg Tenkén is) mindkét nemzetiség számának és arányának visszaszorulásában szerepet játszott. Székelyhidon magyar anyanyelvű, ám román nemzetiségűnek beírt cigányok sorolódtak át, vagy kerültek újból vissza a cigány nemzetiségű rubrikába. Összességében a jelzett községekben a cigányság huszonhat esztendőss reasszimilációs népességyarapodása 50–60 százalékból a magyar, 40–50 százalékból pedig a román nemzetiségűek soraiból kerülhetett ki. Az 1977. évi népszámlálás e folyamat félidejét jelzi; azt megelőzően a magyarság, a rákövetkező időszakban pedig a románság lélekszámának fogyatkozása az erőteljesebb.

A Maros megyei adatsorok (lásd a 16. táblamellékletet) a helyi cigányság szállásterületének lényegében az egészére kiterjednek. 1977-ben a felsorolt közigazgatási egységekben volt található a megye cigány lakosságának 96,6, az itt élő magyarok 92,1 és a románok 82,4 százaléka. 1966–1992 között a jelzett területen a cigány nemzetiségűek lélekszáma 224,1 százalékkal, a románoké 26,0 százalékkal, míg a magyaroké mindössze 4,2 százalékkal növekedett. A románság és a magyarság száma 1966–1977 között még viszonylag kiegyenlített ütemben nőtt (12,0, illetőleg 9,9 százalékkal), 1977 után azonban a töretlen román gyarapodással (12,5%) szemben 5,1 százalékos magyar veszteséget konstatálhatunk. A magyarság létszámnövekedésének lendülete a városokban tört meg: itt gyarapodásának üteme az 1966–1977 közti 27,7 százalékról 4,4 százalékra esett vissza, míg a románok előbb 40,9, majd 1977–1992 között további 42,5 százalékkal lettek többen. Kolozs, Bihar és a dél-erdélyi szóránymegyék mellett Maros megye példázza a legszemléletesebben, hogy az erdélyi magyarság hiányolt népességi többlete lényegében véve a városokban tűnik el. A vizsgált községterületen mindkét etnikum lélekszáma csökkent; a románságé kezdetben fokozottabb mértékben (-6,3%), mint a magyarságé (-3,3%), 1977 után azonban fogyásuk üteme nagyjából megegyezett (-16,3, illetőleg -15,3%). Ebben, akárcsak Bihar megyében, a természetes és a mechanikus népmozgások mellett a cigányság disszimilációja is szerepet kapott. A cigányság népszámlálási önbevallásának irányváltozása jobbra a magyar nemzetiségűek lélekszámát apasztotta Nyáradkarácson, Erdőszentgyörgy, Ákosfalva, Marossárpatak, Csikfalva, Marosvécs, Görgényszentimre, Lukafalva és Faragó községben (közelebbről Tancs faluban). E fordulat kisebb mértékben Nyáradremete, Nyáradgálfalva, Vámosgálfalva, Székelyhodos, valamint 1966–1977 között Gyulakuta és 1977–1992 között Gernyeszeg magyarságának létszámalakulásában is közrejátszott. A cigányság szinte kizárólag a román nemzetiségű lakosság köréből vált külön a következő településeken: nagyobb számban Fehéregyháza, Apold, Dános, Petele, Szásznádas, Csatófalva, Magyaró, Backamadaras, Maroskece és Mezőpanit községekben (közelebbről Székelykövesden), kisebb számban pedig Alsóidecs, Mezősályi, Mezőzáh, Zágor, Kutyalva területén. A cigányság ilyen irányú, de időleges (csak 1966–1977 között jelentkező) népszámlálási különválását tükrözik Déda, Mezőgerebenes, Görgényoroszfalu, s részben Apold (ezen belül Segesd), valamint ugyancsak időleges visszaolvadásukat Marosugra adatai. Hasonló folyamatok zajlottak le Fehéregyháza községben (itt Bún faluban a cigányok száma az 1966. évi 268-

ról 1977-ben 112-re csökkent, majd 1992-ben 364-re ugrott, míg Fehéregyházán, ahol 1966-ban egy cigányt sem írtak össze, tizenöt évvel később 486-ot találtak, ám 1992-ben csupán 139-et); valamint Dános falvaiban (itt Keménynagyszőlősen az 1966. évi 2-ről 1992-ig 401-re emelkedett a cigányok száma, Dánoson viszont, ahol 1966-ban nem regisztráltak egyetlen cigány nemzetiségűt sem, 1977-ben számuk hirtelen 478-ra nőtt, majd 1992-ben 139-re esett vissza). Mindkét többségi etnikum számának alakulására nagyjában azonos mértékben hatott a cigány disszimiláció Mezőbánd, Kerelőszentpál, Mezőcsávás, Marosszentkirály, Alsóbölkény, Beresztelke és Marosszentanna esetében; elsősorban a magyar nemzetiségűekét apasztotta Nagyernye és Jedd, főként pedig a románokét Bonyha, Héjjasfalva, Mikefalva és Nyárádtő községekben. Természetesen nem elhanyagolható tényező a cigányság magasabb természetes szaporulata, továbbá egyes helységekből a beköltözés sem; a vonzerőt részben Marosvásárhely közelsége gyakorolja (pl. Maroskeresztúron, Marosszentgyörgyön, Nyárádtőn), valamint egyes falvak megüresedése a szász kivándorlás folytán (Százkezd, Szásznádas, Küküllőszéplak, Csatófalva, Héjjasfalva, Zágor községekben). Mindent egybevetve – ideértve a városokat is – Maros megyében az 1966–1992 közötti cigányok különválása 40–45 százalékból a magyar nemzetiségűek, 55–60 százalékból pedig a román nemzetiségűek sorait ritkította. Összességében a cigány nemzetiségűek száma Maros megyében 1966 és 1992 között 23,4 ezer fővel gyarapodott, akiknek – 1992-ben kinyilvánított nyelvhasználatuk szerint – kb. a fele cigány, 45 százaléka román, 5 százaléka pedig magyar anyanyelvű volt. Vagyis a cigányság leválása folytán a magyar nemzetiségűek száma nagyobb arányban fogyott, mint amire a magyar nyelvű cigányok számának növekedéséből következtethetnénk. Ez arra utal, hogy a magyarságtól disszimilálódott cigányok nemzetiségváltása általában nyelvváltással is együtt járt, azaz többségük a korábbi magyar helyett 1992-ben már a cigányt vallotta anyanyelvének. A cigányság különválása tehát a népszámlálási adatsorokban a román anyanyelvűek számának növekedését kevésbé befolyásolta, míg a magyar anyanyelvűek számát csaknem ugyanolyan, vagy komolyabb mértékben csökkentette, mint a magyar nemzetiségűekét.

A Brassó megyei adatok (lásd a 17. táblamellékletet) nem részletezik a cigány nemzetiségűek számát, az azonban – legalábbis a falvakban – nagyjából azonos az egyéb rovatban található adattal. A falusi adatsorok a románság töretlen gyarapodásáról, a magyar nemzetiségűek lélekszámának folyamatos csökkenéséről, a szászok kivándorlásáról és a cigány népesség számának hirtelen megugrásáról, majd megállapodásáról tudósítanak. A román népességnövekedés javarészt a megyeszékhely szűkebb vonzáskörzetéből, néhány, ipari telephellyel is rendelkező helységről (Vidombák, Földvár, Botfalva, Prázsmár) származik. E települések odahagyott szász portáinak új lakói többnyire ugyancsak románok voltak. Másutt az elvándorolt németek helyére cigányok húzódtak be (Homoród, Kaca, Nagysink). A magyarok számának csökkenésében tagadhatatlanul szerepet játszik a falusi lakosság elöregedése, de egyes helységekből (Alsórákos, Apáca, Halmágy, Krizba, Tatrang, Ürmös) lehetetlen nem észrevenni a cigányság népszámlálási nemzetiségváltásának hatását. A cigány disszimiláció az 1977. évi népszámlálás idején helyenként a románok számát is visszavetette (például Kacán, Keresztváron, Zajzonban, s valószínűleg Alsórákoson, Ürmösön is), ez azonban vagy időlegesnek bizonyult (mint Keresztváron), vagy pedig be-, illetőleg későbbi visszaolvadásuk ellensúlyozta az akkor okozott veszteséget (Bodola, Zajzon, Tatrang). Egészen kivételes, hogy 1992-ben Nagysinken a cigányság megjelenéséhez hirtelen román lélekszám-csökkenés társult. Igaz, ugyanakkor viszont Halmágy román lakossága növekedett a többszörösére, a faluban élő magyarok fogyatkozásával egyidejűleg. A Brassó megyei táblázat idősoraiban összebogozódott etnikumközi viszonyok behatóbb vizsgálódás nélkül szinte értelmezhetetlenek, mivel a románok, magyarok és cigányok számának különböző népszámlálások közt különböző helyeken és különböző irányokban történt elmozdulásai kiegyenlítik egymást. Jóllehet, alapvető tendenciák így is kirajzolódnak, e táblamelléklet – mint esetenként Maros megyében is – közvetve arra figyelmeztet: olykor elhamarkodott következtetésekre vezet, ha nem ügyelünk rá, hogy bizonyos távlatból – Semlyén István megfogalmazásával élve – a többletek és hiányok összemóssódnak s felolvadnak a statisztikai átlagok olvasztótégelyében.

Az 1977. évi népszámlálás a román nemzetiségstatisztikában

Összegzésképpen mindenekelőtt szükségesnek tartjuk hangsúlyozni, hogy a vegyes etnikumú térségekben a nemzeti-identitás vállalása összetett történeti, politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális folyamatok tükröképe. E vállalás számbeli kifejeződése – különösen határhelyzetekben –

nem függetleníthető e tényezőknek az összeírás légkörére gyakorolt hatásától. Az etnikai identitás (nyelvi és nemzetiségi interferenciákat rögzítő) számsorai ezért csak részben és áttételesen informálnak a tényleges interetnikus változásokról. Ebből következő ingadozásaik pedig – Nyárády R. Károly szavaival élve – torzítóan hatnak a nemzetiségi statisztika egészére.

A román nemzetiségstatisztika rendszerén belül az inga pozitív irányú kilengését figyelhetjük meg az 1956. évi népszámlálás idején, majd ellentétes irányba lendülését konstatálhatjuk az 1966. évi népesség-számbavétel során. Az 1977-es census ilyen értelemben inkább az 1956. évvel rokonítható. Vagyis a nemzetiségi statisztika *viszonylag* kedvező alakulása 1977-ben nem csupán az abortusz-törvénnyel kikényszerített magasabb szülési „kedvnek”, hanem – az 1966. évi mélypont visszahatásaként – a bevallási eltérések újbóli növekedésének, az etnikumközi átfedések 1956. évihez fogható szövevényének is köszönhető. (Hogy ez miként alakulhatott így az akkori politikai viszonyok közepette, nem tudni, de nyilván ez is oka volt annak, hogy a maga idején nem csupán az etnikai vonatkozású adatok részletes publikálása maradt el, de még a végeredmények is – finoman szólva – csak „szépített” változatban kerülhettek a nyilvánosság elé.)

1966 és 1977 között a nemzetiségi népességszám növekedése esetenként oly nagymértékű volt, hogy az még a nemzetiségüktől eltérő anyanyelvűek számának gyarapodását figyelmen kívül hagyva is meghaladta az érintett kisebbségek feltételezhető természetes szaporulatát (pl. a törököknél, de 1977–1992 között ugyanez tapasztalható az ukránoknál, oroszoknál-lipovánoknál és a tatároknál is), vagy pedig eleve megtöbbszörözte az illető etnikum korábban konstatált lélekszámát (lásd a cigányoknál). Ez egyértelműen e nemzeti kisebbségek reasszimilációs nyereségére utal, vagyis a bevallási eltérések növekedésével az interetnikus folyamatok esetükben pozitív fordulatot vettek.

A többi kisebbség, közöttük a magyar nemzetiségűek népességszámának alakulása viszont elmaradt a természetes és mechanikus népmozgások alapján számíthatónál. Így, jóllehet a más anyanyelvűek számának olykor tetemes növekedése soraikon belül a szabadabb identitásvállalás megnyilvánulásként is felfogható, a népszámlálási adatok végső soron mégiscsak újabb – közelebből most nem minősített – asszimilációs veszteségeiket állapították meg. Ám mindezzel együtt – akár a tizenegy évvel korábban elszivárgottakat visszahozva, akár a természetes szaporulatnak a valóságoshoz közelebbi növekményét rögzítve, akár pedig e tényezők együttese révén – az 1977. évi népszámlálás a korábbinál kétségtelenül kedvezőbb képet fest a magyarság számának alakulásáról.

1992-ben a népszámlálási inga a magyarság esetében ismét visszafelé lendült. A magyar nemzetiségűek, illetve anyanyelvűek népességi hiánya ezúttal összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint előtte békeidőben bármikor. (Bár félő, hogy az 1992. évi népszámlálás amolyan „irányszámoknak” tekintett arányszámai – létező trendeket tükrözvén – előbb-utóbb valóságossá válnak.) Egyelőre azonban megmagyarázhatatlan a népfogyatkozás. Ekkora, mind a korábbi veszteségekkel, mind pedig a hivatalos népmozgalmi adatokkal összevetve is indokolatlan arányú népességcsökkenés – a kivándorlással sújtott német és zsidó közösséget nem számítva – csak a szerb-horvátoknál és még néhány kis létszámú, elszórványosodott etnikumnál figyelhető meg. Nem túlzás tehát paradox tényként megállapítani, hogy az 1977-es népszámlálásnak a magyarságra vonatkozó nemzetiségi és anyanyelvi számai – melyeket a tizenegy évvel korábbiaknál még éppen hogy elfogadhatóbbnak ítéltünk – a tizenöt évvel későbbiek ellentmondásosságának visszfényében szinte felülértékelődnek.

Mindezeket mérlegelve úgy ítéljük meg, hogy Románia etnikai népességszerkezetének változásai aligha vizsgálhatók teljes érvényűen az 1977. évi népszámlálás beható ismerete nélkül. E népességszámbavétel azonban mindmáig a román nemzetiségstatisztika „fekete doboza”; tényleges recepciójára adatainak részletes publikálása híján mind ez idáig nem kerülhetett sor. Újraértékelésére tett kísérletünkkel – a töredékes utánközlésekben rejlő elemzési lehetőségeket felvillantva – egyúttal erre a hiányosságra is rá kívántuk irányítani a figyelmet.

Jegyzetek

- ¹ Idézet Vasile Ghețău-nak, a román Statisztikai Hivatal népszámlálási főigazgatójának nyilatkozatából. ȘEGA, Liana: *Mai mult decât o simplă numărare*. Azi. 1992. július 7. 4. p. A tekintélyes szakmai múlttal rendelkező demográfus már korábban is, így a Contemporanul 1990. március 9-iki számában megjelent cikkében, majd a România liberă-nak 1990. március 21-én adott interjújában (lásd a 41. sz. jegyzetet) határozottan leszögezte, hogy a nemzetiségi megoszlással kapcsolatos adatok a valós helyzetet tükrözik és csak rosszhiszeműek vonhatják kétségbe azokat.
- ² CEAUȘESCU, Nicolae: *Jelentés Románia gazdasági-társadalmi fejlődéséről... Elhangzott a Román Kommunista Párt Országos Konferenciáján*. 1972. július 19. Uő: *Románia a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építése útján*. 7. köt. Bukarest, 1973, Politikai Könyvkiadó. 537. p.
- ³ *Recensământul populației și al locuitorilor din 5 ianuarie 1977. Vol I. Populație – structura demografică*. București, 1980, Direcția Centrală de Statistică. 614–621. p.
- ⁴ Az országos összegeket lásd: *Anuarul statistic al României*. București, 1990, Comisia Națională pentru Statistică. 64–65. p. A nemzetiségi adatok megyei részletezése az 1992. évi népszámlálás előzetes eredményeit tartalmazó efemer jellegű tájékoztató kiadványban található: *Recensământul populației și locuitorilor din 7 ianuarie 1992. Rezultate preliminare*. București, 1992, Comisia Națională pentru Statistică. 38–55. p. Az országos összegek közreadásával egyidejűleg nyilvánvalóan az 1977. évi népszámlálás „rehabilitálását” célozta az 1. sz. jegyzetben jelzett sajtókampány is. A Contemporanul-ban megjelent cikkében Románia Országos Statisztikai Bizottsága demográfiai statisztikai igazgatóságának vezetője elmondta – idézi egy arra reflektáló írás –, hogy „erkölcsi kötelességének érezte tisztázni az ország lakosságának nemzetiségi összetételével kapcsolatos adatokat. Ezek, állapítja meg nem minden él nélkül, teljes formájukban nem Washingtonban, nem Budapesten, nem Moszkvában, hanem csakis Bukarestben állnak rendelkezésre. Úgy vélem – folytatódik a reflexió –, a megállapítás elvi részét a romániai állampolgárok csakis helyeselhetik. [...] Azonban joggal kérdezhetem: vajon rendelkezésünkre állnak-e ezek az adatok?” Lásd: LAKATOS András: *Játék a számokkal? Játék velünk?* Romániai Magyar Szó. 1990. április 22. 1. p.
- ⁵ KLINGER András: *Erdély népessége anyanyelvi összetételének alakulása*. Statisztikai Szemle. LXIX, 1991. 10. sz. 816. p.
- ⁶ A népszámlálási kötet szerkesztőinek eljárásáról, az anyanyelvi és nemzetiségi, valamint a népszámlálási kötetben közzétett adatok összefüggéseiről lásd még VARGA E. Árpád: *Népszámlálások a jelenkori Erdély területén*. Budapest, 1992, Regio – MTA Történettudományi Intézet. 83–86. p.
- ⁷ *Recensământul populației și locuitorilor din ianuarie 1992. Vol. I. Populație – structura demografică*. București, 1994, Comisia Națională pentru Statistică. LIII. p.
- ⁸ SEMLYÉN István: *Védekező tudomány? Semlyén Istvánnal beszélget Beke György*. A Hét. IX, 1978. 47. sz. 3. p.
- ⁹ FAZEKAS János: *A Román Kommunista Párt – a haza fiai testvériségének és barátságának, társadalmi és nemzeti egyenlőségének következetes harcosa*. Bukarest, 1980, Politikai Könyvkiadó. 342. p. A szövegrészlet fontosságára utal, hogy nem sokkal elhangzása után már a magyarországi sajtóban is idézik. Lásd: *Románia népei szabadságukat ünneplik*. Képes Újság. 1978. 34. sz. 18. p.
- ¹⁰ *Az egyenjogúság szellemében*. Korunk. XXXVII, 1978. 7. sz. 547. p.
- ¹¹ A 2. sz. jegyzetben idézett – a nemzeti homogenizációt alig burkoltan stratégiai célként megfogalmazó – beszédrészlet teljes szövegkörnyezete a következő: „...Tekintettel arra, hogy Romániában vannak együttlakó nemzetiségek, nyilvánvaló, hogy a szocialista nemzet fejlődésének körülményei között még sokáig fennmaradnak és megőrződnek a nemzetiségek megkülönböztető vonásai is. De ugyanakkor figyelembe kell vennünk a közeledés végbemenő történelmi folyamatát, amely a jövőben még jobban kihangsúlyozódik. Ezzel kapcsolatban állandóan szem előtt kell tartanunk annak szükségességét, hogy töretlenül biztosítsuk, nemzetiségi különbség nélkül, az összes dolgozók teljes jogegyenlőségét, a társadalom mind hangsúlyozottabb társadalmi és nemzeti jellegű homogenizálódása érdekében – ennek útja pedig az egységes kommunista társadalmi rendszer megteremtése...” *A román nép és az együttlakó nemzetiségek testvérisége*. Bukarest, 1973, Politikai Könyvkiadó. 135. p. A forrásként szolgáló dokumentumgyűjtemény szövegrészleteiben nyomon követhetők a hivatalos szóhasználatnak a pártpolitika pillanatnyi állását tükröző hangsúly-eltolódásai. Az idézett beszédrészletben egyúttal a frazeológia egyazon szövegen belüli – a hatalom stratégiájának lényegi állandóságát jelző – színéváltozása is tetten érhető.
- ¹² ALBERT Ferenc: *Statisztika és társadalmi önismeret*. A Hét. XXIII, 1992. 42. sz. 6–7. p.

- ¹³ UJJ János: *A hivatalos statisztika arányában avagy az egyenlőség jelével?* Romániai Magyar Szó. 1990. február 11. 1. p.
- ¹⁴ ERDÉLYI Kálmán: *Hangok és vészhangok Erdélyből.* Romániai Magyar Szó. 1990. február 13. 3. p.
- ¹⁵ THUSSY-TÖVISSI Lajos: *Hányan vagyunk?* Romániai Magyar Szó. 1992. január 8. 1. p., FORRAI Tibor: *Népszámlálunk.* Hargita Népe. 1991. december 19. 1. p., SOMAI József: *Maradtak a népszámlálás kérdőjelei.* Szabadság. 1992. május 27. Melléklet. II. p., B. KOVÁCS András: *Például Nagykaroly – Grosskarol. A statisztika nyomorúsága.* Romániai Magyar Szó. 1995. február 15. 3. p. Utóbbi cikk szerzője szerint az 1977-es népszámlálás során Szatmárnémetiben a nemzetiségi hovatartozást – amit csak ceruzával vezethettek rá a személyi ívekre a számlálóbiztosok – „napokon keresztül radírgumival tüntették el a megbízható ellenőrök, akik jobban tudták a realitásnál magánál is, hány százalék nem államalkotó elemnek volt szabad léteznie az előirányzatokat szófogadóan követő és betartó vidékeken”. Tény, hogy a mindaddig abszolút többséggel bíró helyi magyarság statisztikai pozícióját ekkor a romániaság foglalta el, miután számaránya – a város történetében először – 50 százalék fölé (egészen pontosan 50,9 százalékra) emelkedett. E csekély mértékű, inkább csak jelképesen elért román erőfölény láttán önként adódik a feltételezés, hogy „amit minimális célként tűztek maguk elé a betelepítést szorgalmazó erők, nevezetesen, hogy legalább ötvenegy százalékos román többséget alakítsanak ki egy-egy hagyományosan magyar és német és zsidó stb. erdélyi városban, azt a betelepítés rohamával jellemezhető hatvanas–hetvenes években sem sikerült elérniük”. A szerző a szomszédos Nagykaroly adataival példázza, „hogyan teremtettek statisztikai csalással jogalapot az irányítási struktúrák elrománosítására, hogy aztán a betelepítő bürokraták a valóságot hozzáigazíthassák a hazug számokhoz, s ezzel a művet befejezettnek nyilváníthassák”.

Nagykaroly nemzetiségi megoszlásának alakulása 1956–1992 között:

Év	Összesen	Román	Magyar	Német	Egyéb
1956	16 780	5 386	10 894	25	475
1966	19 686	7 818	11 721	27	120
1977	24 050	12 741	10 445	406	458
1992	26 372	10 868	13 831	1 184	489

E várost – legalábbis papíron – már jó másfél évtizede „lenyelte” a telhetetlen államszovinizmus, állapítja meg a szerző. Az 1992. évi adatok tükrében azonban kivüláglik – különösen, ha figyelembe vesszük az 1989 utáni kivándorlást és az új keletű sváb reaszimilációt –, hogy 1977-ben itt legalább 4–5 ezer ember nemzetiségét változtatták meg önkényesen a számok „kezelői”.

- ¹⁶ „A hetvenes évek végén, akkori főszervezőm megbízásából bekopogtam Kolozs Megye Statisztikai Igazgatóságához és a lapterjesztés minél jobb megszervezése érdekében kértem, hogy bocsássák rendelkezésemre a megye helységeinek népesedési adatait, nemzeti, nemzetiségi megoszlásban is. Az már csak természetes, hogy a főigazgató színe elé utasítottak, aki [...] állami, vagy szolgálati titokra hivatkozva nem akarta teljesíteni kérésemet. Végre hosszas telefonálgatás után (főszervező, megyei pártbizottság, KB sajtóosztálya, Központi Statisztikai Igazgatóság stb.) elétem tette a kért adatokat, amelyeket részben ceruzával, részben tintával írtak be az e célra előkészített ívekre. Ezeket az adatokat – átírva – ma is őrzöm, s hosszú ideig nem is kételkedtem hitelességükben, legfeljebb itt-ott csóváltam a fejem, látva, hogy mennyire visszaesett a magyarság részaránya. Néhány hónap múltán azonban megingott az adatokba fektetett hitem. Egy kisebb tanulmány elkészítése céljából Kalotaszentkirályon tartózkodtam, s megannyi adat mellett kértem az akkori néptanács elnökét, hogy mutassa meg a népesedési adatokat is. Amikor a néptanácsi elnök által elétem tett és lemásolt adatokat összevettem az Igazgatóságtól kapottakkal, megdöbbsenem. [...] E szerint Szentkirályon a néptanács kimutatásai alapján 764 magyar és 212 román személy élt. [Az 1966. évi népszámlálás ugyanitt 684 magyart és 223 románt regisztrált. Megjegyzés tőlem. V.E.Á.] A Statisztikai Igazgatóságtól viszont előzőleg egészen más adatokat kaptam: ők 488 magyar és 410 román lakosról tudtak. Zentelkén is hasonló volt a helyzet. A helybeli kimutatásokban 702 magyar és 62 román személyt tartottak nyilván. [Ugyanannyit, mint 1966-ban.] Kolozsváron viszont az említett Igazgatóságon csak 461 magyar lakost ismertek el, ellenben a románok száma náluk elérte a 286-ot! [...] És, hogy az egész községre kiterjedő helyzetképet is adjak, elmondom: Kalotaszentkirály községben abban az időszakban a néptanács szerint (melynek az elnöke román volt) 2148 magyar ajkú lakos élt [1966-ban 1952], a megyei Statisztikai Igazgatóságnál viszont csak 1423 magyar lakosról tudtak! Hogy hol is vesztődött el több mint 700 magyar ember egyetlen község területén, nehéz lenne most már kideríteni.” Az újságíró az esetből egyáltalán nem kíván messzemenő következtetéseket levonni, csupán azért elevenítette fel, hogy magyarázatát adja, miért tartja fontosnak – az új népszámlálás küszöbén, mindenféle gyanú felmerülését elkerülendő –, hogy az e célra kijelölt hozzáértő személyek (a magyar és más kisebbség soraiból) bete-

- kintést nyerhessenek az adatfeldolgozás menetébe és szükség esetén ellenőrizhessék azt. OKOS György: *Megszámláltunk. Hányan leszünk? Jogos kérdés az előző népszámlálás kapcsán*. Szabadság. 1992. január 8. 1. p.
- ¹⁷ LAKATOS András: i. m.
- ¹⁸ Egy alkalommal a következőket nyilatkozta: „Tény, hogy a múltban a felmérés adatai nem mindig feleltek meg a valóságnak. Ezért érthető az RMDSZ és más szervezetek bizonyos fokú fenntartása a népszámlálás tisztaságát illetően.” SIMON Judit – BENKE Péter: *Népszámlálás és Ceaușescu hazajáró szelleme*. Erdélyi Napló. 1992. 2. sz. 7. p. Másutt viszont a sorra kerülő számbavétel tisztaságát garantálva szükségesnek tartja megjegyezni, hogy „a legutóbbi népszámlálás alatt voltak olyan esetek, amikor a számba vett személyeket befolyásolták, hogy magyarnak vallják magukat. Cigányok, palotai svábok és szászok esetében fordult ez elő.” KIDE Annamária: „*Hamisítani nagy kockázat lenne.*” Bihari Napló. 1992. január 8. 2. p.
- ¹⁹ A Román Televízió által visszautasított szöveg egy közismerten szélsőséges hangvételű sajtóorgánumban kapott helyet. COJA, Ion: *Amestec inadmisibil al U.D.M.R. în desfășurarea Recensământului*. Dimineața. 9 ianuarie 1992. 1–2. p.
- ²⁰ SCHÖPFLIN György: *A magyarok helyzete Romániában*. Magyar Füzetek. 5. sz. 1979. 25. p.
- ²¹ KLINGER András: i. m. 813. p.
- ²² ROSTÁS Zoltán: *Lehetséges-e népszámlálás? Igen, mert kell!* A Hét. XXII, 1991. 51. sz. 3. p.
- ²³ ALBERT Ferenc: i. m. 6. p.
- ²⁴ A németeknek a svábok, valamint szászok nélkül számított „nemzetiség és anyanyelv” szerinti, illetőleg a svábokkal és szászokkal együtt számított nemzetiségi adatának összevetése a valóságosnál lényegesen nagyobbak mutatja ki a német nemzetiségű rovat gyarapodását a népszámlálási kötet közléséhez képest. E gyarapodás ugyan országosan 26,9 ezer fő, ám a német nemzetiségűektől eltérő anyanyelvűek száma a véglegesített adatok szerint mindössze 17,3 ezer. A németek esetében tehát a számok módosulása jelentős részben etnikumon belüli statisztikai átcsoportosítást takar. Nyilvánvaló és szemléletes példa erre Szatmár, ahol a legnagyobb számú sváb közösség él. E megyében a véglegesített adatok szerint 3158-cal csökkent az egyéb kategóriába sorolt etnikumok száma. Eközben a németeké 6395-re nőtt, szemben a „német nemzetiségűek és anyanyelvű” korábban kimutatott 2250 fős lélekszámával. Tudjuk azonban, hogy ugyanitt az előzetes adatok szerint a német nemzetiségűek száma 2925, a sváb nemzetiségűeké pedig 3463 volt. (Lásd: *Județele patriei. Satu Mare*. București, 1980, Editura Sport-Turism. 78. p.) Ez összesen 6388-at tesz ki, vagyis megegyezik a németek végleges közlés szerinti számával. Mindössze annyi történt tehát, hogy a korábban egyéb „nemzetiségű és anyanyelvű”-nek minősített svábok visszakerültek a németek közé.
- ²⁵ A hivatalos számokat egy 1980–1981-ben végzett demográfiai vizsgálaton alapuló szociológiai becslés adataival egészítettük ki. E felmérés során az egyes települések lakosait a helyi néptanácsok vezetői sorolták be nemzetiségi hovatartozásuk szerint. A becslés adatait összesítő táblázat a cigányság számarányát az össznépesség 1987. július 1-ji lélekszámahoz viszonyítva adja meg. MERFEA, Mihai: *Țigani. Integrarea socială a romilor*. Brasov, 1991, Editura Bârsa. 37., 124–125. p.
- ²⁶ A cigányok 1992-ben is jelentős számban más (főleg román vagy magyar) nemzetiségűnek vallották magukat, sokszor nagyon komolyan, olykor erőszakos hangnemben figyelmeztetve a számlálóbiztosokat, hogy csak az általuk bediktált nemzetiséget írják be. Ezt a román Statisztikai Hivatal népszámlálási főigazgatója, Vasile Ghețau nyilatkozta az 1992. évi számbavételt értékelő interjújában. ȘEGA, Liana: i. m. Az általa jelzett esetek már a népszámlálás során nyilvánosságot kaptak a sajtóban. Például: *Romii s-au declarat de naționalitate română*. Cotidianul. 14 ianuarie 1992. A cigánystatisztika torzulásától tartva érdekvédelmi szervezeteik képviselői országosan, így a magyar többségű vidékeken is nyílt önbevallásra buzdították a cigányságot. CHIPER, Ion: „*Țigani trebuie să-și aiba neaparat identitatea lor de țigani.*” Adevărul Harghitei. 9 ianuarie 1992.
- ²⁷ ZAMFIR, Elena – ZAMFIR, Cătălin: *Țigani între ignorare și îngrijorare*. București, 1993, Editura Alternative. 62. p.
- ²⁸ MERFEA, Mihai: i. m. 39. p.
- ²⁹ LÁSZLÓ József: *Időzített bombák. Gondolatok népesedésünk jövőjéről*. 2. A Hét. XXI, 1990. 39. sz. 9. p.
- ³⁰ Az asszimilációs típusok és statisztikai vizsgálatuk szempontjainak áttekintéséhez lásd THIRRING Lajos: *Az asszimiláció statisztikai megfigyelésének főbb szempontjai*. Kisebbségvédelem. I, 1938. 1. sz.
- ³¹ RADÓ Péter: *Asszimiláció és nyelvhasználat. Nemzeti kisebbségek Magyarországon*. Budapest, 1993, Citoyen Kiadó. 8. p.
- ³² Utóbbinak jellegzetes példája a Szatmár megyei magyarok számát apasztó sváb reasszimiláció. E folyamat ütemének szaporasága már az összesített adatokban is szembeötlő – a megyében a német nemzetiségűek

száma másfél évtized alatt 6395-ről 14 351-re emelkedett –, a sváb eredetüket újra felfedező népszámlálási „párfordulása” azonban legérzékletesebben a településenkénti idősorok alapján szemlélíthető. Paradox fejlemény, hogy azokban a – románokkal vegyes helységeiben –, ahol a németek az elmúlt évszázadban rendületlenül kitartottak hovatartozásuk vállalása mellett, a sváb közösség napjainkra elenyészett: számuk az elvándorlás következtében Alsóhomoródon az 1977. évi 396-ról 1992-ben 46-ra, Nagyszokondon 388-ról 100-ra, Krasznasándorfalun 426-ról 32-re, Szinfaluban 330-ról 67-re, Barlafaluban 174-ről 53-ra csökkent. Ellenben ott, ahol sok évtizedes lappangás után csak nemrégiben kerültek elő ismét német nemzetiségűek – így Krasznabéltek, Szakas, Mezőpetri falvakban –, 1977. évi lélekszámuk változatlan maradt, sőt némileg még növekedett is. Természetesen a helybéli magyar lakosság tetemes fogyatkozásának az árán. Másutt – ugyan csak a magyarság rovására – az újsváb identitás további terjeszkedése figyelhető meg: Erdődön például a német nemzetiségűek száma az 1977. évi 212-ről 856-ra, Mezőteremiben 252-ről 831-re, Csanáloson 110-ről 709-re, Kálmándon 6-ról 671-re, Mezőfőnyen 90-ről 1057-re ugrott, Túrterebesen pedig, ahol tizenöt évvel korábban egyetlen németet sem írtak össze, 1992-ben 514-et találtak.

³³ GYURGYÍK László: *Adalékok a szlovákiai magyarság lélekszámának és településszerkezetének alakulásához*. Magyarország nemzetiségeinek és a szomszédos államok magyarságának statisztikája (1910–1990). Az 1992. szeptember 2–5. között Budapesten megrendezett Nemzetiségi Statisztikai Konferencia előadásai. Budapest, 1994, Magyar Statisztikai Hivatal. 117. p.

³⁴ A legutolsó népszámlálás adatai Romániában is azt mutatják, hogy vegyes házasságokban a gyermekek nemzeti hovatartozása szüleikéhez képest az államnemzet javára, aszimmetrikusan alakul. 1992-ben a 819 482 magyar házasságból 94 433-an éltek román nemzetiségűvel kötött házasságban, s e házasságokból 65 032 volt gyermekes. E családok több mint kétharmadában, azaz 45 104 esetben román nemzetiségűként jegyezték be a gyermekeket, s csupán egynegyedük, mindössze 16 778 vallotta gyermekeit magyar nemzetiségűnek. (Egy kis töredékükben, 3150 családban a gyermekek hovatartozása megoszlott szülei nemzetiisége között, vagy eltért azokétól.) Forrás: *Recensământul populației și locuitorilor din 7 ianuarie 1992. Structura etnică și confesională a populației*. București, 1995, Comisia Națională pentru Statistică. 606. p. A nemzeti iskolák kapuin kívül rekedtek körét jelző – általános vélekedés szerint ugyancsak az asszimiláció jelzőszámainak tekintett – adatok a következőképp alakultak: 1979–1980-ban 362 ezer iskolás korú magyar gyermek közül 278,5 ezer, 1989–1990-ben 352 ezerből 232 ezer, az 1993–1994-es tanévben pedig a 275 ezer magyar iskolaköteles gyermekből 210 ezer részesült anyanyelvű oktatásban. Forrás: *A romániai magyar nemzetiség*. Szerk. Koppándi Sándor. Bukarest, 1981, Kriterion. 193–194. p., *a Bolyai Társaság statisztikai összeállítása a nemzeti iskolázásról 1989–1990 és 1992–1993 között* (kéziratban), valamint DEBRECZI Árpád – MURVAI László: *A magyar nyelvű oktatás helyzete Romániában az 1993–1994-es tanévben*. Romániai Magyar Szó. 1994. augusztus 27–28., 30., 31., szeptember 1., 2., 3–4., 6. sz. A mélypont kétségtelenül az 1989. decemberi fordulatot megelőző időszak, amikor a magyar iskolakötelesek 34,1 százaléka (tehát közülük minden harmadik) román tannyelvű intézmény látogatója volt, de negyedszázad távlatában megállapítható, hogy még a kedvezőbb periódusokban is a magyar diákok 20–25 százaléka, azaz minden negyedik-ötödik magyar gyermek vagy fiatal románul végezte tanulmányait. A regionális számadatokból kitűnik, hogy a magyar anyanyelvű iskolások lemorzsolódása Krassó-Szörény, Hunyad, Temes, Szeben, Arad, Máramaros és Brassó megyékben, vagyis a szörvényben a legerőteljesebb; itt a magyarul tanulók számaránya a magyar nemzetiségű lakosság megyei részesedésének harmadát-negyedét sem éri el. E vidékeken a nemzeti iskolahálózat leépülése már az elemi szintjén megkezdődik.

³⁵ DÁNYI Dezső: *Az etnikai statisztika néhány problémája (Szlovákia példája)*. Magyarország nemzetiségeinek és a szomszédos államok magyarságának statisztikája (1910–1990). Az 1992. szeptember 2–5. között Budapesten megrendezett Nemzetiségi Statisztikai Konferencia előadásai. Budapest, 1994, Központi Statisztikai Hivatal. 109. p.

³⁶ Forrás: *Recensământul populației din 21 februarie 1956. Rezultate generale*. București, 1959, Direcția Centrală de Statistică. 562. p., *Recensământul populației și locuitorilor din 15 martie 1966. Vol. 1. Rezultate generale. Partea întâi. Populație*. București, 1969, Direcția Centrală de Statistică. 173. p., *Recensământul populației și locuitorilor din ianuarie 1992. Vol. 1. Populație – structura demografică*. București, 1994, Comisia Națională pentru Statistică. LIII., 726–727. p.

³⁷ A romániai emigráció számait részletező külföldi források értékelése alapján megállapítható, hogy az ország vándorlási vesztesége ekkor még lényegében az Izraelbe és a Német Szövetségi Köztársaságba irányuló kivándorlásból adódik. A zsidó és német kivándorlók számának és e két nemzetiség feltételezett természetes szaporulatának a különbözete a két népszámlálás közti időszakban nagyjában-egészében a romániai német és zsidó etnikum tényleges fogyásával azonos. Vö. *Report on the Situation of Minorities in Romania*. Council of Europe, Parliamentary Assembly Doc. 5259. (1984. aug. 6.) 16–17. p.

³⁸ Az előző jegyzetben idézett forrás szerint 1970–1977 között 49634 német nemzetiségű vándorolt ki az ország-

ból az NSZK-ba. E számot az 1993. évi román statisztikai évkönyv vonatkozó közlése alapján 9809-cel csökkentenünk kell, ennyi volt ugyanis az 1977-ben Romániából távozott német nemzetiségűek száma. Mindezeket egybevetve az 1966-1976 közti tizenegy év során emigrált németek száma 45–50 ezer lehetett, ami nem sokkal több a német nemzetiségűek tényleges fogyásának és ez időszakban feltételezett természetes szaporulatának az összegénél.

³⁹ Forrás: *Anuarul statistic al României*. București, 1993, Comisia Națională pentru Statistică. 143. p.

⁴⁰ Forrás: *Recensămîntul populației și locuințelor din 15 martie 1966. Regiunea Maramureș. Vol. I*. București, 1968, Direcția Centrală de Statistică. 101–113. p.

⁴¹ Dr. Vasile Ghețău egy 1990. március 21-én közzétett interjúban nyilvánosságra hozta Románia nemzetiségeinek 1988. január 1-én számított népességszámát. Eszerint a bukaresti statisztikai igazgatóság az 1977. évi népszámlálás adataiból kiindulva a természetes népmozgások és a migrációs tényezők figyelembevételével 1753,2 ezer főben állapította meg a romániai magyarok lélekszámát. Lásd: MARCOVICI, Ion: *Populația României pe structurile naționalităților. Dialoguri demografice. România liberă*. 1990. Nr. 75. 3. p. Ez az érték a magyar nemzetiségűek 1977. évi 1712,8 ezres számát alapul véve, 1977–1987 közötti 23,1 ezer fős kivándorlásuk hozzászámításával 63,5 ezer főnyi természetes szaporulatukat feltételezi.

⁴² Románia 1992. január 1-én számított népességszámát és az 1992. január 7-i népszámlálás véglegesített eredményét egybevetve mintegy 376 ezer főnyi népességhiány mutatkozik az ellenőrizetlen migráció következményeként. Ugyanez a szám a kivándorlás hivatalos belügyi nyilvántartásának tükrében 243,6 ezerre csökken. Amit kétkedéssel kell fogadnunk, mivel utóbbi érték a két népszámlálás időpontja között mintegy 132,4 ezer fős, túlnyomó részben az 1990 előtti periódusra eső – a diktatúra éveiben szinte elképzelhetetlen – be-, illetve visszavándorlást feltételez. Az immigrációról azonban mindeddig nem közöltek adatokat. A vonatkozó számításokat lásd a szerző „Városodás, vándorlás, nemzetiség” című tanulmányának 35. sz. jegyzetében. A bukaresti statisztikai hivatal népszámlálási főigazgatója már az 1992. évi népszámlálás előzetes eredményeit ismertető sajtótájékoztatón kifejtette, hogy a kivándorlás a vártnál nagyobb arányú volt. Pontos számokkal nem rendelkezik, de a valós érték a Belügyminisztériumtól kapott adatoknál feltehetően nagyobb. VAJNOVSZKI Kázmér: *Kétségtelenül többen vagyunk...* Erdélyi Napló. 1992. 23. sz. 5. p. A romániai magyarság létszámcsökkenésének okait elemezve szintén rámutatott arra, hogy a hivatalos kivándorlási adatokat csupán minimális értékűként lehet figyelembe venni. GHEȚĂU, Vasile: *De ce scade populația maghiară în România?* Adevărul. 22 septembrie 1993.

⁴³ MERFEA, Mihai: i. m. 41. p.

1. táblamelléklet
Románia népessége nemzetiség és anyanyelv szerint 1966-ban és 1977-ben

Nemzetiség, anyanyelv	Az 1966-ban számbavett népesség			A népesség nemzeti- ség szerint az 1977. évi népszámlálás előzetes eredményei alapján		A nemzetiségek tényle- ges szaporodása vagy fogyása (-) 1966-1977 között (5-3. rovat)		A népesség nemzetiség és anyanyelv szerint az 1977. évi népszámlálás végleges eredményei alapján		Eltérések az előzetes ered- ményekhez viszonyítva (9-5. rovat)
	anyanyelve	nemzetisége								
	Szám	Szám	%	Szám	%	Szám	%	Szám	%	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Román	—	—	—	19 001 721	—	—	—	—	—	—
Aromun	—	—	—	644	—	—	—	—	—	—
Macedoromán	—	—	—	1 179	—	—	—	—	—	—
<i>Román összesen</i>	<i>16 770 628</i>	<i>16 746 510</i>	<i>87,7</i>	<i>19 003 544</i>	<i>88,1</i>	<i>+2 257 034</i>	<i>+13,5</i>	<i>19 207 491</i>	<i>89,1</i>	<i>+203 947</i>
Magyar	—	—	—	1 705 810	—	—	—	—	—	—
Székely	—	—	—	1 064	—	—	—	—	—	—
<i>Magyar összesen</i>	<i>1 651 873</i>	<i>1 619 592</i>	<i>8,5</i>	<i>1 706 874</i>	<i>7,9</i>	<i>+87282</i>	<i>+5,4</i>	<i>1 670 568</i>	<i>7,8</i>	<i>-36 306</i>
Német	—	—	—	348444	—	—	—	—	—	—
Szász	—	—	—	5930	—	—	—	—	—	—
Sváb	—	—	—	4358	—	—	—	—	—	—
<i>Német összesen</i>	<i>387 547</i>	<i>382 595</i>	<i>2,0</i>	<i>358 732</i>	<i>1,7</i>	<i>-23 863</i>	<i>-6,2</i>	<i>332 205</i>	<i>1,5</i>	<i>-26 527</i>
Cigány	49 086	64 197	0,3	229 986	1,1	+165 789	+258,3	75 696	0,4	-154 290
Ukrán	—	—	—	54429	—	—	—	—	—	—
Rutén	—	—	—	988	—	—	—	—	—	—
<i>Ukrán összesen</i>	<i>59 803</i>	<i>54 705</i>	<i>0,3</i>	<i>55 417</i>	<i>0,3</i>	<i>+712</i>	<i>+1,3</i>	<i>51 503</i>	<i>0,2</i>	<i>-3914</i>
Szerb	—	—	—	34 034	—	—	—	—	—	—
Horvát	—	—	—	7 617	—	—	—	—	—	—
Szlovén	—	—	—	707	—	—	—	—	—	—
<i>Délszláv együtt</i>	<i>41 897</i>	<i>44 236</i>	<i>0,2</i>	<i>42 358</i>	<i>0,3</i>	<i>-1 878</i>	<i>-4,3</i>	<i>38 252</i>	<i>0,2</i>	<i>-4 106</i>
Orosz	—	—	—	20 653	—	—	—	—	—	—
Lipován	—	—	—	11 494	—	—	—	—	—	—
<i>Orosz összesen</i>	<i>40 526</i>	<i>39 483</i>	<i>0,2</i>	<i>32 147</i>	<i>0,2</i>	<i>-7 336</i>	<i>-18,6</i>	<i>17 480</i>	<i>0,1</i>	<i>-14 667</i>
Zsidó/Jiddis	5 143	42 888	0,2	25 686	0,1	-17 202	-40,1	24 667	0,1	-1 019
Tatár	21 224	22 151	0,1	23 107	0,1	+956	+4,3	20 508	0,1	-2 599
Szlovák	19 797	22 221	0,1	22 037	0,1	-184	-0,8	19 513	0,1	-2 524
Török	17 453	18 040	0,1	23 303	0,1	+5 263	+29,2	20 750	0,1	-2 553
Bolgár	10 439	11 193	0,1	10 467	*	-726	-6,5	9 267	*	-1 200
Cseh	6 339	9 978	0,1	7 756	*	-2 222	-22,3	5 507	*	-2 249
Görög	8 369	9 088	0,1	6 607	*	-2 481	-27,3	5 092	*	-1 515
Lengyel	4 699	5 860	*	4 756	*	-1 104	-18,8	3 481	*	-1 275
Örmény	2 617	3 436	*	2 436	*	-1 000	-29,1	1 410	*	-1 026
Egyéb	3 207	4 681	*	4 141	*	-540	-1,2	11 645	0,1	+7 504
Nem nyilatkozott	2 516	2 309	*	62	*	-2 247	-97,3	—	—	-62
Eltérő nemzetiségű és anyanyelvű	—	—	—	—	—	—	—	44 875	0,2	+44 875
Összesen	19 103 163	19 103 163	100,0	21 559 416	100,0	+2 456 253	+12,9	21 559 910	100,0	+494

1/A. táblamelléklet
Románia népessége nemzetiség és anyanyelv szerint 1977-ben a véglegesített közlés alapján

Nemzetiség, anyanyelv	A népesség nemzetiség szerint az 1977. évi népszámlálás végleges eredményei alapján		A népesség anyanyelv szerint az 1977. évi népszámlálás végleges eredményei alapján		Az etnikumok tényleges szaporodása vagy fogyása (-) 1966-1977 között		A népesség nemzeti- ség és anya-nyelv szerint az 1977. évi népszámlálási kötet közlése alapján		A népszámlálási kötet közlésének eltérései a végleges eredmények- hez képest	
	Szám	%	Szám	%	Nemzetiség	Anyanyelv	Szám	%	Nemzetiség	Anyanyelv
									(8-2. rovat)	(8-4. rovat)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Román	18 997 407	—	19 182 856	—	—	—	19 207 491	89,1	+210 084	+24 635
Aromun	982	—	759	—	—	—	—	—	—	—
Macedoromán	1 176	—	790	—	—	—	—	—	—	—
<i>Román összesen</i>	<i>18 999 565</i>	<i>88,1</i>	<i>19 184 405</i>	<i>89,0</i>	<i>+2 253 055</i>	<i>+2 413 777</i>	—	—	—	—
Magyar	1 712 853	—	1 720 630	—	—	—	1 670 568	7,8	-42 285	-50 062
Székely	1 075	—	50	—	—	—	—	—	—	—
<i>Magyar összesen</i>	<i>1 713 928</i>	<i>7,9</i>	<i>1 720 680</i>	<i>8,0</i>	<i>+94 336</i>	<i>+68 807</i>	—	—	—	—
Német	348 747	—	346 871	—	—	—	332 205	1,5	-16 542	-14 666
Szász	6 016	—	2 833	—	—	—	—	—	—	—
Sváb	4 346	—	3 323	—	—	—	—	—	—	—
<i>Német összesen</i>	<i>359 109</i>	<i>1,7</i>	<i>353 027</i>	<i>1,6</i>	<i>-23 486</i>	<i>-34 520</i>	—	—	—	—
Cigány	227 398	1,1	77 373	0,4	+163 201	+28 287	75 696	0,4	-15 1702	-1 677
Ukrán	54 453	—	54 339	—	—	—	51503	0,2	-2950	-2836
Rutén	1 057	—	715	—	—	—	—	—	—	—
<i>Ukrán összesen</i>	<i>55 510</i>	<i>0,3</i>	<i>55 054</i>	<i>0,3</i>	<i>+805</i>	<i>-4749</i>	—	—	—	—
Szerb	34 429	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Horvát	7 500	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Szerb, horvát együtt</i>	<i>41 929</i>	<i>0,3</i>	<i>39 639</i>	<i>0,3</i>	—	—	38 252	0,2	-3 677	-1 387
Szlovén	1 251	—	889	—	—	—	—	—	—	—
<i>Délszláv összesen</i>	<i>43180</i>	<i>0,3</i>	<i>40528</i>	<i>0,3</i>	<i>-1 056</i>	<i>-1 369</i>	—	—	—	—
Orosz	21 206	—	28 985	—	—	—	17 480	0,1	-3 726	-11 505
Lipován	11 490	—	1 666	—	—	—	—	—	—	—
<i>Orosz összesen</i>	<i>32 696</i>	<i>0,2</i>	<i>30 651</i>	<i>0,1</i>	<i>-6 787</i>	<i>-9 875</i>	—	—	—	—
Zsidó/Jiddis	24 667	0,1	3 429	0,1	-18221	-1714	24 667	0,1	—	+21 238
Török	23 422	0,1	21 909	0,1	+5382	+4456	20 750	0,1	-2 672	-1 159
Tatár	23 369	0,1	21 299	0,1	+1218	+75	20 508	0,1	-2 861	-791
Szlovák	21 286	0,1	20 034	0,1	-935	+237	19 513	0,1	-1 773	-521
Bolgár	10 372	*	9 685	*	-821	-754	9 267	*	-1 105	-418
Cseh	7 683	*	5 741	*	-2 295	-598	5 507	*	-2 176	-234
Görög	6 262	*	5 643	*	-2 826	-2726	5 092	*	-1 170	-551
Lengyel	4 641	*	3 800	*	-1 219	-899	3 481	*	-1 160	-319
Örmény	2 342	*	1 517	*	-1 094	-1100	1 410	*	-932	-107
Egyéb	4 028	*	2 643	*	-653	-564	11 645 ^a	0,1	-20 228 ^b	-4 515 ^b
Nem nyilatkozott	452	*	2 492	*	-1 857	-24	—	—	—	—
Eltérő nemzetiségű és anyanyelvű	—	—	—	—	—	—	44875	0,2	+44 875	+44 875
Összesen	21 559 910	100,0	21 559 910	100,0	+2 456 747	+2 456 747	21 559 910	100,0	—	—

^aEgyéb és nem nyilatkozott

^bLipován, szász, sváb, szlovén, macedoromán, székely, rutén, aromán, egyéb nem részletezett, nem nyilatkozott

2. táblamelléklet
Románia népessége nemzetiség szerint, egybevetve az anyanyelvvel 1966-ban

A nemzetiség megnevezése	Lélekszáma	A nemzetiséggel azonos anyanyelvű		A nemzetiségtől eltérő anyanyelvű		Az eltérő anyanyelvűek közül					
		Szám	%	Szám	%	Román	Magyar	Német	Cigány	Jiddis	Egyéb
Román	16 746 510	16 686 074	99,6	60 436	0,4	–	28 152	6 660	10 606	407	14 611
Magyar	1 619 592	1 602 259	98,9	17 333	1,1	14 668	–	1 739	652	4	270
Német	382 595	372 644	97,4	9 951	2,6	5 831	3 959	–	8	–	153
Cigány	64 197	37 754	58,8	26 443	41,2	19 795	6 526	9	–	–	113
Ukrán, rutén	54 705	52 580	96,1	2 125	3,9	1 320	345	30	–	–	430
Délszláv	44 236	41 239	93,2	2 997	6,8	2 209	433	303	4	–	48
Orosz	39 483	36 352	92,1	3 131	7,9	2 865	118	23	3	–	122
Zsidó	42 888	4 727	11,0	38 161	89,0	27 867	7 790	2 137	–	–	367
Tatár	22 151	21 052	95,0	1 099	5,0	1 035	–	1	–	–	63
Szlovák	22 221	19 470	87,6	2 751	12,4	1 023	795	743	–	–	190
Török	18 040	16 856	93,4	1 184	6,6	1 079	1	7	45	–	52
Bolgár	11 193	10 043	89,7	1 150	10,3	906	153	64	1	–	26
Cseh	9 978	6 116	61,3	3 862	38,7	1 051	565	2 162	–	–	84
Görög	9 088	7 929	87,2	1 159	12,8	1 029	12	5	–	–	113
Lengyel	5 860	4 179	71,3	1 681	28,7	949	254	334	4	–	140
Örmény	3 436	2 383	69,4	1 053	30,6	818	176	8	–	–	51
Egyéb	4 681	2 346	50,1	2 335	49,9	1 333	243	653	7	5	94
Nem nyilatkozott	2 309	1 357	58,8	952	41,2	776	92	25	2	–	57
Összesen	19 103 163	18 925 360	99,1	177 803	0,9	84 554	49 614	14 903	11 332	416	16 984

3. táblamelléklet
Az erdélyi megyék és a Regát népmozgalma 1966.III.15. – 1977.I.7. között

Megye, országgrész	Élve- születés	Halálozás	Természetes szaporodás		Tényleges szaporodás		Vándorlási különbö- zet		Ezer lélekre évi átlagban		
			Szám	%	Szám	%	Szám	%	Élve- születés	Halá- lozás	Term. szap
Fehér	87 886	45 416	42 470	11,1	26 848	7,0	-15 622	-4,1	20,2	10,4	9,8
Arad	81 824	72 179	9 645	2,0	30 772	6,4	+21 127	+4,4	15,0	13,2	1,8
Bihar	126 478	74 360	52 118	8,9	46 634	8,0	-5 484	-0,9	18,9	11,1	7,8
Beszerce.-N.	73 040	30 015	43 025	16,0	18 028	6,7	-24 997	-9,3	23,9	9,8	14,1
Brassó	102 482	44 419	58 063	13,2	140 171	31,7	+82 108	+18,5	18,2	7,9	10,3
Krassó.-Sz.	64 523	48 982	15 541	4,3	26 851	7,5	+11 310	+3,2	15,8	12,0	3,8
Kolozs	139 440	66 889	72 551	11,5	84 407	13,4	+11 856	+1,9	18,8	9,0	9,8
Kovácszna	43 397	21 285	22 112	12,5	22 159	12,5	+47	*	21,0	10,3	10,7
Hargita	72 852	33 389	39 463	14,0	43 918	15,6	+4 455	+1,6	21,8	10,0	11,8
Hunyad	105 068	52 480	52 588	11,1	39 834	8,4	-12 754	-2,7	19,3	9,6	9,7
Máramaros	115 956	45 959	69 997	16,4	65 215	15,3	-4 782	-1,1	22,9	9,1	13,8
Maros	135 547	59 258	76 289	13,6	43 747	7,8	-32 542	-5,8	21,1	9,2	11,9
Szatmár	91 563	42 549	49 014	13,6	34 447	9,6	-14 567	-4,0	22,1	10,3	11,8
Szilágy	62 580	31 985	30 595	11,6	1 466	0,6	-29 129	-11,0	21,5	11,0	10,5
Szeben	104 311	46 224	58 087	14,0	66 889	16,1	+8 802	+2,1	21,2	9,4	11,8
Temes	108 140	84 275	23 865	3,9	89 288	14,7	+65 423	+10,8	15,1	11,8	3,3
Erdély	1 515 087	799 664	715 423	10,6	780 674	11,6	+65 251	+1,0	19,4	10,2	9,2
Regát	3 136 509	1 301 254	1 835 255	14,8	1 676 073	13,5	-159 182	-1,3	21,6	9,0	12,6
Románia	4 651 596	2 100 918	2 550 678	13,4	2 456 747	12,9	-93 931	-0,5	20,8	9,4	11,4

3/A. táblamelléklet
Az erdélyi megyék és a Regát népmozgalma 1966.I.1. – 1977.I.7. között
(Szám szerint és százalékban)

Megye, országrész	Természetes szaporodás		Tényleges szaporodás		Vándorlási különbözet	
Fehér	42 470	11,1	27 346	7,2	-15 124	-3,9
Arad	9 645	2,0	30 554	6,3	+20 909	+4,3
Bihar	52 118	8,9	48 616	8,3	-3 502	-0,6
Beszterce-Naszód	43 025	16,0	17 266	6,4	-25 759	-9,6
Brassó	58 063	13,2	140 661	31,8	+82 598	+18,6
Krassó-Szörény	15 541	4,3	26 838	7,5	+11 297	+3,2
Kolozs	72 551	11,5	86 529	13,8	+13 978	+2,2
Kovácsna	22 112	12,5	22 300	12,6	+188	+0,1
Hargita	39 463	14,0	44 296	15,7	+4 833	+1,7
Hunyad	52 588	11,1	40 229	8,5	-12 359	-2,6
Máramaros	69 997	16,4	66 142	15,5	-3 855	-0,9
Maros	76 289	13,6	44 581	8,0	-31 708	-5,6
Szatmár	49 014	13,6	35 055	9,7	-13 959	-3,9
Szilágy	30 595	11,6	1 872	0,7	-28 723	-10,9
Szeben	58 087	14,0	67 370	16,2	+9 283	+2,2
Temes	23 865	3,9	89 118	14,6	+65 253	+10,7
Erdély	715 423	10,6	788 773	11,7	+73 350	+1,1
Regát	1 835 255	14,8	1 692 807	13,7	-142 448	-1,1
Románia	2 550 678	13,4	2 481 580	13,0	-69 098	-0,4

4. táblamelléklet
Az erdélyi magyarság és románság valószínű természetes szaporulat 1966–1977 között

Megye	Az összes népesség természetes szaporulata		1966-ban az összes népességből magyar		A magyarság valószínű természetes szaporulata	1966-ban az összes népességből román		A románság valószínű természetes szaporulata
	(Ezer fő)	%	(Ezer fő)	%	(Ezer fő)	(Ezer fő)	(Ezer fő)	%
Fehér	42	11,1	27	7,1	3	340	88,7	37
Arad	9	2,0	76	15,7	1	344	71,5	7
Bihar	52	8,9	193	32,9	17	378	64,4	34
Beszterce-Naszód	43	16,0	22	8,3	3	237	88,2	38
Brassó	58	13,2	65	14,8	9	331	74,8	43
Krassó-Szörény	16	4,3	9	2,6	1	296	82,5	13
Kolozs	73	11,5	165	26,1	19	457	72,4	53
Kovászna	22	12,5	140	79,4	18	34	19,3	4
Hargita	39	14,0	249	88,1	35	31	11,1	4
Hunyad	53	11,1	40	8,4	4	423	89,1	47
Máramaros	70	16,4	54	12,5	9	340	79,5	56
Maros	76	13,6	250	44,5	34	278	49,6	38
Szatmár	49	13,6	148	41,1	20	204	56,7	28
Szilágy	31	11,6	64	24,3	7	195	74,0	23
Szeben	58	14,0	20	4,9	3	293	70,7	41
Temes	24	3,9	76	12,5	3	378	62,2	15
Erdély összesen	715	10,6	1598	23,8	186	4599	67,9	481

5. táblamelléklet
Az erdélyi megyék népessége „nemzetiség és anyanyelv” szerint 1977-ben

Megye	Összes népesség	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségűek és anyanyelvűek közül							
						Eltérő nemzeti-ségű és anya-nyelvű	Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb-horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár

Szám szerint

Fehér	409 634	370 095	25 487	11 129	2 923	992	134	1 332	19	8	36	9	14
Arad	512 020	384 218	71 983	38 366	17 453	1 599	1 044	3 635	233	1812	7 115	238	1 364
Bihar	633 094	416 426	196 220	675	19 773	3 533	910	6 071	39	43	7 845	29	53
Beszterce-Naszód	286 628	262 785	19 955	2 253	1 635	320	42	1 027	50	2	3	5	2
Brassó	582 863	471 281	70 208	35 940	5 434	2 491	502	1 230	43	28	16	52	21
Krassó-Szörény	385 577	329 872	8 029	19 975	27 701	1 992	162	3 126	3 590	14 454	456	3 530	63
Kolozs	715 507	539 280	167 473	1 505	7 249	831	1 165	4 762	40	26	55	20	29
Kovászna	199 017	41 060	155 133	202	2 622	2 392	34	93	4	6	1	1	6
Hargita	326 310	45 947	275 759	200	4 404	3 399	62	832	26	8	5	5	3
Hunyad	514 436	473 408	33 826	4 243	2 959	976	297	464	102	52	97	73	51
Máramaros	492 860	398 649	56 332	3 183	34 696	603	465	1 428	31 962	13	37	15	4
Maros	605 345	310 226	264 567	17 439	13 113	4 113	646	7 867	21	14	17	9	23
Szatmár	393 840	230 966	150 389	2 250	10 235	5 207	320	1 174	648	16	31	7	5
Szilágy	264 569	197 920	62 568	86	3 995	432	40	1 610	4	8	1 864	7	3
Szeben	481 645	362 214	20 679	92 120	6 632	2 221	208	2 766	20	24	14	23	17
Temes	696 884	486 179	72 699	93 911	44 095	2 958	1 799	6 047	3 382	19 941	1 844	438	6 801
Erdély	7 500 229	5 320 526	1 651 307	323 477	204 919	34 059	7 830	43 464	40 183	36 455	19 436	4 461	8 459
Regát	14 059 681	13 886 965	19 261	8 728	144 727	10 816	16 837	32 232	11 320	1 797	77	1 046	808
Románia	21 559 910	19 207 491	1 670 568	332 205	349 646	44 875	246 67	75 696	51 503	38 252	19 513	5 507	9 267

Százalék szerint

Fehér	100,0	90,4	6,2	2,7	0,7	0,2	*	0,3	*	*	*	*	*
Arad	100,0	75,0	14,1	7,5	3,4	0,3	0,2	0,7	*	0,3	1,4	*	0,3
Bihar	100,0	65,8	31,0	0,1	3,1	0,6	0,1	1,0	*	*	1,2	*	*
Beszterce-Naszód	100,0	91,7	7,0	0,8	0,5	0,1	*	0,3	*	*	*	*	*
Brassó	100,0	80,9	12,0	6,2	0,9	0,4	0,1	0,2	*	*	*	*	*
Krassó-Szörény	100,0	85,5	2,1	5,2	7,2	0,5	*	0,8	0,9	3,7	0,1	0,9	*
Kolozs	100,0	75,4	23,4	0,2	1,0	0,1	0,2	0,7	*	*	*	*	*
Kovászna	100,0	20,6	78,0	0,1	1,3	1,2	*	*	*	*	*	*	*
Hargita	100,0	14,1	84,5	0,1	1,3	1,0	*	0,2	*	*	*	*	*
Hunyad	100,0	92,0	6,6	0,8	0,6	0,2	*	0,1	*	*	*	*	*
Máramaros	100,0	80,9	11,4	0,6	7,1	0,1	0,1	0,3	6,5	*	*	*	*
Maros	100,0	51,2	43,7	2,9	2,2	0,7	0,1	1,3	*	*	*	*	*
Szatmár	100,0	58,6	38,2	0,6	2,6	1,3	0,1	0,3	0,1	*	*	*	*
Szilágy	100,0	74,8	23,7	*	1,5	0,2	*	0,6	*	*	0,7	*	*
Szeben	100,0	75,2	4,3	19,1	1,4	0,5	*	0,6	*	*	*	*	*
Temes	100,0	69,8	10,4	13,5	6,3	0,4	0,3	0,9	0,5	2,9	0,3	0,1	1,0
Erdély	100,0	70,9	22,0	4,3	2,8	0,5	0,1	0,6	0,5	0,5	0,3	*	0,1
Regát	100,0	98,8	0,1	*	1,0	0,1	0,1	0,2	0,1	*	*	*	*
Románia	100,0	89,1	7,8	1,5	1,6	0,2	0,1	0,4	0,2	0,2	0,1	*	*

5/A. táblamelléklet
Az erdélyi megyék népessége nemzetiség szerint 1977-ben

Megye	Összes népesség	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségűek közül							
						Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb	Horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár
Szám szerint													
Fehér	409 634	360 704	27 196	12 321	9 413	134	8 979	29	13	6	51	31	16
Arad	512 020	375 486	74 098	39 702	22 734	1 044	9 216	364	2 256	24	7 551	306	1 473
Bihar	633 094	409 770	199 615	1 417	22 292	910	12 014	111	65	40	8 079	45	69
Beszterce-Naszód	286 628	259 752	21 487	2 860	2 529	42	2 280	95	5	1	5	7	2
Brassó	582 863	457 570	72 956	38 623	13 714	502	12 033	70	40	11	36	116	36
Krassó-Szörény	385 577	323 095	9 238	21 676	31 568	162	5 927	3 944	8 623	6 722	781	4 548	95
Kolozs	715 507	532 543	171 431	1 818	9 715	1 165	7 714	69	42	13	84	51	43
Kovászna	199 017	38 948	156 120	276	3 673	34	3 522	10	6	1	1	5	8
Hargita	326 310	44 794	277 587	281	3 648	62	3 228	33	13	4	8	9	6
Hunyad	514 436	464 949	38 340	5 406	5 741	297	3 347	286	84	6	194	244	86
Máramaros	492 860	394 350	58 568	3 495	36 447	465	2 942	32 723	26	7	50	30	8
Maros	605 345	297 205	268 251	18 807	21 082	646	20 019	53	16	9	26	25	33
Szatmár	393 840	227 630	152 738	6 395	7 077	320	5 256	1 146	22	3	189	14	8
Szilágy	264 569	194 420	64 017	122	6 010	40	3 920	22	9	2	1 929	13	5
Szeben	481 645	349 718	21 881	96 401	13 645	208	12 803	32	29	5	21	65	28
Temes	696 884	472 912	77 525	98 296	48 151	1 799	9 828	3 773	20 891	579	2 128	796	7 151
Erdély	7 500 229	5 203 846	1 691 048	347 896	257 439	7 830	12 3028	42 760	32 140	7 433	2 1133	6 305	9 067
Regát	14 059 681	13 795 719	22 880	11 213	229 869	16 837	10 4370	12 750	2 289	67	153	1 378	1 305
Románia	21 559 910	18 999 565	1 713 928	359 109	487 308	24 667	227 398	55 510	34 429	7 500	2 1286	7 683	10 372
Százalék szerint													
Fehér	100,0	88,1	6,6	3,0	2,3	*	2,2	*	*	*	*	*	*
Arad	100,0	73,3	14,5	7,8	4,4	0,2	1,8	0,1	0,4	*	1,5	0,1	0,3
Bihar	100,0	64,7	31,5	0,2	3,5	0,1	1,9	*	*	*	1,3	*	*
Beszterce-Naszód	100,0	90,6	7,5	1,0	0,9	*	0,8	*	*	*	*	*	*
Brassó	100,0	78,5	12,5	6,6	2,4	0,1	2,1	*	*	*	*	*	*
Krassó-Szörény	100,0	83,8	2,4	5,6	8,2	*	1,5	1,0	2,2	1,7	0,2	1,2	*
Kolozs	100,0	74,4	24,0	0,3	1,3	0,2	1,1	*	*	*	*	*	*
Kovászna	100,0	19,6	78,4	0,1	1,9	*	1,8	*	*	*	*	*	*
Hargita	100,0	13,7	85,1	0,1	1,1	*	1,0	*	*	*	*	*	*
Hunyad	100,0	90,4	7,5	1,1	1,0	0,1	0,1	0,1	*	*	*	0,1	*
Máramaros	100,0	80,0	11,9	0,7	7,4	0,1	0,6	6,6	*	*	*	*	*
Maros	100,0	49,1	44,3	3,1	3,5	0,1	3,3	*	*	*	*	*	*
Szatmár	100,0	57,8	38,8	1,6	1,8	0,1	1,3	0,3	*	*	*	*	*
Szilágy	100,0	73,5	24,2	*	2,3	*	1,5	*	*	*	0,7	*	*
Szeben	100,0	72,6	4,5	20,0	2,8	*	2,7	*	*	*	*	*	*
Temes	100,0	67,9	11,1	14,1	6,9	0,3	1,4	0,5	3,0	0,1	0,3	0,1	1,0
Erdély	100,0	69,4	22,6	4,6	3,4	0,1	1,6	0,5	0,4	0,1	0,3	0,1	0,1
Regát	100,0	98,1	0,2	0,1	1,6	0,1	0,7	0,1	*	*	*	*	*
Románia	100,0	88,1	7,9	1,7	2,3	0,1	1,1	0,3	0,2	*	0,1	*	*

5/B. táblamelléklet
Az erdélyi városok népessége „nemzetiség és anyanyelv” szerint 1977-ben

Megye	Összes népesség	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségűek és anyanyelvűek közül							
						Eltérő nemzeti-ségű és anya-nyelvű	Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb-horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár

Szám szerint

Fehér	178 784	161 171	12 111	4 277	1 225	305	124	562	14	7	34	7	12
Arad	235 013	171 428	42 122	11 295	10 168	1 144	1 025	819	145	853	5 498	114	272
Bihar	238 014	134 129	98 845	555	4 485	898	863	1 375	16	35	555	27	47
Beszterce-Naszód	68 149	60 425	6 082	1 034	608	172	29	315	19	2	1	4	2
Brassó	402 504	331 906	49 638	18 078	2 882	1 254	501	120	33	24	13	42	19
Krassó-Szörény	190 598	159 824	7 002	15 238	8 534	1 619	142	1 547	535	3 503	256	621	53
Kolozs	398 883	285 097	108 832	1 471	3 483	571	1 154	1 330	35	23	28	20	27
Kovászna	82 217	16 620	64 269	155	1 173	1 003	34	59	4	6	—	—	6
Hargita	121 913	25 913	94 636	173	1 191	1 010	51	65	17	2	3	2	2
Hunyad	339 135	300 986	31 639	3 914	2 596	882	280	322	52	47	94	68	46
Máramaros	218 547	170 172	42 011	3 110	3 254	413	420	626	1 597	13	36	15	3
Maros	244 720	115 171	118 277	7 039	4 233	1 334	622	2 005	16	12	11	8	20
Szatmár	149 915	83 927	63 045	751	2 192	1 464	302	80	142	10	8	5	4
Szilágy	63 641	42 958	19 837	59	787	127	33	568	3	5	32	5	2
Szeben	270 322	201 702	17 042	48 834	2 744	1 207	207	717	18	19	11	21	10
Temes	356 296	253 594	45 770	41 110	15 822	2 140	1 767	1 729	516	7 268	424	308	1 067
Erdély	3 558 651	2 515 023	821 158	157 093	65 377	15 543	7 554	12 239	3 162	11 829	7 004	1 267	1 592
Regát	5 837 078	5 739 169	14 743	7 576	75 590	3580	16 712	13 340	1 236	495	66	509	680
Románia	9 395 729	8 254 192	835 901	164 669	140 967	19 123	24 266	25 579	4 398	12 324	7 070	1 776	2 272

Százalék szerint

Fehér	100,0	90,1	6,8	2,4	0,7	0,2	*	0,3	*	*	*	*	*
Arad	100,0	73,0	17,9	4,8	4,3	0,5	0,4	0,3	*	0,4	2,3	*	0,1
Bihar	100,0	56,4	41,5	0,2	1,9	0,4	0,4	0,6	*	*	0,2	*	*
Beszterce-Naszód	100,0	88,7	8,9	1,5	0,9	0,3	*	0,5	*	*	*	*	*
Brassó	100,0	82,5	12,3	4,5	0,7	0,3	0,1	*	*	*	*	*	*
Krassó-Szörény	100,0	83,8	3,7	8,0	4,5	0,8	*	0,8	0,3	1,8	0,1	0,3	*
Kolozs	100,0	71,5	27,3	0,4	0,9	0,1	0,3	0,3	*	*	*	*	*
Kovászna	100,0	20,2	78,2	0,2	1,4	1,2	*	*	*	*	—	—	*
Hargita	100,0	21,3	77,6	0,1	1,0	1,0	*	*	*	*	*	*	*
Hunyad	100,0	88,7	9,3	1,2	0,8	0,3	0,1	0,1	*	*	*	*	*
Máramaros	100,0	77,9	19,2	1,4	1,5	0,2	0,2	0,3	0,7	*	*	*	*
Maros	100,0	47,1	48,3	2,9	1,7	0,5	0,3	0,8	*	*	*	*	*
Szatmár	100,0	56,0	42,0	0,5	1,5	1,0	0,2	*	0,1	*	*	*	*
Szilágy	100,0	67,5	31,2	0,1	1,2	0,2	*	0,9	*	*	*	*	*
Szeben	100,0	74,6	6,3	18,1	1,0	0,4	*	0,1	*	*	*	*	*
Temes	100,0	71,2	12,8	11,5	4,5	0,6	0,5	0,5	0,1	2,0	0,1	0,1	0,3
Erdély	100,0	70,7	23,1	4,4	1,8	0,4	0,2	0,3	0,1	0,3	0,2	*	*
Regát	100,0	98,3	0,3	0,1	1,3	*	0,3	0,2	*	*	*	*	*
Románia	100,0	87,9	8,9	1,7	1,5	0,2	0,3	0,3	*	0,1	*	*	*

5/C. táblamelléklet
Az erdélyi városok népessége nemzetiség szerint 1977-ben

Megye	Összes népesség	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségűek közül							
						Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb	Horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár
Szám szerint													
Fehér	178 784	156 096	13 131	4 845	4 712	124	4 349	21	9	6	48	23	13
Arad	235 013	167 518	43 703	12 201	11 591	1 025	2 620	186	1 066	18	5 768	170	317
Bihar	238 014	131 569	101 147	755	4 543	863	2 034	63	44	18	631	40	61
Beszterce-Naszód	68 149	59 630	6 604	1 307	608	29	492	29	3	—	3	6	2
Brassó	402 504	327 448	51 853	19 710	3 493	501	1 904	49	37	6	31	106	29
Krassó-Szörény	190 598	156 293	8 027	16 629	9 649	142	2 198	699	3 762	141	496	1 548	83
Kolozs	398 883	281 280	111 814	1 757	4 032	1 154	2 138	57	36	13	53	48	41
Kovászna	82 217	15 953	64 785	206	1 273	34	1 153	7	6	1	—	2	8
Hargita	121 913	25 337	95 471	234	871	51	708	19	3	1	5	5	2
Hunyad	339 135	294 225	35 725	4 923	4 262	280	2 092	221	75	5	183	228	78
Máramaros	218 547	167 722	43 682	3 391	3 752	420	1 023	2 048	25	2	47	29	7
Maros	244 720	111 932	120 031	7 662	5 095	622	4 162	35	13	5	16	24	28
Szatmár	149 915	82 471	64 359	1 430	1 655	302	1 015	226	12	3	21	10	6
Szilágy	63 641	41 950	20 455	84	1 152	33	1 027	8	6	1	36	10	4
Szeben	270 322	198 334	17 985	50 864	3 139	207	2 356	26	25	4	16	61	19
Temes	356 296	246 542	49 289	44 036	16 429	1 767	2 531	682	7 997	141	583	587	1 260
Összesen	3 558 651	2 464 300	480 619	170 034	76 256	7 554	31 802	4 376	13 119	365	7 937	2 897	1 958
Százalék szerint													
Fehér	100,0	87,3	7,3	2,7	2,7	0,1	2,4	*	*	*	*	*	*
Arad	100,0	71,3	18,6	5,2	4,9	0,4	1,1	0,1	0,5	*	2,5	0,1	0,1
Bihar	100,0	55,3	42,5	0,3	1,9	0,4	0,9	*	*	*	*	*	*
Beszterce-Naszód	100,0	87,5	9,7	1,9	0,9	*	0,7	*	*	—	*	*	*
Brassó	100,0	81,4	12,9	4,9	0,8	0,1	0,5	*	*	*	*	*	*
Krassó-Szörény	100,0	82,0	4,2	8,7	5,1	0,1	1,2	0,4	2,0	0,1	0,3	0,8	*
Kolozs	100,0	70,5	28,0	0,4	1,1	0,3	0,5	*	*	*	*	*	*
Kovászna	100,0	19,4	78,8	0,3	1,5	*	1,4	*	*	*	—	*	*
Hargita	100,0	20,8	78,3	0,2	0,7	*	0,6	*	*	*	*	*	*
Hunyad	100,0	86,8	10,5	1,4	1,3	0,1	0,6	0,1	*	*	0,1	0,1	*
Máramaros	100,0	76,7	20,0	1,6	1,7	0,2	0,5	0,9	*	*	*	*	*
Maros	100,0	45,7	49,1	3,1	2,1	0,2	1,7	*	*	*	*	*	*
Szatmár	100,0	55,0	42,9	1,0	1,1	0,2	0,7	0,2	*	*	*	*	*
Szilágy	100,0	65,9	32,1	0,1	1,9	0,1	1,6	*	*	*	*	*	*
Szeben	100,0	73,4	6,6	18,8	1,2	0,1	0,9	*	*	*	*	*	*
Temes	100,0	69,2	13,8	12,4	4,6	0,5	0,7	0,2	2,2	*	0,2	0,2	0,4
Összesen	100,0	69,3	23,8	4,8	2,1	0,2	0,9	0,1	0,4	*	0,2	0,1	*

5/D. táblamelléklet
Az erdélyi községek népessége „nemzetiség és anyanyelv” szerint 1977-ben

Megye	Összes népesség	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségűek és anyanyelvűek közül							
						Eltérő nemzeti-ségű és anya-nyelvű	Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb-horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár

Szám szerint

Fehér	230 850	208 924	13 376	6 852	1 698	687	10	770	5	1	2	2	2
Arad	277 007	212 790	29 861	27 071	7 285	455	19	2 816	88	959	1 617	124	1 092
Bihar	395 080	282 297	97 375	120	15 288	2 635	47	4 696	23	8	7 290	2	6
Beszterce-Naszód	218 479	202 360	13 873	1 219	1 027	148	13	712	31	—	2	1	—
Brassó	180 359	139 375	20 570	17 862	2 552	1 237	1	1 110	10	4	3	10	2
Krassó-Szörény	194 979	170 048	1 027	4 737	19 167	373	20	1 579	3 055	10 951	200	2 909	10
Kolozs	316 624	254 183	58 641	34	3 766	260	11	3 432	5	3	27	—	2
Kovászna	116 800	24 440	90 864	47	1 449	1 389	—	34	—	—	1	1	—
Hargita	204 397	20 034	181 123	27	3 213	2 389	11	767	9	6	2	3	1
Hunyad	175 301	172 422	2 187	329	363	94	17	142	50	5	3	5	5
Máramaros	274 313	228 477	14 321	73	31 442	190	45	802	30 365	—	1	—	1
Maros	360 625	195 055	146 290	10 400	8 880	2 779	24	5 862	5	2	6	1	3
Szatmár	243 925	147 039	87 344	1 499	8 043	3 743	18	1 094	506	6	23	2	1
Szilágy	200 928	154 962	42 731	27	3 208	305	7	1 042	1	3	1 832	2	1
Szeben	211 323	160 512	3 637	43 286	3 888	1 014	1	2 049	2	5	3	2	7
Temes	340 588	232 585	26 929	52 801	28 273	818	32	4 318	2 866	12 673	1 420	130	5 734
Erdély	3 941 578	2 805 503	830 149	166 384	139 542	18 516	276	31 225	37 021	24 626	12 432	3 194	6 867
Regát	8 222 603	8 147 796	4 518	1 152	69 137	7 236	125	18 892	10 084	1 302	11	537	128
Románia	12 164 181	10 953 299	834 667	167 536	208 679	25 752	401	50 117	47 105	25 928	12 443	3 731	6 995

Százalék szerint

Fehér	100,0	90,5	5,8	3,0	0,7	0,3	*	0,3	*	*	*	*	*
Arad	100,0	76,8	10,8	9,8	2,6	0,2	*	1,0	*	0,3	0,6	*	0,4
Bihar	100,0	71,5	24,6	*	3,9	0,7	*	1,2	*	*	1,8	*	*
Beszterce-Naszód	100,0	92,6	6,3	0,6	0,5	*	*	0,3	*	—	*	*	—
Brassó	100,0	77,3	11,4	9,9	1,4	0,7	*	1,0	*	*	*	*	*
Krassó-Szörény	100,0	87,2	0,5	2,4	9,9	*	*	0,8	1,6	5,6	0,1	1,5	*
Kolozs	100,0	80,3	18,5	*	1,3	0,1	*	1,1	*	*	*	—	*
Kovászna	100,0	20,9	77,8	*	1,2	1,2	—	*	—	—	*	*	—
Hargita	100,0	9,8	88,6	*	1,6	1,2	*	*	*	*	*	*	*
Hunyad	100,0	98,4	1,2	0,2	0,2	*	*	*	*	*	*	*	*
Máramaros	100,0	83,3	5,2	*	11,4	0,1	*	0,3	11,2	—	*	—	*
Maros	100,0	54,1	40,6	2,9	2,4	0,8	*	1,6	*	*	*	*	*
Szatmár	100,0	60,3	35,8	0,6	3,3	1,5	*	0,4	0,2	*	*	*	*
Szilágy	100,0	77,1	21,3	*	1,6	0,2	*	0,5	*	*	0,9	*	*
Szeben	100,0	76,0	1,7	20,5	1,8	0,5	*	1,0	*	*	*	*	*
Temes	100,0	68,3	7,9	15,5	8,3	0,2	*	1,3	0,8	3,7	0,4	*	1,7
Erdély	100,0	71,2	21,1	4,2	3,5	0,5	*	0,8	0,9	0,6	0,3	0,1	0,2
Regát	100,0	99,1	0,1	*	0,8	0,1	*	0,2	0,1	*	*	*	*
Románia	100,0	90,0	6,9	1,4	1,7	0,2	*	0,4	*	0,2	*	*	*

5/E. táblamelléklet
Az erdélyi községek népessége nemzetiség szerint 1977-ben

Megye	Összes népesség	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségűek közül							
						Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb	Horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár

Szám szerint

Fehér	230 850	204 608	14 065	7 476	4 701	10	4 630	8	4	—	3	8	3
Arad	277 007	207 968	30 395	27 501	11 143	19	6 596	178	1 190	6	1 783	136	1 156
Bihar	395 080	278 201	98 468	662	17 749	47	9 980	48	21	22	7 448	5	8
Beszterce-Naszód	218 479	200 122	14 883	1 553	1 921	13	1 788	66	2	1	2	1	—
Brassó	180 359	130 122	21 103	18 913	10 221	1	10 129	21	3	5	5	10	7
Krassó-Szörény	194 979	166 802	1 211	5 047	21 919	20	3 729	3 245	4 861	6 581	285	3 000	12
Kolozs	316 624	251 263	59 617	61	5 683	11	5 576	12	6	—	31	3	2
Kovászna	116 800	22 995	91 335	70	2 400	—	2 369	3	—	—	1	3	—
Hargita	204 397	19 457	182 116	47	2 777	11	2 520	14	10	3	3	4	4
Hunyad	175 301	170 724	2 615	483	1 479	17	1 255	65	9	1	11	16	8
Máramaros	274 313	226 628	14 886	104	32 695	45	1 919	30 675	1	5	3	1	1
Maros	360 625	185 273	148 220	11 145	15 987	24	15 857	18	3	4	10	1	5
Szatmár	243 925	145 159	88 379	4 965	5 422	18	4 241	920	10	—	168	4	2
Szilágy	200 928	152 470	43 562	38	4 858	7	2 893	14	3	1	1 893	3	1
Szeben	211 323	151 384	3 896	45 537	10 506	1	10 447	6	4	1	5	4	9
Temes	340 588	226 370	28 236	54 260	31 722	32	7 297	3 091	12 894	438	1 545	209	5 891
Összesen	3 941 578	2 739 546	842 987	177 862	181 183	276	91 226	38 384	19 021	7 068	13 196	3 408	7 109

Százalék szerint

Fehér	100,0	88,6	6,1	3,2	2,1	*	2,0	*	*	—	*	*	*
Arad	100,0	75,1	11,0	9,9	4,0	*	2,4	0,1	0,4	*	0,6	*	0,4
Bihar	100,0	70,4	24,9	0,2	4,5	*	2,5	*	*	*	1,9	*	*
Beszterce-Naszód	100,0	91,6	6,8	0,7	0,9	*	0,8	*	*	*	*	*	—
Brassó	100,0	72,1	11,7	10,5	5,7	*	5,6	*	*	*	*	*	*
Krassó-Szörény	100,0	85,5	0,6	2,6	11,3	*	1,9	1,7	2,5	3,4	0,1	1,5	*
Kolozs	100,0	79,4	18,8	*	1,8	*	1,8	*	*	—	*	*	*
Kovászna	100,0	19,7	78,2	0,1	2,0	—	2,0	*	—	—	*	*	—
Hargita	100,0	9,5	89,1	*	1,4	*	1,2	*	*	*	*	*	*
Hunyad	100,0	97,4	1,5	0,3	0,8	*	0,7	*	*	*	*	*	*
Máramaros	100,0	82,6	5,4	*	11,9	*	0,7	11,2	*	*	*	*	*
Maros	100,0	51,4	41,1	3,1	4,4	*	4,4	*	*	*	*	*	*
Szatmár	100,0	59,5	36,2	2,0	2,3	*	1,7	0,4	*	—	0,1	*	*
Szilágy	100,0	75,9	21,7	*	2,4	*	1,4	*	*	*	0,9	*	*
Szeben	100,0	71,6	1,8	21,5	5,0	*	4,9	*	*	*	*	*	*
Temes	100,0	66,5	8,3	15,9	9,3	*	2,1	0,9	3,8	0,1	0,5	0,1	1,7
Összesen	100,0	69,5	21,4	4,5	4,6	*	2,3	1,0	0,5	0,2	0,3	0,1	0,2

5/F. táblamelléklet
A népszámlálási kötet közlésének eltérései a végleges eredmények
nemzetiségi adataihoz képest az erdélyi megyékben

Megye	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségek közül						
					Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb-horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár
Fehér	+9 391	-1 709	-1 192	-6 490	–	-7 647	-10	-11	-15	-22	-2
Arad	+8 732	-2 115	-1 336	-5 281	–	-5 581	-131	-468	-436	-68	-109
Bihar	+6 656	-3 395	-742	-2 519	–	-5 943	-72	-62	-234	-16	-16
Beszterce-Naszód	+3 033	-1 532	-607	-894	–	-1 253	-45	-4	-2	-2	–
Brassó	+13 711	-2 748	-2 683	-8 280	–	-10 803	-27	-23	-20	-64	-15
Krassó-Szörény	+6 777	-1 209	-1 701	-3 867	–	-2 801	-354	-891	-325	-1 018	-32
Kolozs	+6 737	-3 958	-313	-2 466	–	-2 952	-29	-29	-29	-31	-14
Kovácsna	+2 112	-987	-74	-1 051	–	-3 429	-6	-1	–	-4	-2
Hargita	+1 153	-1 828	-81	+756	–	-2 396	-7	-9	-3	-4	-3
Hunyad	+8 459	-4 514	-1 163	-2 782	–	-2 883	-184	-38	-97	-171	-35
Máramaros	+4 299	-2 236	-312	-1 751	–	-1 514	-761	-20	-13	-15	-4
Maros	+13 021	-3 684	-1 368	-7 969	–	-12 152	-32	-11	-9	-16	-10
Szatmár	+3 336	-2 349	-4 145	+3 158	–	-4 082	-498	-9	-158	-7	-3
Szilágy	+3 500	-1 449	-36	-2 015	–	-2 310	-18	-3	-65	-6	-2
Szeben	+12 496	-1 202	-4 281	-7 013	–	-10 037	-12	-10	-7	-42	-11
Temes	+13 267	-4 826	-4 385	-4 056	–	-3 781	-391	-1 529	-284	-358	-350
Erdély	+116 680	-39 741	-24 419	-52 520	–	-79 564	-2 577	-3 118	-1 697	-1 844	-608
Regát	+91 246	-3 619	-2 485	-85 142	–	-72 138	-1 430	-559	-76	-332	-497
Románia	+207 926	-43 360	-26 904	-137 662	–	-151 702	-4 007	-3 677	-1 773	-2 176	-1 105

5/G. táblamelléklet
A népszámlálási kötet közlésének eltérései a végleges eredmények
nemzetiségi adataihoz képest az erdélyi városokban

Megye	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségek közül						
					Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb- horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár
Fehér	+5 075	-1 020	-568	-3 487	–	-3 787	-7	-8	-14	-16	-1
Arad	+3 910	-1 581	-906	-1 423	–	-1 801	-41	-231	-270	-56	-45
Bihar	+2 560	-2 302	-200	-58	–	-659	-47	-27	-76	-13	-14
Beszterce-Naszód	+795	-522	-273	–	–	-177	-10	-1	-2	-2	–
Brassó	+4 458	-2 215	-1 632	-611	–	-1 784	-16	-19	-18	-64	-10
Krassó-Szörény	+3 531	-1 025	-1 391	-1 115	–	-651	-164	-400	-240	-927	-30
Kolozs	+3 817	-2 982	-286	-549	–	-808	-22	-26	-25	-28	-14
Kovászna	+667	-516	-51	-100	–	-1 094	-3	-1	–	-2	-2
Hargita	+576	-835	-61	+320	–	-643	-2	-2	-2	-3	–
Hunyad	+6 761	-4 086	-1 009	-1 666	–	-1 770	-169	-33	-89	-160	-32
Máramaros	+2 450	-1 671	-281	-498	–	-397	-451	-14	-11	-14	-4
Maros	+3 239	-1 754	-623	-862	–	-2 157	-19	-6	-5	-16	-8
Szatmár	+1 456	-1 314	-679	+537	–	-935	-84	-5	-13	-5	-2
Szilágy	+1 008	-618	-25	-365	–	-459	-5	-2	-4	-5	-2
Szeben	+3 368	-943	-2 030	-395	–	-1 639	-8	-10	-5	-40	-9
Temes	+7 052	-3 519	-2 926	-607	–	-802	-164	-870	-159	-279	-193
Összesen	+50 723	-26 903	-12 941	-10 879	–	-19 563	-1 212	-1 655	-933	-1 630	-366

5/H. táblamelléklet
A népszámlálási kötet közlésének eltérései a végleges eredmények
nemzetiségi adataihoz képest az erdélyi községekben

Megye	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségek közül						
					Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb- horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár
Fehér	+4 316	-689	-624	-3 003	–	-3 860	-3	-3	-1	-6	-1
Arad	+4 822	-534	-430	-3 858	–	-3 780	-90	-237	-166	-12	-64
Bihar	+4 096	-1 093	-542	-2 461	–	-5 284	-25	-35	-158	-3	-2
Beszterce-Naszód	+2 238	-1 010	-334	-894	–	-1 076	-35	-3	–	–	–
Brassó	+9 253	-533	-1 051	-7 669	–	-9 019	-11	-4	-2	–	-5
Krassó-Szörény	+3 246	-184	-310	-2 752	–	-2 150	-190	-491	-85	-91	-2
Kolozs	+2 920	-976	-27	-1 917	–	-2 144	-7	-3	-4	-3	–
Kovászna	+1 445	-471	-23	-951	–	-2 335	-3	–	–	-2	–
Hargita	+577	-993	-20	+436	–	-1 753	-5	-7	-1	-1	-3
Hunyad	+1 698	-428	-154	-1 116	–	-1 113	-15	-5	-8	-11	-3
Máramaros	+1 849	-565	-31	-1 253	–	-1 117	-310	-6	-2	-1	–
Maros	+9 782	-1 930	-745	-7 107	–	-9 995	-13	-5	-4	–	-2
Szatmár	+1 880	-1 035	-3 466	+2 621	–	-3 147	-414	-4	-145	-2	-1
Szilágy	+2 492	-831	-11	-1 650	–	-1 851	-13	-1	-61	-1	–
Szeben	+9 128	-259	-2 251	-6 618	–	-8 398	-4	–	-2	-2	-2
Temes	+6 215	-1 307	-1 459	-3 449	–	-2 979	-227	-659	-125	-79	-157
Összesen	+65 957	-12 838	-11 478	-41 641	–	-60 001	-1 365	-1 463	-764	-214	-242

6. táblamelléklet
Az erdélyi megyék népességének tényleges szaporodása, illetőleg fogyása (-)
„nemzetiség és anyanyelv szerint” 1966–1977 között*

Megye	Összes népesség	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségűek közül						
						Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb-horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár
Szám szerint												
Fehér	26 848	30 550	-1 502	-1 694	-506	-133	-1 479	-16	-17	-28	-47	–
Arad	30 772	39 916	-3 462	-5 508	-174	-818	990	-26	-1 038	-202	-169	-319
Bihar	46 634	38 589	3 272	-431	5 204	-888	2 393	-24	-71	32	-34	-32
Beszterce-Naszód	18 028	25 996	-2 403	-3 849	-1 716	-60	-1 996	-52	-5	-9	-4	-3
Brassó	140 171	140 274	4 882	-4 917	-68	-360	-2 175	-16	-45	-8	-137	-22
Krassó-Szörény	26 851	33 993	-1 146	-3 907	-2 089	-28	994	-57	-1 372	-836	-2 328	-45
Kolozs	84 407	82 111	2 705	-233	-176	-846	440	-30	-47	-46	-86	-17
Kovácszna	22 159	6 961	14 661	-75	612	-3	-1 372	–	1	-1	-3	-1
Hargita	43 918	14 675	26 873	-37	2 407	-36	-558	-237	-1	-4	-5	2
Hunyad	39 834	50 280	-6 221	-2 428	-1 797	-213	-266	-403	-97	-199	-411	-80
Máramaros	65 215	58 665	2 749	190	3 611	-298	529	2 902	-17	9	-20	1
Maros	43 747	31 840	14 892	-3 186	201	-407	-3 535	-9	-4	-24	-45	-2
Szatmár	34 447	27 186	2 795	-2 177	6 643	-253	-576	-257	1	-111	-20	-8
Szilágy	1 466	3 130	-1 282	14	-396	-48	-169	-12	-4	-493	-50	-2
Szeben	66 889	68 932	540	-4 762	2 179	-199	-271	-70	-33	-27	-93	-12
Temes	89 288	107 996	-3 484	-15 404	180	-1 110	1 410	1 602	-2 768	-456	-533	-708
Erdély	780 674	761 094	53 869	-48 404	14 115	-5 700	-5 641	3 295	-5 517	-2 403	-3 985	-1 248
Regát	1 676 073	1 699 887	-2 893	-1 986	-18 935	-12 521	17 140	-6 497	-467	-305	-486	-678
Románia	2 456 747	2 460 981	50 976	-50 390	-4 820	-18 221	11 499	-3 202	-5 984	-2 708	-4 471	-1 926
Százalék szerint												
Fehér	7,0	9,0	-0,6	-13,2	-14,8	-49,8	-52,6	*	*	*	*	–
Arad	6,4	11,6	-4,6	-12,6	-1,0	-43,9	37,4	-10,0	-36,4	-2,8	-41,5	-18,9
Bihar	8,0	10,2	1,7	-39,0	35,7	49,4	65,1	*	*	3,4	*	*
Beszterce-Naszód	6,7	11,0	-10,7	-63,1	-51,2	-58,8	-66,0	*	*	*	*	*
Brassó	31,7	42,4	7,5	-12,0	-1,2	41,8	-63,9	*	*	*	*	*
Krassó-Szörény	7,5	11,5	-12,5	-16,4	-7,0	-14,7	46,6	-0,8	-8,7	-64,7	-39,7	*
Kolozs	13,4	18,0	1,6	-13,4	-2,4	-42,1	10,2	*	*	*	*	*
Kovácszna	12,5	20,4	10,4	-27,1	30,4	-8,1	-93,7	–	*	*	*	*
Hargita	15,6	46,9	10,8	-15,6	120,5	-36,7	-40,1	*	*	*	*	*
Hunyad	8,4	11,9	-15,5	-36,4	-37,8	-41,8	-36,4	-79,8	*	*	-84,9	*
Máramaros	15,3	17,3	5,1	6,3	11,6	-39,1	58,8	10,0	*	*	*	*
Maros	7,8	11,4	6,0	-15,5	1,6	-38,7	-31,0	*	*	*	*	*
Szatmár	9,6	13,3	1,9	-49,2	184,9	-44,1	-32,9	-28,4	*	*	*	*
Szilágy	0,6	1,6	-2,0	19,4	-9,0	-54,5	-9,5	*	*	-20,9	*	*
Szeben	16,1	23,5	2,7	-4,9	48,9	-48,9	8,9	*	*	*	*	*
Temes	14,7	28,6	-4,6	-14,1	0,4	-38,2	30,4	90,0	-12,2	-19,8	-54,9	-9,4
Erdély	11,6	16,7	3,4	-13,0	7,4	-42,1	-11,5	9,0	-13,1	-11,0	-47,2	-12,9
Regát	13,5	13,9	-13,1	-18,5	-11,6	-42,6	113,6	-36,6	-20,6	-79,8	-31,7	-45,6
Románia	12,9	14,7	3,1	-13,2	-1,4	-42,5	17,9	-5,8	-13,5	-12,2	-44,8	-17,2

*Az 1966. évi nemzetiségi adatokhoz viszonyítva

6/A. táblamelléklet
Az erdélyi megyék népességének tényleges szaporodása, illetőleg fogyása (-)
nemzetiség szerint 1966–1977 között

Megye	Összes népesség	Román	Magyar	Német	Egyéb	Az egyéb nemzetiségek közül						
						Zsidó	Cigány	Ukrán	Szerb-horvát	Szlovák	Cseh	Bolgár

Szám szerint

Fehér	26 848	21 159	207	-502	5 984	-133	6 168	-6	-6	-13	-25	2
Arad	30 772	31 184	-1 347	-4 172	5 107	-818	6 571	105	-570	234	-101	-210
Bihar	46 634	31 933	6 667	311	7 723	-888	8 336	48	-9	266	-18	-16
Beszterce-Naszód	18 028	22 963	-871	-3 242	-822	-60	-743	-7	-1	-7	-2	-3
Brassó	140 171	126 563	7 630	-2 234	8 212	-360	8 628	11	-22	12	-73	-7
Krassó-Szörény	26 851	27 216	63	-2 206	1 778	-28	3 795	297	-481	-511	-1 310	-13
Kolozs	84 407	75 374	6 663	80	2 290	-846	3 392	-1	-18	-17	-55	-3
Kovászna	22 159	4 849	15 648	-1	1 663	-3	2 057	6	2	-1	1	1
Hargita	43 918	13 522	28 701	44	1 651	-36	1 838	-230	8	-1	-1	5
Hunyad	39 834	41 821	-1 707	-1 265	985	-213	2 617	-219	-59	-102	-240	-45
Máramaros	65 215	54 366	4 985	502	5 362	-298	2 043	3 663	3	22	-5	5
Maros	43 747	18 819	18 576	-1 818	8 170	-407	8 617	23	7	-15	-29	8
Szatmár	34 447	23 850	5 144	1 968	3 485	-253	3 506	241	10	47	-13	-5
Szilágy	1 466	-370	167	50	1 619	-48	2 141	6	-1	-428	-44	–
Szeben	66 889	56 436	1 742	-481	9 192	-199	9 766	-58	-23	-20	-51	-1
Temes	89 288	94 729	1 342	-11 019	4 236	-1 110	5 191	1 993	-1 239	-172	-175	-358
Erdély	780 674	644 414	93 610	-23 985	66 635	-5 700	73 923	5 872	-2 399	-706	-2 141	-640
Regát	1 676 073	1 608 641	726	499	66 207	-12 521	89 278	-5 067	92	-229	-154	-181
Románia	2 456 747	2 253 055	94 336	-23 486	132 842	-18 221	163 201	805	-2 307	-935	-2 295	-821

Százalék szerint

Fehér	7,0	6,2	0,8	-3,9	174,5	-49,8	219,4	*	*	*	*	*
Arad	6,4	9,1	-1,8	-9,5	29,0	-43,9	248,4	40,5	-20,0	3,2	-24,8	-12,5
Bihar	8,0	8,4	3,5	28,1	53,0	49,4	226,6	*	*	3,4	*	*
Beszterce-Naszód	6,7	9,7	-3,9	-53,1	-24,5	-58,8	-24,6	*	*	*	*	*
Brassó	31,7	38,3	11,7	5,5	149,2	41,8	253,4	*	*	*	*	*
Krassó-Szörény	7,5	9,2	0,7	-9,2	6,0	-14,7	178,0	8,1	-3,0	-40,0	-22,4	*
Kolozs	13,4	16,5	4,0	4,6	30,8	-42,1	78,5	*	*	*	*	*
Kovászna	12,5	14,2	11,1	-0,4	82,7	-8,1	140,4	*	*	*	*	*
Hargita	15,6	43,2	11,5	18,6	82,7	-36,7	132,2	*	*	*	*	*
Hunyad	8,4	9,9	-4,3	-20,0	20,7	-41,8	358,5	-43,4	*	*	-49,6	*
Máramaros	15,3	16,0	9,3	16,8	17,2	-39,1	227,3	12,6	*	*	*	*
Maros	7,8	6,8	7,4	-8,8	63,3	-38,7	75,6	*	*	*	*	*
Szatmár	9,6	11,7	3,5	44,4	97,0	-44,1	200,3	26,6	*	*	*	*
Szilágy	0,6	-0,2	0,3	69,4	36,9	-54,5	120,3	*	*	-18,2	*	–
Szeben	16,1	19,2	8,6	-0,5	206,4	-48,9	321,6	*	*	*	*	*
Temes	14,7	25,0	1,8	-10,1	9,6	-38,2	111,9	112,0	-5,5	-7,5	-18,0	-4,8
Erdély	11,6	14,1	5,9	-6,4	34,9	-42,1	150,5	15,9	-5,7	-3,2	-25,3	-6,6
Regát	13,5	13,2	3,3	4,7	40,4	-42,6	591,6	-28,4	4,1	-59,9	-10,0	-12,2
Románia	12,9	13,4	5,8	-6,1	37,5	-42,5	254,2	1,5	-5,2	-4,2	-23,0	-7,3

7. táblamelléklet
Románia népessége nemzetiség szerint, egybevetve az anyanyelvvel 1977-ben
 (Százalékban)

A nemzetiség megnevezése	Nemzetiségével azonos anyanyelvű		Nemzetiségétől eltérő anyanyelvű	
	az 1/A. tábla- melléklet alapján	A véglegesített ada- tok szerint	Román	Egyéb
	1.	2.	3.	4.
Román	101,11	99,79	–	0,21
Magyar	97,53	97,53	2,25	0,22
Német	95,26	95,19	3,52	1,29
Cigány	33,29	33,29	59,45	7,26
Ukrán	94,58	94,07	4,45	1,48
Szerb-horvát	91,23	91,23	7,06	1,71
Orosz-lipován	82,43	82,75	16,62	0,63
Zsidó	100,00	13,00	63,47	23,53
Török	88,59	88,59	10,69	0,72
Tatár	87,76	87,76	11,07	1,17
Szlovák	91,67	91,67	4,40	3,93
Bolgár	89,35	89,35	8,88	1,77
Cseh	71,68	71,68	11,78	16,54
Görög	81,32	81,32	16,38	2,30
Lengyel	75,01	75,01	16,48	8,51
Örmény	60,20	60,20	30,49	9,31
Összesen	99,79	98,57	1,04	0,39

8. táblamelléklet
A cigány nemzetiségűek népszámlálási és becslési adatai az erdélyi megyékben
(Szám szerint és százalékban)

	1956		1966		1977		1992		Becslés (1981)	
Fehér	6 988	1,9	2 811	0,7	8 979	2,2	12 661	3,1	39 724	9,3
Arad	1 743	0,4	2 645	0,5	9 216	1,8	13 325	2,7	40 364	8,0
Bihar	3 333	0,6	3 678	0,6	12 014	1,9	21 796	3,4	32 885	5,1
Beszterce-Naszód	5 677	2,2	3 023	1,1	2 280	0,8	9 004	1,4	16 122	5,0
Brassó	6 313	1,7	3 405	0,8	12 033	2,1	15 612	2,4	43 561	6,3
Krassó-Szörény	3 220	1,0	2 132	0,6	5 927	1,5	7 776	2,1	24 444	6,0
Kolozs	6 981	1,2	4 322	0,7	7 714	1,1	16 334	2,2	30 732	4,1
Kovácszna	3 450	2,0	1 465	0,8	3 522	1,8	2 641	1,1	8 991	3,8
Hargita	1 514	0,6	1 390	0,5	3 228	1,0	3 827	1,1	7 184	1,9
Hunyad	3 041	0,8	730	0,2	3 347	0,1	5 577	1,0	36 112	6,4
Máramaros	1 623	0,4	899	0,2	2 942	0,6	6 701	1,2	17 380	3,2
Maros	13 804	2,7	11 402	2,0	20 019	3,3	34 798	5,7	34 656	5,6
Szatmár	2 283	0,7	1 750	0,5	5 256	1,3	9 823	2,4	13 367	3,2
Szilágy	2 092	0,8	1 779	0,7	3 920	1,5	9 224	3,5	9 250	3,5
Szeben	10 127	2,7	3 037	0,7	12 803	2,7	18 730	4,1	33 546	6,6
Temes	6 089	1,1	4 637	0,8	9 828	1,4	14 836	2,1	45 560	6,6
Erdély	78 278	1,3	49 105	0,5	123 028	1,6	202 665	2,6	433 878	5,4
Regát	25 938	0,2	15 092	0,1	104 370	0,7	198 422	1,3	746 285	5,0
Románia	104 216	0,6	64 197	0,3	227 398	1,1	401 087	1,8	1 180 163	5,1

9. táblamelléklet
Románia népessége nemzetiség szerint, egybevetve az anyanyelvvel, 1956–1992
(Szám szerint és százalékban)

A nemzetiség megnevezése	Nemzetiségétől eltérő anyanyelvű							
	1956		1966		1977		1992	
Román	97 476	0,6	60 436	0,4	39 800	0,2	25 746	0,1
Magyar	22 716	1,4	17 333	1,1	42 300	2,5	34 669	2,1
Német	14 667	3,8	9 951	2,6	17 270	4,8	25 196	21,1
Cigány	56 254	54,0	26 443	41,2	151 702	66,7	237 190	59,1
Ukrán, rutén	2 505	4,1	2 125	3,9	3 290	5,9	5 282	8,0
Szerb, horvát*	4 232	9,1	2 997	6,8	3 680	8,8	3 331	9,9
Orosz	4 282	11,1	3 131	7,9	5 640	17,2	8 189	21,2
Zsidó	114 018	78,0	38 161	89,0	21 460	87,0	8 108	90,5
Tatár	259	1,3	1 099	5,0	2 861	12,2	1 919	7,8
Szlovák	4 778	20,5	2 751	12,4	1 773	8,3	1 673	8,5
Török	789	5,5	1 184	6,6	2 672	11,4	2 795	9,4
Bolgár	1 841	15,3	1 150	10,3	1 105	10,6	1 431	14,5
Cseh	5 886	49,8	3 862	38,7	2 176	28,3	958	16,5
Görög	2 785	24,9	1 159	12,8	1 170	18,7	1 530	38,8
Lengyel	2 925	38,3	1 681	28,7	1 160	25,0	1 309	30,9
Örmény	1 899	29,5	1 053	30,6	932	39,8	1 079	55,1
Egyéb nemzetiségű	8 803	65,9	2 335	49,9	...	...	6 587	76,6
Nem nyilatkozott	545	13,1	952	41,2	...	...	–	–
Összesen	346 660	2,0	177 803	0,9	304 800	1,4	366 992	1,6

Megjegyzés: 1977-ben a *kurzívan szedett értékek* a forrásban megadott viszonyszámok alapján lettek kiszámítva.

* 1956-ban és 1966-ban a szlovénekkel és krassovánokkal együtt.

10. táblamelléklet
Románia népessége anyanyelv szerint, egybevetve a nemzetiséggel, 1956–1992
(Szám szerint és százalékban)

Az anyanyelv megnevezése	Anyanyelvétől eltérő nemzetiségű							
	1956		1966		1977		1992	
Román	182 048	1,2	84 554	0,5	<i>224 800</i>	<i>1,2</i>	300 610	1,4
Magyar	88 741	5,4	49 614	3,0	<i>49 100</i>	<i>2,8</i>	48 845	3,0
Német	25 333	6,4	14 903	3,8	<i>11 200</i>	<i>3,2</i>	4 264	4,3
Cigány	18 920	28,3	11 332	23,1	1 677	2,2	2 738	1,6
Ukrán, rutén	10 278	15,1	7 223	12,1	<i>2 850</i>	<i>5,1</i>	3 103	4,9
Szerb, horvát*	772	1,8	658	1,6	<i>1 400</i>	<i>3,5</i>	3 502	10,4
Orosz	10 580	23,5	4 174	10,0	<i>3 600</i>	<i>11,7</i>	1 030	3,3
Jiddis	2 091	6,1	416	8,1	<i>220</i>	<i>6,5</i>	117	12,1
Tatár	364	1,8	172	0,8	791	3,7	77	0,3
Szlovák	382	2,0	327	1,6	521	2,6	362	2,0
Török	688	4,8	597	3,4	1 159	5,3	550	2,2
Bolgár	2 990	22,7	396	3,8	418	4,3	1 001	10,6
Cseh	261	4,2	223	3,5	234	4,1	114	2,3
Görög	598	6,7	440	5,3	551	9,8	195	7,5
Lengyel	792	14,4	520	11,1	319	8,4	124	4,1
Örmény	174	3,7	234	8,9	107	7,0	40	4,4
Egyéb	1 282	22,0	861	26,8	...	...	320	13,7
Nem nyilatkozott	366	9,2	1 159	46,1	...	...	–	-
Összesen	346 660	2,0	177 803	0,9	<i>304 800</i>	<i>1,4</i>	366 992	1,6

Megjegyzés: 1977-ben a *kurzívan szedett értékek* a forrásban megadott viszonyszámok alapján lettek kiszámítva.

* 1956-ban és 1966-ban a szlovénekkel és krassovánokkal együtt.

11. táblamelléklet
Az etnikumok tényleges szaporodása vagy fogyása (-) 1956–1992 között Romániában
(Szám szerint és százalékban)

Az etnikum megnevezése	Nemzetiség szerint						Anyanyelv szerint					
	1956–1966		1966–1977		1977–1992		1956–966		1966–1977		1977–1992	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Román	+1 750 396	+11,7	+2 253 055	+13,4	+1 408 977	+7,4	+1 689 942	+11,2	+2 413 777	+14,4	+1 499 001	+7,8
Magyar	+31 917	+2,0	+94 336	+5,8	-88 969	-5,2	-1 827	-0,1	+68 807	+4,2	-81 545	-4,7
Német	-2 113	-0,5	-23 486	-6,1	-239 647	-66,7	-7 827	-2,0	-34 520	-8,9	-254 497	-72,1
Cigány	-40 019	-38,4	+163 201	+254,2	+173 689	+76,4	-17 796	-26,6	+28 287	+57,6	+89 262	+115,4
Ukrán, rutén	-5 774	-9,5	+805	+1,5	+10 254	+15,6	-8 449	-12,4	-4 749	-7,9	+8 531	+15,5
Szerb, horvát*	-2 281	-4,9	-1 056	-2,4	-8 436	-20,1	-1 160	-2,7	-1 369	-3,3	-5 975	-15,1
Orosz	+752	+1,9	-6 787	-17,0	+5 910	+18,1	-4 503	-10,0	-9 875	-24,4	+796	+2,6
Zsidó	-103 376	-70,7	-18 221	-42,5	-15 712	-63,7	-29 194	-85,0	-1 714	-33,3	-2 465	-71,9
Tatár	+1 682	+8,2	+1 218	+5,5	+1 227	+5,2	+650	+3,1	+75	+0,3	+1 455	+6,8
Szlovák	-1 110	-4,8	-935	-4,2	-1 692	-7,5	+862	+4,5	+237	+1,2	-1 751	-8,7
Török	+3 711	+25,9	+5 382	+29,8	+6 410	+27,4	+3 225	+22,7	+4 456	+25,5	+5 678	+25,9
Bolgár	-847	-7,0	-821	+7,3	-521	-5,0	-2750	-20,8	-754	-7,2	-264	-2,7
Cseh	-1 843	-15,6	-2 295	-23,0	-1 886	-24,5	+143	+2,3	-598	-9,4	-788	-13,7
Görög	-2 078	-18,6	-2 826	-31,1	-2 322	-37,1	-610	-6,8	-2 726	-32,6	-3 038	-53,8
Lengyel	-1 767	-23,2	-1 219	-20,8	-409	-8,8	-795	-14,5	-899	-19,1	-753	-19,8
Örmény	-3 005	-46,6	-1 094	-31,8	-385	-16,4	-2 099	-44,5	-1 100	-42,0	-599	-39,5
Egyéb	-8 676	-64,9	-653	-13,9	+3 323	+62,9	-2 629	-45,0	-564	-17,6	-1 197	-33,9
Nem nyilatkozott	-1 856	-44,6	-1 857	-80,4	+314	+69,5	-1 470	-36,9	-24	-0,9	-1 726	-69,3
Összesen	+1 613 713	+9,2	+2 456 747	+12,9	+1 250 125	+5,8	+1 613 713	+9,2	+2 456 747	+12,9	+1 250 125	+5,8

*1956-ban és 1966-ban a szlovénekkal és krassovánokkal együtt.

12. táblamelléklet
Az eltérő nemzetiségűek és anyanyelvűek tényleges szaporodása vagy fogyása (-)
1956–1992 között Romániában
(Szám szerint és százalékban)

Az etnikum megnevezése	Nemzetiségétől eltérő anyanyelvű						Anyanyelvétől eltérő nemzetiségű					
	1956–1966		1966–1977		1977–1992		1956–1966		1966–1977		1977–1992	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Román	-37 040	-38,0	-20 600	-34,1	-14 050	-35,3	-97 494	-53,5	+140 250	+165,9	+75 810	+33,7
Magyar	-5 383	-23,7	+25 000	+144,0	-7 630	-18,0	-39 127	-44,1	-500	-1,0	-255	-0,5
Német	-4 716	-32,1	+7 300	+73,6	+7 930	+45,9	-10 430	-41,2	-3 700	-24,8	-6 940	-61,9
Cigány	-29 811	-53,0	+125 259	+473,7	+85 488	+56,3	-7 588	-40,1	-9 655	-85,2	+1 061	+63,3
Ukrán, rutén	-380	-12,2	+1 165	+54,8	+1 990	+60,5	-3 055	-29,7	-4 370	-60,5	+250	+8,9
Szerb, horvát*	-1 235	-29,2	+680	+22,8	-350	-9,5	-114	-18,6	+740	+112,8	+2 100	+150,0
Orosz	-1 151	-26,9	+2 500	+80,1	+2 540	+45,2	-6 406	-57,1	-570	-13,8	-2 570	-71,4
Zsidó	-75 857	-66,5	-16 700	-43,8	-13 350	-62,2	-1 675	-80,1	-195	-46,9	-100	-46,8
Tatár	+840	+324,3	+1 762	+160,3	-942	-32,9	-192	-52,7	+619	+359,9	-714	-90,3
Szlovák	-2 027	-42,2	-978	-35,5	-100	-5,6	-55	-14,4	+194	+59,3	-159	-30,5
Török	+395	+50,1	+1 488	+125,7	+123	+4,6	-91	-13,4	+562	+94,1	-609	-52,5
Bolgár	-691	-37,5	-45	-3,9	+326	+29,5	-2 594	-86,8	+22	+5,6	+583	+139,5
Cseh	-2 024	-34,4	-1 686	-43,7	-1218	-56,0	-38	-14,6	+11	+4,9	-120	-51,3
Görög	-1 626	-58,4	+11	+0,9	+360	+30,8	-158	-26,4	+111	+25,2	-356	-64,6
Lengyel	-1 244	-42,5	-521	-31,0	+149	+12,8	-272	-34,3	-201	-38,6	-195	-61,1
Örmény	-846	-44,5	-121	-11,5	+147	+15,8	+60	+34,5	-127	-54,3	-67	-62,6
Egyéb	-6 468	-73,5	...	...	...	...	-421	-32,8	...	...	...	...
Nem nyilatkozott	+407	+74,7	...	...	...	...	+793	+216,7	...	...	...	...
Összesen	-168 857	-48,7	+127 000	+71,4	+6 2200	+20,4	-168 857	-48,7	+127 000	+71,4	+62 200	+20,4

Megjegyzés: A 3-6. és 9-12. oszlopokban a *kurzívan szedett értékek* a forrásban megadott 1977. évi viszonyszámok alapján lettek kiszámítva.
*1956-ben és 1966-ben a szlovénekkel és krassovánokkal együtt.

13. táblamelléklet
A román anyanyelvűek száma és tényleges szaporodása vagy fogyása (-)
a nem román nemzetiségűek körében 1956–1992 között
(Szám szerint és százalékban)

A nemzetiség megnevezése	Közülük román anyanyelvűek								Tényleges szaporodásuk vagy fogyásuk (-)					
	1956		1966		1977		1992		1956–1966		1966–1977		1977–1992	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Magyar	18 937	1,2	14 668	0,9	38 550	2,2	32 949	2,0	-4 269	-22,5	+23 880	+162,3	-5 600	-14,5
Német	8 322	2,2	5 831	1,5	12 640	3,5	13 330	11,2	-2 491	-29,9	+6 810	+116,8	+690	+5,5
Cigány	47 207	45,3	19 795	12,2	135 200	59,5	217 844	54,3	-27 412	-58,1	+115 405	+583,0	+82 640	+61,1
Ukrán, rutén	1 360	2,2	1 320	2,4	2 470	4,4	4 674	7,1	-40	-2,9	+1150	+87,1	+2 204	+89,2
Szerb, horvát*	3 258	7,0	2 209	5,0	2 960	7,0	2 962	8,8	-1 049	-32,2	+750	+34,0	–	–
Orosz	3 746	9,7	2 865	7,3	5 430	16,6	8 097	21,0	-881	-30,7	+2 565	+89,5	+2 670	+49,1
Zsidó	83 866	57,3	27 867	65,0	15 650	63,5	6 456	72,1	-55 999	-66,8	-12 220	+43,8	-9 195	-58,7
Tatár	173	0,8	1 035	4,7	2 590	11,1	1 768	7,2	+862	+498,3	+1 555	+150,2	-820	-31,7
Szlovák	1 792	7,7	1 023	4,6	935	4,4	1 211	6,2	-769	-42,9	-90	-8,6	+275	+29,4
Török	651	4,5	1 079	6,0	2 500	10,7	2 710	9,1	+428	+65,7	+1 420	+131,7	+210	+8,4
Bolgár	1 482	12,3	906	8,1	920	8,9	1 281	13,0	-576	-38,9	+15	+1,6	+360	+39,1
Cseh	1 529	12,9	1 051	10,5	905	11,8	660	11,4	-478	-31,3	-145	-13,8	-245	-27,1
Görög	2 693	24,1	1 029	11,3	1 025	16,4	1 481	37,6	-1 664	-61,8	-	-	+455	+44,3
Lengyel	1 626	21,3	949	16,2	765	16,5	1 122	26,5	-677	-41,6	-185	-19,4	+355	+46,4
Örmény	1 529	23,7	818	23,8	715	30,5	973	49,7	-711	-46,5	-100	-12,6	+260	+36,1
Egyéb	3 448	25,8	1 333	28,5	...	...	3 092	35,9	-2 115	-61,3	...	...	...	...
Nem nyilatkozott	429	10,0	776	33,6	...	...	–	–	+347	+80,8	...	...	...	...
Összesen	182 048	1,0	84 554	0,4	224 800	1,0	300 610	1,4	-97 494	-53,5	+140 250	+165,9	+75 800	+33,7

Megjegyzés: Az 5-6. és 11-14. oszlopokban *kurzívan szedett értékek* a forrásban megadott 1977. évi viszonyszámok alapján lettek kiszámítva.

*1956-ban és 1966-ban a szlovénekkal és krassovánokkal együtt.

14. táblamelléklet
A cigány nemzetiségű, illetve a cigány nemzetiségével azonos anyanyelvű népesség tényleges szaporodása vagy fogyása (-) az erdélyi megyékben 1977–1992 között települési környezet szerint

Megye	Cigány nemzetiségű			Cigány nemzetiségű és anyanyelvű		
	Összesen	Városok	Községek	Összesen	Városok	Községek
Fehér	3 682	2 217	1 465	2 098	1 217	881
Arad	4 109	1 593	2 516	3 152	1 087	2 065
Bihar	9 782	2 177	7 605	5 984	797	5 187
Beszterce-Naszód	6 724	2 098	4 626	2 304	246	2 058
Brassó	3 579	1 054	2 525	1 365	873	492
Krassó-Szörény	1 849	2 279	-430	1 968	1 226	742
Kolozs	8 620	6 076	2 544	2 404	1 500	904
Kovászna	-881	-78	-803	-61	-34	-27
Hargita	599	355	244	548	186	362
Hunyad	2 230	2 227	3	901	638	263
Máramaros	3 759	2 068	1 691	1 787	672	1 115
Maros	14 779	5 604	9 175	10 647	1 404	9 243
Szatmár	4 567	1 067	3 500	210	197	13
Szilágy	5 304	1 528	3 776	2 597	123	2 474
Szeben	5 927	3 358	2 569	774	696	78
Temes	5 008	2 628	2 380	3 081	1 897	1 184
Összesen	79 637	36 251	43 386	39 759	12 725	27 034

15. táblamelléklet
A román, magyar és cigány népesség lélekszámának alakulása Bihar megye
városaiiban és néhány községében 1966–1992 között*

Település	Román			Magyar			Cigány	
	1966	1977	1992	1966	1977	1992	1966	1992
Városok								
Nagyvárad	56 436	91 925	144 244	62 955	75 125	74 225	47	2 137
Élesd	3 640	5 782	6 956	2 370	2 832	2 425	158	872
Belényes	7 624	8 774	10 915	978	1 101	1 151	–	238
Margitta	4 609	6 445	9 512	6 408	7 803	8 809	51	610
Nucet	2 510	2 165	2 405	222	152	96	5	18
Vaskohsziklás	5 159	7 243	9 924	540	497	428	–	39
Nagyszalonta	4 718	5 831	7 664	12 939	13 612	12 622	4	270
Érmihályfalva	1 661	1 777	1 341	8 101	9 109	8 931	10	208
Vaskoh	3 573	3 404	3 296	38	25	25	–	–
Összesen	89 930	133 346	196 257	94 551	110 256	108 712	275	4 392
Községek								
Érábrány	4 147	3 697	2 969	606	466	234	35	211
Esküllő	3 999	3 781	3 578	298	176	102	–	106
Bályok	3 598	3 188	2 506	1 202	987	892	58	280
Bihar	969	960	555	6 027	5 910	5 082	33	20
Bors	249	280	151	3 393	3 655	3 127	–	5
Érbogyoszló	84	40	38	2 424	2 248	1 950	–	86
Cséffa	8 924	7 145	5 290	698	549	305	106	552
Hegyközsátár	987	779	449	5 314	4 827	3 504	12	11
Kiskereki	110	113	33	3 728	2 931	2 375	–	138
Vámosláz	3 380	3 018	2 145	1 902	1 640	1 277	8	145
Érkörtlélyes	2 724	2 037	1 198	2 455	2 410	2 195	1	524
Bihardiószeg	3 668	3 757	3 107	7 398	6 996	5 372	218	943
Várasfenes	2 224	2 167	1 977	2 051	1 861	1 579	–	125
Köröskisjenő	3 259	3 430	2 470	589	561	418	241	655
Fugyivásárhely	3 851	4 331	3 723	1 649	1 695	1 271	17	333
Magyarremete	3 427	3 362	2 788	715	712	542	–	61
Székelyhíd	2 277	1 742	1 005	10 869	10 435	10 053	288	880
Érszalacs	70	63	29	4 535	3 739	3 170	27	87
Szalárd	1 100	1 056	921	4 431	3 957	2 941	116	220
Berettyószéplak	1 669	1 997	1 862	1 924	2 080	1 651	181	571
Érsemlyén	2 268	1 690	899	3 799	3 410	2 894	7	390
Értarcsa	1 289	800	464	3 073	2 670	2 271	–	146
Tóti	2 933	3 019	2 627	1 665	1 557	1 248	33	490
Mezőtelegd	4 751	5 434	4 915	3 169	2 771	1 966	114	372
Tenke	6 242	6 103	5 647	2 605	2 175	1 466	162	789
Körösrév	3 947	3 983	3 387	1 029	1 042	928	145	283
Összesen	72 146	67 972	54 733	77 548	71 460	58 813	1 802	8 423

* Az 1992. évi közigazgatási beosztás szerint.

16. táblamelléklet
A román, magyar, német és cigány népesség lélekszámának alakulása

Település	Román			Magyar			Német			Cigány		
	1966	1977	1992	1966	1977	1992	1966	1977	1992	1966	1977	1992
Városok												
Marosvásárhely	24 638	45 639	75 851	60 211	82 200	84 493	456	773	558	195	783	3259
Dicsőszentmárton	16 308	18 770	21 833	4 931	5 531	6 068	454	456	460	216	1 232	2 369
Marosludas	7 656	10 160	13 255	3 954	4 453	4 875	19	28	16	127	304	629
Radnót	8 542	7 752	7 543	2 692	2 113	1 634	85	17	13	296	194	527
Segesvár	16 125	20 606	26 497	4 263	5 924	7 159	5 608	5 881	1 397	113	739	1 095
Szászrégen	11 217	16 131	24 601	10 920	12 287	12 471	499	500	346	559	914	1 790
Szováta	444	626	1 015	8 648	9 636	10 792	27	24	10	179	243	291
Összesen	84 930	119 684	170 595	95 619	122 144	127 492	7 148	7 679	2 800	1 929	4 409	9 960
Községek												
Ákosfalva	72	111	44	5 575	4 919	4 289	–	–	–	113	199	372
Ádámos	3 934	3 490	2 726	3 556	3 336	2 649	9	7	9	283	533	700
Fehéregyháza	3 953	3 870	3 560	1 396	1 551	1 305	365	361	21	280	723	603
Magyaró	704	886	539	2 641	3 143	2 455	3	4	1	207	114	366
Apold	1 887	1 194	1 747	68	70	105	1 713	1 429	146	–	722	473
Bonyha	2 787	2 152	1 551	2 012	1 763	1 481	570	386	71	51	446	763
Mezőbánd	4 454	3 832	2 886	4 893	4 348	3 687	5	1	1	398	264	1 013
Bátos	2 673	2 682	2 673	1 217	1 015	844	974	778	146	219	340	349
Szászbogács	906	835	819	931	964	890	582	478	61	338	454	531
Balavásár	1 417	1 049	861	4 006	3 961	3 772	668	495	31	202	416	549
Alsóbölkény	2 653	2 330	1 686	506	397	306	1	1	–	169	123	351
Marosbogát	1 336	1 257	973	1 169	1 054	705	–	–	–	187	187	184
Beresztelke	1 321	1 381	1 161	1 634	1 537	1 173	2	5	8	45	14	142
Marosvécs	2 868	2 533	2 322	2 477	2 837	2 203	2	5	1	120	190	248
Mezőcsávás	2 913	2 886	2 344	3 273	3 224	2 692	–	2	1	51	94	289
Maroskece	3 295	2 922	2 282	561	501	428	–	–	–	–	100	145
Körödszentmárton	1 734	1 491	1 024	469	459	423	3	2	2	189	193	167
Nyárádkarácson	267	340	102	3 845	4 032	3 380	–	1	–	350	598	948
Maroskeresztúr	1 459	1 911	2 250	2 681	2 809	2 833	5	–	1	18	235	534
Kutyfalva	2 872	2 464	1 759	559	505	327	3	1	2	33	25	119
Dános	3 256	3 302	3 561	136	175	173	1 825	1 794	551	59	691	595
Déda	4 258	4 524	4 236	119	144	94	1	1	–	31	262	52
Nyárádremete	288	255	146	4 707	3 924	3 596	3	3	2	99	107	167
Nagyernye	771	670	391	5 189	4 921	4 124	15	6	2	39	297	663
Faragó	1 872	1 464	1 051	997	595	253	–	–	–	49	205	470
Gyulakuta	655	116	71	6 018	5 604	5 064	105	22	5	136	265	189
Nyárádgálfalva	31	44	32	3 840	3 431	2 792	1	1	1	60	80	137
Vámosgálfalva	1 925	1 761	1 408	3 123	3 137	2 781	43	14	5	149	122	242
Lukafalva	852	788	562	2 524	2 505	2 117	–	–	–	–	25	126
Marossárpatak	1 490	1 417	917	3 030	3 057	2 540	1	3	4	153	32	294
Gernyeszeg	1 599	1 563	1 166	5 198	5 333	4 449	5	12	1	268	145	276
Mezőgerebenes	2 516	1 769	1 355	91	40	25	–	5	–	–	250	75
Görgényszentimre	4 631	4 682	4 475	2 077	2 126	1 981	13	14	1	169	105	303
Székelyhodos	33	25	12	2 342	1 984	1 485	–	–	–	58	41	107
Alsóidecs	1 558	1 735	1 556	274	273	214	232	204	93	96	226	226
Jedd	817	726	548	2 858	2 986	2 534	7	1	1	170	307	392

Település	Román			Magyar			Német			Cigány		
	1966	1977	1992	1966	1977	1992	1966	1977	1992	1966	1977	1992
Mikefalva	1 598	1 427	1 008	3 141	3 061	2 739	3	1	4	457	486	819
Nyárádszereda	1 238	1 093	699	4 801	4 899	4 925	–	3	2	192	129	237
Mezőméhes	3 218	2 787	2 070	359	312	208	1	1	1	171	193	200
Szásznádas	1 474	1 214	1 162	501	448	465	1 239	1 078	105	27	256	505
Marosugra	2 131	1 949	1 342	1 135	970	709	4	1	–	265	19	256
Mezőpanit	960	967	694	4 987	5 202	4 935	3	1	–	5	67	362
Backamadaras	300	258	143	2 368	2 210	1 770	3	–	–	5	47	160
Petele	2 242	1 990	1 651	210	191	124	75	55	45	77	585	944
Szászkézd	1 673	1 587	1 677	147	77	53	1 203	1 019	240		48	159
Nagysármás	6 339	5 915	4 831	2 308	2 241	1 980	7	8	4	207	272	390
Marosszentkirály	2 836	4 178	3 671	2 692	2 932	2 251	17	12	4	1	17	201
Marosszentgyörgy	1 689	2 147	2 301	3 388	3 883	4 692	6	3	2	31	86	444
Erdőszentgyörgy	1 205	1 104	1 169	4 666	4 047	4 186	6	9	4	66	551	355
Mezőszengyel	4 047	3 050	2 020	337	239	181	–	1	–	28	143	118
Kerelőszentpál	1 642	1 806	1 351	2 044	1 946	1 541	5	4	–	341	417	803
Uzdizsentpéter	4 527	4 526	2 748	462	395	281	–	–	1	293	188	248
Marosszentanna	1 767	1 834	1 616	2 241	2 333	1 829	–	–	–	1	146	150
Görgényoroszfalu	2 912	2 770	2 648	7	11	9	–	2	1	13	279	10
Küküllőszéplak	1 788	1 340	906	1 408	1 425	1 239	577	536	118	143	119	285
Marosfalu	1 635	1 568	1 396	761	784	682	–	–	2	151	180	207
Mezősályi	2 724	2 317	1 855	30	19	25	–	–	–	24	107	123
Nyárádtő	4 694	4 887	4 660	658	785	780	8	8	2	369	300	1 165
Csikfalva	16	34	7	2 665	2 198	1 799	–	–	–	75	105	214
Felsőrépa	2 897	2 725	2 267	14	13	3	–	–	–	98	101	98
Csatófalva	1 570	1 319	1 092	48	32	27	1 425	1 013	115	52	208	399
Héjjásfalva	2 374	2 212	1 743	1 349	1 230	1 008	402	285	23	130	370	873
Zágor	572	622	669	24	21	48	1 194	917	126	210	186	412
Mezőzáh	3 767	3 371	2 870	518	475	348	1	2	3	217	202	340
Összesen	133 892	125 454	105 062	129 261	125 039	109 007	13 335	10 995	1 970	8 438	14 937	23 637

* Az 1992. évi közigazgatási beosztás szerint.

17. táblamelléklet
A román, magyar, német és egyéb népesség lélekszámának alakulása
Brassó megye városaiban és magyarok lakta falvaiban 1966–1992 között*

Település	Román			Magyar			Német			Egyéb		
	1966	1977	1992	1966	1977	1992	1966	1977	1992	1966	1977	1992
Városok												
Brassó	123 852	211 019	287 535	27 835	34 879	31 546	10 003	9 718	3 418	1 665	1 859	1 237
Feketehalom	8 973	17 579	22 423	822	1 232	961	3 255	3 402	691	24	236	472
Fogaras	19 041	28 143	41 018	1 832	2 592	2 337	1 886	2 550	966	355	542	610
Kôhalom	3 393	3 617	4 331	1 443	1 502	1 428	1 327	1 269	193	77	252	374
Predeal	6 190	6 948	7 030	390	241	199	76	73	38	24	11	35
Barcarozsnyó	7 504	11 715	15 494	465	539	444	1 601	1 498	421	19	40	25
Szecseseváros	13 674	20 484	21 606	8 782	9 790	8 231	237	232	111	116	45	278
Viktória	5 880	7 142	9 838	181	153	137	638	814	189	18	100	83
Zernyest	16 459	21 801	24 851	954	925	673	193	154	93	2	408	702
Összesen	204 966	327 448	434 126	42 704	51 853	45 956	19 216	19 710	6 120	2 300	3 493	3 816
Falvak												
Alsórákos	508	332	247	2 129	1 882	1 798	11	5	3	5	344	542
Apáca	800	713	747	1 709	1 700	1 404	7	–	1	8	243	593
Bodola	945	1 730	2 181	1 076	989	852	7	6	1	620	198	18
Botfalu	2 211	3 297	3 117	804	834	617	1 048	896	166	22	55	128
Barcaújfalu	417	416	392	805	851	623	7	3	2	7	33	16
Daróc	179	123	100	612	504	405	28	4	4	–	8	–
Datk	201	131	148	433	437	399	–	–	–	31	–	–
Dombos	232	153	142	87	51	30	3	3	1	–	11	6
Földvár	1 860	2 622	4 397	273	374	356	663	507	100	2	10	55
Halmágy	146	68	320	595	487	280	3	3	–	–	91	59
Olthévíz	237	885	1 144	1 167	1 289	1 237	2	6	9	–	36	19
Homoród	956	891	875	378	391	354	368	350	61	26	43	162
Homoródjánosfalva	1	–	1	325	247	186	–	–	–	–	–	–
Kaca	640	430	399	202	155	201	357	257	20	11	308	499
Keresztvár	1 963	1 841	2 416	1 415	1 262	1 065	–	1	3	166	636	1
Kóbor	84	60	30	512	290	157	1	–	–	–	15	13
Krizba	567	748	626	938	777	570	3	3	7	–	43	170
Nagysink	1 436	1 333	919	107	94	78	641	532	147	48	28	374
Nagymoha	257	215	144	627	474	363	1	2	7	–	–	11
Prázsmár	3 278	3 699	4 841	246	256	227	1 779	1 722	235	8	178	202
Pütkérc	1 055	1 097	853	759	802	619	–	6	3	–	10	9
Székelyzsombor	102	55	52	681	536	468	–	1	6	45	45	23
Tatráng	1 531	1 448	1 526	1 725	1 667	1 424	5	5	3	2	364	143
Ürmös	728	322	401	1 208	1 129	877	–	4	5	41	586	542
Vidombák	1 898	3 552	4 979	240	346	285	1 047	965	95	23	25	21
Zajzon	386	377	1 186	989	930	764	4	1	–	315	483	–
Összesen	22 618	26 538	32 183	20 042	18 754	15 639	5 985	5 282	879	1 380	3 793	3 606

* Az 1992. évi közigazgatási beosztás szerint.